

**Patrimoine
littéraire**

**Literair
erfgoed**

Nieuwen Nederlandschen VOORSCHRIFTBOEK

Andries Steven

Cercle Andries Steven Kring

Andries Stéven (Bailleul/Belle, 05.08.1676 – Cassel/Kassel, 21.01.1747)

Nieuwen Nederlandschen Voorschriftboek

Première édition: 1714

Deuxième édition: 1734

Septième édition: 1741

Il y a eu une dizaine de réimpressions, la dernière en 1833.

Nieuwen Nederlandschen Voorschriftboek

Eerste druk: 1714

Tweede druk: 1734

Zevende druk: 1741

Er waren een tiental herdrukken, de laatste in 1833.

Première impression : 1714

Septième impression : Ypres 1741

Réédition numérique du 7ème impr.: 2020

Transcription/Numérisation: Gilbert Allemeesch

Numéro 2 de la série "Patrimoine littéraire"

Eerste druk: 1714

Zevende Druk: Ieper 1741

Digitale heruitgave van 7de druk: 2020

Transcriptie & Digitalisering: Gilbert Allemeesch

Nummer 2 in de reeks 'Literair erfgoed'

Cercle Andries Steven Kring

**NIEUWEN
NEDERLANDSCHEN
VOORSCHRIFTBOEK**

Alwaer onder vier honderd en thien zo op maetgestelde als Rymlooze VOORSCHRIFTEN, véle schoone Leeringen, Zinspreuken, ende Zédelessen zyn te vinden, met eenige kortbeknoopte NIEUWJAERSBRIEVEN.

Waer zyn bygevoegt eenige korte Verhandelingen op de verbastring der Néderduytsche Tael, op de misnoeming van zommige Letteren, ende eenige noodwendige waernémingsen in de Spelkonst.

Alles zeer bekwaem voor de Schoolmeesters, Schoolmeesteressen, ende de Leerlingen zelve.

Opgesteld ende byeen vergadert door

A. S. Schoolmeester der Stede van CASSEL.

Zevensten Druk, van nieuws overzien, en verbeterd

TOT YPER,

By WALWEIN, Boekdrukker op de Leet.

KORT-BEGRYP

Der verbeteringen nopende de Letterkunst in deze korte Aenmerkingen

1. Dat men de G. kwalik noemt, zeer nae op de wyze der Franschen; maer die moet noemen ghe. bladzide 32. noch en vraegt geen H. naer zich in de zelfde Lettergrepe, daer volge wat er wil; maer schryft: dag, gegéven, jagt, deugd, 56.
2. De H. moet sterk uyt de borst met een toeaedeming uytgesproken worden, ha of he; en niet atse of hache. 34.
3. J. is een medeklinker, en diesvolgens oneygentlyk genoemt; lange j of voor I; haeren rechten naem is Je 34. en 41.
4. De V. is van gelyken een medeklinker, dus kwalik genoemt: enkel U, of voor-U; maer haeren naem is eygenlyk Ve 35. Diens gebruyk met dat van de U. klinker. 46. Met de misstellingen. Ziet ook 't blad 55 en 56.
5. De W. is geen dobbel U, gelyk 't oude gebruyk leerde; maer is van kracht en naem We, gelyk de tweede lettergrepe in trouwe. 36. Byvoegsel 55.
6. De Y. behoord men geene wy te noemen; maer ij of ey gelyk de Hollanders en Brabanders 36. haer gebruyk 47. en Byvoegsel getal 53.
7. Dat men zeer oneygen een C stelt in goede Nederduytsche woorden, als can, cleed, comt; maer moet noodzaekelyk een K wezen, kan, kleed, komt;
enz. de naturelyke kracht der Tael wyst et uyt. Maer anders is het met de vremde woorden, die men moet stellen cachet, colere, curieus, enz. 42
8. De D vraegt geen T naer sich; maer stelt: hand, tand, gebed, bid, mond, huyd. 39
9. Bewys van dryderley zuiver e geluyd, een lang, een kort en een dubbel; alle dry gevonden in 't woord Zédeleere. De lange voordeelig geteekent met een byklang é 39. en niet gedubbelt in béde, léken, réden, wézen, enz. gelyk vele Hollanders Byvoegsel getal 50 en 51.
10. De O moet nu enkel, dan dubbel gestelt zyn. 43.
11. De Q. by ons Néderduytschen, een onnoodige Letter, in welkers plaets KW. ons dient. Byvoegsel getal 53.
12. De S. heeft haeren klang gelyk dien van de C, als blykt in saffraen, seffens, simme, somme, suffen, enz. Dient ook op 't eynde der Lettergrépen, dees, wys, wees. 44.
13. De T by ons van 't zelve geluyd, als zy dat van de C heeft, als actie, captie, enz. van zyn altyd vremde woorden, 44.

OPDRAGT

AEN DE

Zeer Edele, Wyze ende voorzienige Heeren

MYNHEEREN

HOOGBALLIU, (*)

EDELEN

ENDE

LEENMANNEN

Van de Hove, Stede ende Casselrye (+) van

CASSEL

EDELE, WYZE EN ZEER VOORZIENIGE

HEEREN,

Zeer wel zegt eenen (a) Wysbegeerigen Heyden, ende naer hem den (b) vertaelder van *Plutarchi* lévens der acht doorluchtige *Roomsche* ende *Atheensche* mannen: *Dat den Mensche niet alleen voor zich zelfs; maer te gelyk voor zynen Naesten ende den Vaderlande geboren is.* Het welk ons niet alleen van den VADER DER NATURE, met de Ziele is ingestort; maer ook van alle menschen die naer de rechte reden hebben geleefd, elk volgens zynen roep ende bekwaemigheyt in alle tyden achtervolgt is geweest. Niet vremd voorwaer, wyl dit is, den eenigen tydelyken welstand des Werelds: hier door woord ze in eene goede overeenstemming, gelyk eene wellydende (c) maetzang oft een welbestierd Huysgezin, (waer ieder zynen last bekwaemelyk vericht) onderhouden.

Hierom hebben zoo vele manhafte ende kloeke

Mannen, hunne moedigheyt, die zy ten deele hadden ontfangen, t'saemen met hun bloed ten besten gegeven voor de bescherming ende nut huns *Vadellands*; dit inzicht, heeft aen zes voornaeme (d) Overhoofden der Stad Calais, in 't jaer 1347 hun leven doen verachten, om dat van hunne Borgeren te behouden, de welke EDUARD III. *Koning van Engeland*, met een uysterste woede en grimmigheyt, naer bet van thien maenden beleg, alle door vyer en zweird wilde doen vergaen; die nochtans te gelyk, met hunne yverige Overhoofden, door het bidden van de bevruchte PHILIPPA (des gedachten EDUARDS Echtgenoot) zyn gespaert geweest. Om de zelve redenen, hebben zoo véle uytstékende Verstandden, schier hunnen geheelen rédelyken lévensloop versleten in 't schryven van Boeken, ieder in de Konsten waer zyn verstand, genegentheyt

(*) Opperlanddrost (+) Landstreek (a) Filosooph (b) George de zelve Eveque de Maur, dans son Prologue (c) musique (d) Magistraeten

ofte amptelyk beroep toe strekten: opdat zy hunne Tydgenooten ende Naekomelingen mogten dienst doen. 't Is éven dit zelve wit, dat van UU. EE. EDELE, WYZE ende ROEMWEERDE HEEREN is beoogt ende niet min getroffen, als wanneer GYLIEDEN als bestierders ende Vaders van deze *Landstreek* ofte *Casselrye*, UU. EE. als ten besten zyt gevende, voor diens Gemeynthe, geenen overlast, ongemakken, noch (a) *gevaerlykheden*, daer toe ontziende, gelyk d'ervae-rentheyd ons dat naektelyk heeft ver-toont, geduerende den voorleden zwaeren ende bedroefden Oorlog; zoo dat men UU. EE. menigmael eygen zaken heeft zien, ende noch ziet, ter zyden stellen om die van UU. EE. *Onderzaeten* te handhaeven. Ten anderen, door het bedienen des Rechts, aen alle menschen zeer hoogloffelyk, zonder opzicht van persoonen; in het voorstaen van Weduwen en Weezen; in het zweird dat UU. EE. van den ALDERHOOGSTEN in de hand is gegeven, zoo lof waardig tot straffe der booswichten ende kwaeddoenders; ende te gelyk beschutting der onnoozelen, te gebruyken. Ende ten derden bedient GYLIEDEN niet minder de plicht van *Vader des Vaderlands*, in te bezorgen, dat de kleyne ende jonge scheutkens van CHRISTI KERK ('k meyne de Jonkheyd) worde gaede geslaegen: dit betuygen UU. EE. meermaels, ende noch onlangs wettelyke (b) *Bevelbrieven*, door de welke gy de trage Kinderen, benefens d'onachtzaeme Ouders niet alleenelyk aenschouwt, maer met dreyging van daedelyke straffe, tot haerlieder verbintnisse (van het gaen de Jonkheyd, tot die plaetsen, alwaer met de Christelyke Leering uytlegt) komt te dwingen. Deze ende voorgaende zaeken aengemerkt hebbende, zoo oordeelde ik, dat naer het gevoelen des gedachten (c) *Kerkopziener* en andere, volgens UU. EE. voorbeeld, ik naer myne *bekwae-migheyd* aen den *Vaderlande* verbonden was, ende het kleyn Talent, dat my van den HEERE was toegevoegt, niet en diende in d'aerde te graven, maer ter winst by te zetten. Daerom is 't dat ik tusschen myne menigvuldige bézigheden, mynen Speeltyd hebbe besteed in 't opstellen van dit Boeksken, ende kome dat aen UU. EE. EDELE ende VOORZIENIGE HEEREN, als een recht eers-teling mynder hersenvruchten, met alle ood-

moedige genegentheyd op te dragen, als aen myne OVERHEYD, aen wien ik grootelyks verbonden ben, om my eenigzins in myne schuldige plicht te beginnen kwytten, ende in de van UU. EE. zoo zeer behertigde Kindzorgen eensdeels de behulpige hand te bieden; niet als een (d) *bezon-der* ofte (e) *voornaem* (f) *werktuyg*; maer om te doen 't gene eenen der minste keukenknechten, ontrent de huyshoudinge is verrichtende; den welken; alhoewel syn werk van zeer kleyn belang schynt te wézen, nochtans in de Huysbestiering, tot onderstand van den HUYSSHEER teenemael dienstig is. Ende dat GYLIEDEN, EDELE ende WYZE HEEREN met eenen oogslag zoude wéten, of dit Werksken de (g) *hoedaenigheyd* bezit, waer toe ik het aen UU. EE. opdrage, zoo is't dat 'et in zig begrypt, meer dan vierhonderd (h) *Voorschriften*, dienstig voor de leerende, ende nu eerst Penhandhaevende Jonkheyd, gestelt op iéder letter des A. B. C. welkers stoffe bestaet in een deel, uyt Godts H. SCHRIFT ende der HEYLIGE VADEREN, getrokken Leerlingen, de welke in (i) *onrym*, alom de (k) *voorrang* hebben: daer naer worden eenige Heylige ende Godtmin-nende persoonen met hunne Deugden, ende diens loon, tot naervolging; benefens andere met lasterlyke misdaden ende gebréken met de daer op gevolgde straffe, tot schrik ende schroom uyt het heylig SCHRIFT, ende uyt de (l) *Geschiedboeken*, voorgesteld. De (m) *vercieringen* ende verdichtselen der Heydenen, en zyn hier niet uytgelaeten; maer tot voordeel ende stichtinge op eenen (n) *zedelyken* zin gebrocht. Ende ten lesten, met eene menigte van kortbe-knoopte leerzaeme (o) *Zinspreuken* ende goede Lessen der Wyzen op Rym, vervult. Waer by vooraen is gevoegt, eene korte (p) *verhandeling* der misbruyken ontrent de *Néderduytsche Spel-konst*, met diens verbetering, gegrond op den aert der zelve, het oordeel der Verstandige en welervaeren Taelkundige, ende eygen (q) *onder-vinging*; zeer gerievelyk voor de opwassende Jonkheyd, de welke boven de Wétenschappen, daer uyt vele (r) *voorbaetige* Leeringen tot het (s) zedelyk ende Geestelyk léven kunnen trekken. Wilt dan EDELE, WYZE ende BEROEMDE HEEREN, myne kleyne (t) *aenbieding* gunstelyk aenne-men, ende ten goede opvatten, dat ik UU. EE.

(a) perykelen (b) Ordonnantien (c) Bisschop (d) Singulier (e) principael (f) instrument
 (g) qualiteyt (h) exempelen (i) prosa (k) preferentie (l) historien (m) fabulen (n) moralen
 (o) sententien (p) tractaet (q) experientie (r) profytige (s) morael (t) presentatie

Naemen, op 't hoofd van zoo gering een Werksken heb durven zetten, de welke wel verdienen op de uytmuntenste Boekstukken van wakkere Verstande, ten pronk te staen; maer ziet aen, dat ik heb bygezet, wat tot noch toe myn vernuft heeft konnen voortbrengen, ende mynen heel weynigen tyd heeft toegelaeten. Genoegt, UU. EE. bidde ik, met mynen goede wille ende genegentheyd, ende laet dit, onder UU. EE. Naembescherming, als achter den diamanten schild van PALLAS, rusten, tegen d'aenstooten van die schaedelyke ende veelhoofdige *Hydra* (ik meyn

het onverstand) met den alberispenden ende geluytbraekenden *Zoilus*; dan zullen deze hunnen onredelyke (a) *tochten* intomen, wanneer GYLIEDEN, dat een gunstig oog zult believeen aen te bieden, ende zult my alzoo ganschelyk (b) *verplichten*, om allen den volgenden tyd van myn leven, nergens anders naer te trachten, dan in alle (c) *gelegentheden*, waer mynen staet ende (d) *bekwaemigheden* zullen toelaeten, met hert ende pen te bewyzen, dat ik (alhoewel onweerdig) op eene uytstekende (e) *wyze*, en met alle behoorlyke ende nederige onderwerping, ben

EDELE, WYZE ende VOORZIENIGE H E E R E N,

UU. EE. alderootmoedigsten ende
verplichten Dienaer A. *Stéven*.

Cassel uyt myne (f) overdenkplaets
dezer elfsten van Lauwmaend 1714.

(a) passien (b) verobligeeren (c) occasien (d) capaciteyt (e) manière (f) studoor

VOORREDEN
TOT DE
NEDERLANDSCHE
SCHOOLMEESTERS,
SCHOOLMEESTERESSEN,
ENDE BEMINDERS VAN DE
NEDERDUYTSCHETAEL.

Zeer lieve Ampt ende Landgenooten,

Den dienst ende 't gemak die wy hadden, in d' aenvang van onze Schoolbediening, door eenen bekwaemen (a) VOORSCHRIFTBOEK, dewyl wy daer door arbeyd ende tyd hadden gespaert, heeft ons doen oordeelen, dat wy ulieden eenen aengenaemen dienst zouden doen, door dit tegenwoordig werksken aen den dag te brengen: want hier hebby op ieder van den A. B. C. 17. 18. ofte 19. verscheyde (b) Voorschriften, welkers (c) Stoffe, (zoo wy hopen) U. E. teenemaal zal behaegen; aengemerkt wy daer toe hebben verkozen, eenige goede Leeringen uyt het Goddelyk Woord ende de Heylige Vaderen met veel schoone ende gestichtige (d) Zinspreuken van (e) Wysbegeerige (f) Redenaeren, (g) Zedeleeraeren ende (h) Godsgeleerden; alle zeer bekwaem tot U. E. Ampt, dat is de Kindertucht, ende onderwyzing der zelve. Indien zommige aen U. E. wat te lang schynen, gy kont, waer eenen volkomen zin

ontmoet word, die, naer U. E. believen verkorten. Daer achter hebby van gelyken, eenige (i) Rymlooze ende ook op Dichtgestelde Nieuwjaersbrieven, met aen 't begin des Werks, ofte Dicht hier achter, eenige korte Aenmerkingen, op de Néderduytsche Tael, met aenwyzing van zommige misbruyken, ontrent de noeminge ende 't gebruyk der letteren; dewyl het mees-tendeel der Geletterde, doorgaens zig blindelings laeten leyden door het oud gebruyk (ofte om beter te zeggen, ingeslopen misbruyk) uyt andere uytheymsche Taelen, over langen tyd door (k) verscheyde oorzaeken hier onwettig ingevoert, zonder te letten oft zulke met den aert van d'onze rechtmaetig is. Welke misbruyken by de beminders van eene zuivere ende rechtmaetige *Nederduytsche Spelkonst* (l) gekent zynde, zullenze, zoo ik hope, tot diens weg-neming ook wat vlyt aenwenden, gelyk wy, om die

(a) exempelboek (b) exempelen (c) Materie (d) Sententien (e) Philospphen (f) Orateuren (g) Moraeleschryvers (h) Theologanten (i) Prosa (k) Ziet in 't eerste Hoofdstuk van de volgende Verhandeling (l) Ortographe

t'onderzoeken en voor te stellen, hebben ge-
 daen. De schuld valt immers op den leyder, dat
 den blinden in de gracht stort, zoo volgen ook de
 (a) *Leerlingen* hunnen Schoolmeesters ende
 Schoolmeesteressen, van welkers goede onder-
 wyzing, een groot deel van den luyster der Tael
 is hangende. En alhoewel wy U Liederen niet an-
 ders voor en stellen, dan 't gene als nu, met voor-
 deel en gemak der Leerkinderen by ons in 't ge-
 bruik is; nochtans willen wy geerne bekennen,
 aen de gene, by de welke onze gedachte Aen-
 merkingen in 't eerste gantsch vremd zullen
 schynen, dat even 't zelve by ons is gebeurt; ende
 wy in 't eerste daer al groote zwaerigheyt
 scheenen in te vinden: maer denkende, dat men
 zig noyt moest schaemen een misbruik te verbe-
 teren; maer wel alsdan, wanneer men met (b)
halstarrigheyt dat blyft styven, zoo heeft het
 oordeel der Verstandige, ende den rechten ey-
 sch der Spelkonst by ons het opperste gewigt ge-
 had; ende de zwaerigheyt die wy dochten te ge-
 moet te zien, heeft slechts eene weke of twee
 geduert. Nu, lieve (c) *Amptgenooten*, gemerkt
 wy dit kleyn Werksken niet voor de neuswyze
 muggeziften, maer voor de goedwillige ende
 eenvoudige hebben opgesteld, ende wy daer niet
 anders dan goed *Nederduytsch* hebben trachten
 te gebruyken, wiens Taels zuiverheyt by vele
 onbekent is (dewyl de *Fransche* en *Latynsche*
 woorden hier alom met vollen toom henen zwie-
 ren) zoo hebben wy alle de woorden, die ons wat
 duyster en ongemeen *Vlaemsch* dochten, door
 ander gemeynder, ofte met haere alhier ge-
 bruikte onechte woorden vertaelt; zoo van ge-
 lyken alles wat wy uyt 't *H. Schrift* ofte *Heylige*
Vaderen hebben genomen, op 't papier heb-
 bende gebragt, zoo 't ons is voorgekomen, zoo
 hebben wy daer in ontmoete vremde woorden,
 in de (d) bladrand met *Nederduytsche* ver-
 duytscht, op dat men de uyttheymsche, met de
 rechte te gelyk zoude leeren kennen; de vremde
 als verrotte litmaeten onzer Taele, verwerpen;
 ende de wettige in haer gerechtigt bezit, uyt 't

welk sy zonder eenige reden, zyn gestooten,
 zoude trachten in te voeren.

Wy bidden den goedjonstigen Lezer, de gebre-
 ken hier ingesloopen, zoo wel door de schuld der
 drukkers, als door de groote haest, waer mede
 dit is opgesteld, ende uytgegeven, te veront-
 schuldigen: dewyl wy, omdat den tyd ons ont-
 breekt, de waerschouwing van den Geleerden
 (e) *Joos van Vondel*, van: (voor men eenig Schrift
 aen den dag geeft, dat zevenmael met ryp oor-
 deel te overlezen) niet en hebben kunnen waer-
 nemen; en bovendien, 't is menschelyk te feylen:
 diesvolgens zoo hier ergens in eenen groven mis-
 slag te begaen, onderricht ons in 't vriendelyk
 daer over, gy zult ons grootelyks (f) verplichten.
 Wy weten zeer wel, dat wy het gesnap van *Zoi-
 lus*, ende het verdraeyd oordeel van den onver-
 standigen ende waenwyzen *Midas* ook al dikwils
 achter rugge zullen moeten gevoelen; doch dit
 ontzet ons heel weynig: want waerom zouden
 wy, zoo (g) *gering* in 't schryven, daer van bevryd
 zyn? Aengezien de alderuytmuntende Verstan-
 den en de *Poëten*, als *Homérus* van *Zoilus*, *Virgi-
 lius* van *Karbyl* (alhoewel gantsch onbeschaft)
 aengetast hebben geweest. Maer wy bidden
 onze berispers, in plaetse van hunnen kostely-
 ken ende onwederroepelyken tyd met zoo een
 lasterlyke bezigheyt te verslyten, datse liever de
 pen in de hand nemen, om wat beters voor den
 Vaderlande, op papier te zetten, en dan en zul-
 lense niet alleen door possen en snappen; maer
 met'er daed toonen, datse geleerd zyn: waer
 mede wy ook onzen arbeyd, dier genoeg zullen
 betaelt achten: want ons eenig oogwit is, geenen
 roem hierdoor te behaalen (wyl ons de hersenen
 noch zoo verdraeyd niet staen, dien, door zulke
 slechte zaken te willen bekomen) maer om ons
 Vaderland onzen yver te toonen, wiens Taelsver-
 achtig, ons teenemaal ter herten gaet, oft wy
 door deze geringe Aenmerkingen eenig dapper
 verstand mogten aenwakkeren, om wat beter
 voor te stellen.

- (a) Discipelen (b) obstinaetheyt (c) Confraters (d) marge (e) In syn Inleyding ter Dichtkonst
 (f) verobligeeren (g) slecht, van geender weerden

TOEMAETJE TOT DE BERISPERS.

Wel Zoili rot, wat stompt g'uw spotgenegen tanden
Niet als uw Meester plagt op 't Roemwerk van HOMEER,
Maer op een Stuk met haest uyt drift gezet ter néer?
Begeerdy dat men roemt uw Naem in deze Landen ?
Wilt aen 't berispen niet; maer beter doen, verpanden
Uw slappe bezigheyd... Herknauwte geen (a) feylen wéer
Wyl aen een weerder Stuk te maeken, hangt uw' eer:
't Valt licht een Meesterstuk van wakkerder Verstanden
Te (b) wraken, door een feyl te wyzen hier en daer.
Wien is'er zoo volmaekt die alles komt zoo naer !
Den besten schutter komt niet altyd 't wit te raeken;
Wat Stierman afgerecht in Vaerkonst, die niet mist
By wylen eene stréek? Dus, heb ik my vergist
In eenig deel, ik zal 't naer kennis beter maeken.

(a) fouten (b) reproberen

JAERGETAL

VerWYst MYn WerkJe niet ,, Doet WeL erLICht eLk let

WEEKLAGT

DER

VLAEMSCHE MAEGD

OVER HET VERBASTEREN VAN HAERE

T A E L

Met aentoning van diens Opkomst, Rykdom en Luyster.

Flandrina (a) zucht en klaegt met 't hert vol druk bevangen;
De traenen rollen langs haer bleekbestorven wangen;
Haer hert geeft snik op snik: 't schynt of haer ziele scheid,
Om dat haer trouwen (b) *Leeuw* als moedeloos misleyd,
Voor haere Voeten ligt: die plagt de Locht te vullen
Door 't ysselyk geluyd van zyn vervaerlyk brullen,
Dat g'heel *Europa* schier by tyden heeft gedreunt.
Die om de *Roomsche* Maegd niet zeer en was *bekreund*,
Dewyl hy menigmael zyn moedigheyd ded' proeven;
Diens Vorsten, die met kracht, hem zochten te bedroeven:
Dit tuygt ons (c) *Scipio*, (d) *Ptalmeus*, (e) *Sostenis*,
(f) *Carbo*, en (g) *Cassius*, en (h) *Caesars* tuygenis
Met eygen hand gedaen, wyst aen de moedigheden
Der (i) *Veldgen* en wat hy van hun al heeft geleden ?
En hoe zy met hun bloed en uysterlyke kracht
beschermden *LAND*, en *EER*, en *VRYDOM* hooggeacht
By hun ten allen tyd. Met hoe veel *Roomsche* (k) *koppen*
Bezaeyden zy den weg, waer langs zy d'ooge toppen
Van d'eerenberg met moet oplaverden, doen zy
Door hun (l) *Aenleyders*, die verwaende heerschappye
Van *Roomen* (m) *krenkten* schier, als zy die *Stad* verdelgden
Bynae ten ondergang; en of zy dies haer belgden,
Moest plooyen zoo, dat hy door grooten hoop (n) van geld
Den vrede kocht. Dien Staet die voormaels zyn geweld

(a) Het oprecht Néderlandsch gemoed (b) Den Néderlander (c) Schrieck in lib. 2 p. 59
(d) Ibid p. 60. (e) p. 61. (f)&(g) Ibid l.3. p. 80. (h) In syne comment Schrieck l. 4. p. 126. 134 etc.
(i) Naem der inwoonders dezer Landen om datse schier altyd te velde waeren, doch verandert door
de Romeynen in Belgen. Ziet Orig rerumq. Celt & Belg. l. 4. p. 118. (k) hoofden (l) Ibid l. 47. p. 420.
& l. 2. p. 48 (m) verleegden (n) Ibid l. 2. p. 51.& lib. 17. p. 422.

En weerdgevreemde macht, de (a) *Tégenvoetelingen*
 Had doen gevoelen; jae de weereld kond bedwyngen,
 Boog voor de *Veldgen* en haer Medebroeders neer ...
 Voorts hoe in laeter tyd dees Volk'ren menig keer
 Hun naem vereeuwigden door een manhaftig stryden,
 Beschryft ons *Vaernewyck* in het vervolg der tyden
 Van zyn *Geschiedboek* op dit (b) Néderland gemaekt:
 Want voor dit stuk voor stuk worden aengeraekt,
 Zoud dit myn Werksken wel den grootsten Boek gelyken
 Die oyt de Drukpers gaf: dus wil ik liever wyken
 Dien grooten omweg, en maer toonen dat de MAEGD,
 in myn begin genoemt, met goede reden klagt:
 Niet dat haer vroom Geslacht, (c) de Landen niet beroeren,
 Om aen eenmachtig Vorst den Oorlog te gaen voeren,
 Tot de vergrooting van haer paelen, als (d) *voorheen*,
 Wanneerze naer *Euroop*, ook (e) *Asien* bestreen;
 Maer om dat 't *Néerlandsch Volk*, niet min begaeft met krachten
 En geeft, als doenmael, nu hun ROEM en EER misachten,
 Door 't schenden van hun Tael, die schier in 's weerelds wieg
 Haer omkomst stellen kan, zoo ik my niet gedrieg:
 Als *Japhets*, *Noës* zoon, naer een en honderd (f) jaeren
 Naer d'algemeynen Vloed den Noorden in kwam vaeren,
 En vulde met'er tyd met Volk dien Wereldshoek,
 Heeft daer uyt het *Hebreeuwsch* de *Scytsche* Tael kloek
 Geplant in 't Noord en West: van welk is afgekomen
 De *Duytsche* en *onze* Tael, gelyk heeft waergenomen
 Dien wyzen (g) *Schieckius*, die toont als met'er hand
 Een overeenkoming (h) van 't innerlyk Verstand
 Der Tael nu gezeyd.... Wat eere en moet niet wézen
 't Begin van *onze Spraek*, zes hondert jaer te lezen
 Voor (i) die van *Grieken* oyt begin of oorsprong nam;
 En veerthien hondert (k) jaer voor (l) *Latium* opkwam?
 Die altyd in dit Land (niet tégenstaende 't woelen
 Der vremde Volkeren, die veelyds kwamen doelen
 Naer haer verderf) in staet en wezen heeft gestaen:
 En hier niet is gebeurt als met den *Italiaen*,
 Den *Spanjaerd*, *Engelschman* en *Fransch*, die Tael en Wetten
 Eens onder 't *Roomsch* gebied gedwongen, moesten zetten:
 Want in die Landen sprak men eertyds eene (m) Tael
 Gelyk aen d'Onze: 't welk de naemen altemael

(a) antipodes, die met ons op 't tegendeel van d'aerde wonen (b) In syn Jaertydboek van Vlaenderen & Baudier in narration de l'ancien. Hist. Fland. en andere (c) De Nederlanders (d) voormaels (e) Pausan. Strabo en Schrieck p. 66. l. 1. origin.rerumq. Celt & Belg. (f) Anno mundi 1890. (g) In orig. rerum Celt. & Belg. (h) Id 1. p. 4. l. 4. p. 119. & indic 1. & 2. (i) Begonnen an. mundi 2520 Ibid l. 1. p. 17. (k) Begonnen anno mundi 3377 Ibid l. 1. p. 11 &c. (l) De Latynsche Tael. (m) Ibid l. 1. p. 42. & lib. 5. p. 148. ook Cato de origin.

Uytwyzen van dat (a) Volk, van Landen, Steden, vlekken,
 Van Vlieten, Bergen, Zêen, die met bedieding trekken
 Op onze Spraek, en in hun eygen Tale niet
 En zyn dan eenen Naem gebrekkig van bedied....
 Is 't niet beklagen weerd, dat zelfs *Flandrin* kind'ren
 Uyt eene ontaerde (b) *zucht* hun eygen Tael (c) verhind'ren
 Zoo hoog in Ouderdom; zoo goed en zoo (d) bekwaem,
 Als oyt een Tael was: hoe ruchtbaer haeren Naem
 Op Aerden wezen mag? Ja haer bekwaemste Mannen
 Die dienden t'haerder Eer hun krachten in te spannen,
 't Zyn die, die aldermeest bevlecken het gewaed
 De *Néderduytsche* MAEGD: want leest eens en doorblaed
 De Konstbeschryvers, Rechts en Godtsgeleerdens Werken,
 Gy zult daer eenen hoop van vremde woorden merken,
 Van het *Latyn* of *Fransch* gehaelt of afgeleent
 Gaet ook by Liën van Staet en achting (waer 't Gemeen
 Heeft d'oogen opgevest tot naerdoen) van een Reden
 Van zeven woorden schier wel d'helft zyn *Fransche* leden
 Vervremt van 't *Néderduytsch*; en dan het kleyne Volk
 (Dat ook na 't Groote helt) neemt tot een *Vlaemsche Tolk*
 Van syn gedachten, dan, die rotte (e) *Schrikgedrochten*
 En meynen dat het is voor hun al vrygevochten,
 Ja dat hun Reden schier wat Hemels hebben in,
 Als sy wat spreken naer den nieuwen *Franschen* zin....
 Ontaerde *Veldgen*, die uw Spraek wilt zoo verkleynen!
 Noch meer ontaerder, die de VLAEMSCHE TAELE meynen
 Gebrekkig te zyn, als of haer Woordenschat
 Niet waer genoeg, om al wat ons verstand bevat
 t'Uytdrukken zoo 't behoort. Dat sy die zulcx gelooven,
 En onze VLAEMSCHE MAEGD van haeren glans berooven,
 Doorlezen *Meyer, Heyns, Plemt, Vondel, Hooft, de Vries,*
Groot, Schipper, Hofman, Kats, en letten onder dies
 Met wat een luyster daer de duysterste gedachten
 Vertaelt zyn kort en klaer, en wat herhaelde klagten
 Daer (f) staen tot hunder schand, om dat niet zoo veel moed
 den Vlaming tot zyn roem in zyne ziele voed,

(a) Italien Uythael, wyl dat Land door de zee is uytgehaelt. Hispanien, Hispan, armus contiguus, Gallia, Gabalen, Veromandini, Veurmannen, de voorwacht. Atrebatis, Achtervaeten, die d'achterwacht hadden. Burgundi, Burgwoonden. Aborigines, Adfoorigen. Discensi ab alterioritaribus. Bibracte, by-bracht, collatio. Veneri, Beneten, inferiores. Valentia, Valent, incidentia. Segedunum, 't Segedun Oppositus colis. Pyrinei, Phierinnen, ofte Vierinnen. Alpes, Aloppen. Aventinus, Aph-en-lune, af eynde in. Thoulouse, Tolhouse, Tolhuys. Oceanus, Hoog-zee-an. Garunina, Gaeromme. Ligeris, Leeg'er en duyzend ander meer in ind. orig. rerumq. Celt. & Belg. te vinden met hun breeder bediedenis en verklaring. (b) genegentheyd (c) Gebruykende ontallyke Fransche woorden, als obligatie, occasie, differentie, en duyzend andere, maer al te vele bekend. (d) Diodor, lib. 5. Biblioth. & inf. lib. 4. n. 3. En Vondel (e) Monsters (f) In Meyeri Voorreden van syn Woordenschat

Waer méd' hy naer den glans van zyne Tael zoud' poogen,
 Gemerkt men die noch meer van luyster kan verhoogen,
 (Zoo *Vondel* (a) ons getuygt) indien een goed verstand
 Met oordeel en beleyd de zake nam ter hand.
 Is 't niet een schande dat de *Spanjaerds, Italianen,*
 En *Franschen* hunne Tael een weg ter eeren baenen ?
 Dat zy hun hersenkracht uytmergelen, om haer
 t'Oppronken, die maer zyn uytspuytsels, lange naer (b)
 De Vlaemsche Tael gebroeyd ? en dat den *Néderland*
 Uyt enkel lafheyd staet met d'armen op elkander
 Gekruyst, en willig lyd dat het (c) gryshayrig hoofd
 de VLAEMSCHE MAEGD word van den zegenkrans berooft:
 Dat hy met duyzende doorvlochten vremde zwieren
 Die tracht (al waer het nood) te pronken en te cieren,
 Gelyk een bédelers, met pelsen grof en breed
 Van (d) *Franschen* stoffe lapt haer zoo doorluchtig kleed: (e)
 Die woestheyd gaet zoo sterk in (f) *zwang*, dat zelfs veel Dichters,
 (Die plagten by elk volk de beste Taelverlichters
 Te wezen) zomtyds zyn *bezoedelt* (g) met dat kwaed
 Gy Daerom trouwen *Leeuw* (h) met opmerk gaede slaet
 Uw zoo roemruchte tael; slyp uw gevreesde tanden;
 Verscheurt dat schriklyk spook, (i) dat met de priem in d'handen
 Gereed staet om altyd de moordsteek haer aen 't hert
 Te brengen; (k) *reddet* haer uyt een zoo bange smert.
 Ruymt al die spooken uyt die uwe Maegd doen kwynen;
 Wilt haer gelyk een bruyd verciert met glans, doen schynen,
 Niet van een ander Land gestolen, of gehaelt;
 Maer uyt haers Moeders schoot geplukt, die *zegenpraelt* (l)
 Van (m) overvloedigheyd. Op dat het spytig schelden
 Mag zyn te niet gedaen, van die haer willen melden
 Te wezen onvoorzien van stoffe in haer gewest,
 Om haer, gelykkkk 't betaemt, te kleeden op het best.
 Dat zal de zoete *Nymph* haer droefheyd doen vergeten,
 Waer in zy menig jaer *zieltoogend* (n) heeft gezeten;
 Dat zal een zoete bloos doen op haer wangen staen,
 Die door haer herteleet en weedom is vergaen:
 Dan zalze t'uwer eer met helder kelen zingen
 Een Lied, dat haer geschal tot by de Vremdelingen
 Weergalmen zal, en daer verbreyden uwen lof.
 De Konstgwyden (o) Berg (ik meyn Apolloos Hof)

(a) In zyn aenleyding ter Dichtkonst. En Meyer *ibid.* (b) Hier vooren in de bladrand onder de Letteren (f) (i) (k) bewezn. (c) Oud (d) Bastaerdwoorden. (e) Haere Tael. (f) Vogue. (g) besmet (h) Aenspraek tot de Nederlanders (i) zucht tot vremde spreukwyzen. (k) verlost. (l) Triumpheert (m) Ziet Meyeri Woordenschat, alwaer zomtyds eenvremd woord met 6 à 8 goede Nelderduytsche word vertaelt (n) Agonizant, stervende (o) Parnassi Berg.

Die altyd goede jonst dêes, Tael heeft toegedragen
 (Want zonder diens (a) behulp en krachtig onderschraegen
 Sy waer vervallen schier) die zal ook uw en Naem
 Doen zweven door de lucht op vleugels van de Faem....
 O MAEGD! (b) wat my belangt, ik kom U aen te bieden
 Wat van my, naer myn kracht en wysheyd mogt geschieden:
 Zoo my, myn bezigheyd en Ampt, dus nauw den tyd
 Niet had besneden, 'k had met meerder (c) konst en vlyt
 Dit Werksken opgesteld, en t' uwer eer doen zweven
 In uw gewest, op dat het mogte doen herleven
 Den ouden drift en moed voor d'eer van 't VADERLAND
 In 't hert van 't VLAEMSCHE VOLK. Jae had ik een verstand
 Met konsten meer verlicht, en had ik meerder krachten,
 Met groot gezag, ik zoud' uw Taele meer doen achten;
 Ik zoud met meer geluk als nu, myn tyd en Konst
 Besteden, en met vrucht U toonen Liefde' en Jonst
 Hoe zoud' ik al 't gespuys dat U zoo komt te deiren,
 En schier uw innig Bloed door droefheyd doet verteiren,
 Verdolgen! en uw kleed dat nu zo vuyl bezat
 Met vremde vodden is doorvlochten en gelapt,
 Zoud' ik met Heerlykheyd en waeren luyster cieren;
 Hoe zoud' ik U alom als een Godin doen vieren!
 Doch t'wyl my dit ontbreekt, neemt, bid ik, gunstig aen,
 myn vlyt, tot uw en Lof, voor dezen tyd gedaen.

DOBBEL JAERGEDICHTEN.

néerLanDsChen LeeUW sChep MoeD, beMint U taeLens LUYster,
 sY sCHUptse nIMMer Door 't LatYn noCh WaLsCh In 't DUYster:
 besMUYCkJe zeLfs DIens kLeeD, Wat zaL UYtLanDsChen nYD
 nlet bY Doen t'haer Der roUW? CLoeCk Mann'LYCk Die beVrYD.

Tot Aerbeyd Konst verwekt.

(a) 't Is vry van tegenspraek (zoo ik meyne) dat de Dichtkonst eenen grooten steun is geweest aen onze bouwvallige Tael, datse die tusschen zoo vele aenstooten alderbest heeft onderschraegt, ende noch dagelyks met nieuwen luyster voorziet. (b) Aenspraek der schryvers. (c) Wyl dit Werksken om den kleynen tyd des Schryvers lange onder handen is geweest, en met geen groot opmerk heeft kunnen gedaen worden.

AEN DEN
HOOGDRAVENDEN en WYDBEROEMDEN
RYMDICHTER
MEESTER ANDRIES STEVEN,
SCHOOLMEESTER TOT CASSEL.

Begaefde Geest, ervaeren Harpenaer
Door wiens gestreél, en klanken van uw snaer
De negen MUZEN
Met d'Oppervoogd APOL' verschynen graeg
Uyt Helicon, om vlugs op uwe vraeg
't Ontdoen de sluyzen
Van d'Aganip' en d'Hypokreenske Vloên,
Daer sy uw Breyn en dorstig hert mé voên
Waer is de reden,
Dat gy, bewust van myne néderheyd,
My, onder schyn van vriendschap, lagen leyd?
En doetme opschreden
De wufte Kar van Zone Phaëton,
En waentme dat myn vonk is eene Zon,
Waerd om te praelen
Ver boven 't zwerf der wisselbaere Maen,
Daer deze waeghals eertyds heeft vergaen,
Door Blixemstraelen:
Of wel, Gy tracht my, gevende de kus,
De wieken van den vluggen Icarus
Aen 't lyf te passen;
Op dat ik met dit reukelooze volk
Opstygende, zou glyden uyt de wolk
In waterplassen.
Dan zoudy recht al lachende in de vuyst,
Dat Graftschrift doen voor zoo verwaende puyst
In steenrots klinken:
Hier ligt begraeven trotsaert MODEWYCK,
Die vlieden wou: maer viel, en wierd een lyk,
Dit achterdinken
Houd my met boot geankert aen de boord
Des vloeds, daer 'k speel met Pan dat 't niemand hoord
Op riete pypen,
In rey gevoegd met pekdraed, t'wyl ik veyl
Een ander zie op 't vlak met volle zeyl
De wynden grypen....

Met blanke zweird kloekmoedig in de vuyst;
 En vraegt, wat ongediert hêeft u ontkuyst?
 Zyn 't Watervloeden!
 Zyn 't pesten van ons Aganipsche wal?
 Ik zweir dat ik uw Schutheer wezen zal
 En gaenze zoeken,
 Om aen 't gedrocht te breken bek en nek;
 Met dien scherpt hy syn dolk, en gêeft een trek,
 Op zuyver Bladers
 En schryft FLANDRINAS naem met gouden inkt,
 Het is genoeg, my dunkt het rot verzinkt
 Van die verraders;
 En roepen Perseus, Perseus, doe gena,
 Wy zullen afstaen van Andromeda
 Oyt meer te tergen....
 Hier mée heft Pegasus syn wieken op,
 En kloptse dry-werf gêeft een achterschop
 Aen CASSELS Bergen,
 Waer uyt ontspringt een nieuwe Hypokrêen,
 Die STEVEN heet, een pronkbeeld van de Stéen
 Der Nederlanden,
 Die staeg opborrelt, en noyt uytgedroogt
 Van waterbronnen, stygt van Cassels hoogt'
 Met ryke stranden,
 En reykt ons toe gelyk den Indus stroom,
 Veel goude zand, en kwêekt den Lauwerboom;
 Van welkers blaeren,
 Ik, U, ô VRIEND! heb eenen Krans gevlecht,
 En bidde vriendelyk, dat gy dien legt
 Op uwe hayren;
 Terwyl de Reyen van APOLLOS Zael,
 Rondom al juygende, U met zégenprael
 Den naem toeschinken,
 Van Opperstierman, Schutheer van de MAEGD,
 De Bron van Cassel, daer elk hert toe jaegt,
 Om van te drinken.

Ick bLYf aLtYD UW aMptgenoot,
 't zY DrUK, 't zY LUCK, In LéVen, DooD.

WYK de MODE.

VAERT VOORT CASSELS WEDERGALM
TOT DEN
PHÉNIX DER VLAEMSCHE POÉTEN
MEESTER
M^{TER} MARIN^S MODEWYCK,
Stads SCHOOLMEESTER van Winocxbergen;
Op syn konstig RYMWERK of Harpgezang hier vooren
hoogVLlegenDen arenD, WYzen LlerDIChter.

MINERVAS Kroost, doorletterden Poéet,
Die ieder stéek de ruchtbaer gronden méet
Van d'Hypokréen, en zoo konstaerdig wéét
Den Hengst te nôopen:
Gy zeg ik, die met Vondel en Virgyl,
Op ongemeynen en verheven styl
Uw' Konstgedachten doet in aller yl
Ter Schacht uytloopen;
Denkt, vreeze ik ménigmael, hoe 't wezen mag,
Dat myn beloofde Lier, of Harpeslag
Zoo lang vertoefde, en traeg komt voor den dag,
Of wel bléef duyken...
O Vriend! daer gy het vlug-gewiekte Ros
Beschreyd en zend op uw' bevélen los
Moet ik ten arbeyd eenen tragen Os
Met moeyt' gebruyken:
Myn Schoolampt, Huyszorg, Winkel, en wat meer
My overvalt, die streng'len my zoo zeer,
Dat ik ter maende dikwils niet een keer
Apoll' kan groeten.
Voorts, als ik zomtyds las u konstgezank,
En toetste tégen dat, myn Harpeklank,
'k Wierd schaemrood, en myn Harp (schoon tegen dank)
Zonk voor myn voeten.
Verwaenden, zeyde ik aen myn zelve, ziet
Wanneer men spéelt, wanschikking is een Lied,
Als Védel, Harpe, en Klavecimbel niet
Van toonen paren;
Wat schynbaerheyd dan is'er, dat uw luyt
(Schoon gy de snaren rekt tot brékens uyt)
Zal immer slaen zoo sterk en hoog geluyd,
Als zyne snaren?

Apollo! Musen! riep ik menigmael,
 Die 't geestig vocht uyt eene gulde Schael
 Uw' Vrienden schenkt, hoe hebby my zoo schrael
 Daer van beschonken?
 Ach! wierd ik u zoo waerd als MODEWYCK,
 Ik waer als hy zoo klank en woorderyk,
 Rymweerdig, ryk van Réden, en gelyk
 Met konst doordronken
 Van leet ik schier myn Harp aen stukken sloeg.
 Doch 't Noodlot wilt dat ik my vergenoeg,
 En met eerbieding nae den wille voeg
 Der Zanggodessen.
 Die na het haer gevalt, den eenen meer,
 Den and'ren min, uyt jonst vergunnen d'eer
 Met haer ten Rey te gaen, en ieder keer
 Hun dorst te lessen
 Vriend 't wyl de geest zich vind nu wat ontlast
 Néem ik in haesten myne Luyte vast,
 En schoon haer klank op uwe Lier niet past;
 Noch wil ik spelen,
 Hoe MODEWYVK Van Vondel évenaert,
 En Kats verre overtreft in Dichters aert,
 Ja zelfs de Kroon van Jupyns Zoon* is waerd
 Myn tong zal kwélen,
 Dat zoo gezwind hy met de vingers drukt
 Syn gulde Snaren, by elkx hert verrukt,
 En Lauwertelgen tot een huldsel plukt
 Op Pindi kruynen:
 Dat zoo een Luytespeler is bekwaem
 Om tot Homerus, Alexanders Naem
 Te roemen, en zyn tochten door de Faem
 Te doen bazuynen.
 Indien myn Breyn bezat zoo ryken schat
 Van Konstgedachten als het uw', ik had
 U zulken Lof gezangen als uw blad
 Van my doet lézen:
 Dewyl, zulk Eerdicht (zoo ik recht beken)
 U toekomt, en ik geensins weerdig ben;
 Om uwen Lof te schryven, 't moet een Pen
 Als d'uwe wézen.
 Dus g'hebt u Held, uyt néderigheyd misgaen,
 Wanneerje docht, dat my de schimp joeg aen
 En dat myn Luyt een vleygezag wou slaen.
 Ach! noyt myn dagen
 En is van my aen Vrienden, zulks geplêegt:
 Wat Icarus voor dézen hêeft bewêegt
 Te ryzen, en dat Phaëton opsteegt
 Syns Vaders wagen;

Dat die het jong en licht ontstekend bloed,
't Gén' waen verwekt, en blind een teer gemoed,
Om niet te vreezen blixemvuer noch vloed

En wat kon schaeden:

Maer uw slagpennen zyn niet aengelegt
Met wass'; maer door den tyd zoo vast gehecht,
Dat gy als d'Arend tot de Zonne recht

Vliegt onbelaeden.

En g'hebt den weg van Phoebus zoo doorzien
Dat hy U zonder vragen (mocht 't geschien)
De Zonnekoets te voeren aen zoud biën,

Zelfs zonder hinder

Van Aerd, of Hémel, Wolken, Bosch of Berg,
Door uw ervaeren Geest en herssenmerg,
Is ieder in de Rymkonst u een dwerg,

Of immers minder....

't Is dan niet mynen Geest, maer uw Verstand
Dat met de Letterdolk en Speer gemant
De Vlaemsche Andromeda kan bieden d'hand

In haer bezwaring

Van 't Appennyns en Gaulois ongediert
Dat haer bemorst, bezwaddert en ontçiert.
Ja als na 't herte stêekt. O dat eens wierd!

Tot haer bewaering

Een zulken arm gebruykt, d'onnoozel MAEGD,
Die nu zoo lag mishandelt, hêeft geklaegt;
Zou vlugs gered zyn, haeren ramp verjaegt

En staen vol wêelde.

Maer wat ik immer voor haer heb gedaen
Is slegts met Cepheus aen den oever staen,
En weenen om den nood, van die belaên

Doodanxtig kweelde.

Op dat ik mogt een afgerechten Geest
't hert hitsen, om met kracht dat gruwelbeest
t'Ontzielen, waer FLANDRINA voor bevreest

Roept, helpt, ô Helden!

Zoo gy médoogend op haer klagten let,
Uw' wakker hand en geest te werke zet,
Myn oogwit is bereykt: Gy weirt haer smet,

't Gedrocht zal 't gelden...

Zwyg doove Lier: want myn beroep dat streng
Myn uren telt, en alles schikt zoo eng
Begeer niet dat ik u gestreel verleng

Maer gaen opschorten.

Daer ik zoo menigmael den tyd beny
Die ik van Bacchi volk in brassery
En steenetréders ruym in klapperny

Als uyt zien storten.

Ontvang, ô Vriend! myn herssens jongste kind;
En zoo gy eens u onbekommert vind,
Hoor syne rêen: want 't haekt nae u gezwind
Met vollen yver;
Terwyl ik met een onverzaedbren drift
De Letters kus van uw voltooyt Geschrift,
En houd'et als een onvergeldbaer Gift
DoorWieCkt rYMsChrYVer.

paLLaDIs aLDerWeerDlIgstE zUYgeLlIng
heel ULlEDen DienstWILLlgen Dienaer.

A. STÉVEN S. V. C.

*Apollo

KLINKDICHT

Op den nieuwen geestigen Néderduytschen

VOORSCHRIFTBOEK

Ende bondige verhandeling op de verbastering der

NEDERDUYTSCHÉ TÆL

IN 'T LICHT GESTELT DOOR DEN KONSTRYKEN MEESTER

ANDRIES STEVEN

Getrouwen voorstaender der Vlaemsche Tael

ENDE

SCHOOLMEESTER TOT CASSEL

ANDROMEDA, voorhêen ontbloot van pronkgewaeden
Aen 't zeegedrocht ten roof gestelt door bitze nyd,
Wierd door d'heldhafte vuyst van *Perseus* bevryd,
Hy ded' haer droevig hert in nieuwe vreugden baeden.

Aldus de *Vlaemsche Maegd* van eygen Taelcieraeden
En waerd' aeloude glans berooft, word nu ter tyd
Aen 't schrikdier ('dwaelverstand) gedoemt: haer herte lyd
Vêel wee, dewyl sy word met schandig hoon belaeden.

Flandrina weest verheugt: ô ziet uw Minnaer *Stéven*,
Dien trouwen *Persus*, uw Taelde doet herléven,
Vêel schoonder als voorhêen geciert met nieuwen glans.

't Wanschappen dwaelverstand zal schielyk zyn verdreven
Door syn ervaeren Penn'. APOLLO zal hem géven
(Tot wel-verdienden loon) een prael en zégenkrans.

STEVEN VERHEFT DE VLAEMSCHE TÆL.

Ortu sum scriptor & usu

EERGALM

Tot roem van den Achtbaeren en Konstryken

RYMSCHRYVER

MEESTER

ANDRIES STÉVEN

OP SYN NIEUW VOORSCHRIFTBOEK

EN

Verhandeling op de Verbastering der

VLAEMSCHE TAEI

Komt onbejaerd en jong, die zuyver Spraek beminnen,
Doorlêeft, doorblaed dit Boek dat Stéven u aenbied,
Van oud en onecht Vlaemsch, en vremde stof gewied;
Gy zult door zyn gebruyk onvoelyk voordeel winnen:
G'n hoeft geen vremde stof van Latium of Wael
t'ontleenen; 't waer een schand gedaen aen déze Tael:
Laet deze mengelmoes voor Hofsche en vremde zinnen.
De réden die is klaer, dit word alhier bewezen,
Dat ons geen stoffe ontbrêekt om ons te doen verstaen:
Wilt met opmerking maer dèes Schriften eens doorlézen;
Waerom in overvloed dan bédelen gegaen?
Al ziet men 't in het Hof en Rechtbank deurgaens plégen,
't Zyn grillen; volgt die niet: en zyt geen bastaertkind,
Een zuyver Tael verdient voor mengeling bemint;
Volgt Stévens voorbeeld: laet die laffe gaen hun wegen.
NAUTA VIGILA;
heel WYDberUCHten en Iverlgen Minnaer Der VlaeMsChe spraeCk.

Uw konst en lofbaer Schrift, vol leering en vol geest,
Heeft my, ô waerden Vriend! zoo aengenaem geweest,
Al of gy tot myn dienst dit Werk had ondernomen,
Terwyl gy nae myn wensch, myn meyning hebt voorkomen
Want ik heb langen tyd nae dit begin gehelt,

Maer door gebrek van tyd, geduerig uytgesteld.
Ik prys Uw vroom bestaen en goe genegenthéden
Tot onze Vlaemsche Tael; die door de laffighéden
Van vèel verbastert word: Gy maekt dat die herlêeft,
Door uwen stagen drift en voorbeeld die g'ons gêeft.
Indien ik had in tyds gewéten Uw bedryven,
'k Had myn geringe Pen bestéd om wat te schryven
Tot uwer eeren; doch, 't zal zyn als Vastenfruyt,
Dat niet min smaek'lyk is, al is den vasten uyt ...
Nêem dit kleyn Dicht in dank, uyt plicht U opgedrégen,
Met toezeg dat altyd blyf tot Uw dienst genégen,
J. Vaerman

Brugge den 4. April 1715

E E R K R A N S
OP 'T NIEUW
VOORSCHRIFTBOEK
VAN MEESTER
ANDRIES STÉVEN,
SCHOOLMEESTER TOT CASSEL.

'K Heb met geen kleyne vreugd, maer 's herten groot genoeg,
Uw Boek doorlezen, en verwondert uwen moed*
Tot Letterkonst en Tael, waer nae sich zullen voegen
De gonne Meesters zyn, en wenschen 't Leerkind goed....
FLANDRINA wie voorhêen de traenen op de wangen
Afrolden, t'wyl haer kleed met lappen was gelaen,
Wilt uyt dit wyze Boek, vermengt met zoete Zangen,
Nieuw' stoffen trekken, om sich wêer te cieren gaen....
O Stéven! weerden Man, wie zal uw Voorschrift laeten
In hoeken? Daer ons Tael een sterke Vesten haelt:
Want Stéven, Vesten** is, den Naem kan weynig baeten,
Ten zy de Vesten dit door daeden nu afmaelt.

Zoo zong F. ACHTE, uwen goeden Vriend
Op den 15. van Sprokkelmaend 1734

* couragie ** Anagramma, Letterkeering

KORTE

AENMERKINGEN

OP HET VERBASTEREN

DER

NÉDERDUYTSCH TAEI;

Op de misnoeming, ende misbruyk van zommige Letteren;
met eenige noodwendige waernémingen in de Spelkonst.

EERSTE HOOFDSTUK (*)

Justinus ende Diodorus (volgens 't getuygen van (a) Petrus Messie) verhaelen, dat zekere Scythische Vrouwen (waeruyt d'Amazonen haeren oorsprong haelden) om haere ongeregelde strydzuchtige genegentheyd in te volgen, alle haere mannen vermoorden die binnen dezen Lande waeren; ende verzaemden haer daer naer met de Gargariten, een vremd volk. Op den zelve zin werken vele Néderlanders, de welke (uyt ik en weet niet wat genegentheyd ofte zucht) hunne Tael als vermoorden ende verderven, om de ingang te geven aen eene vremde ende verbasterde Spraek. Is dit niet verwonderens weerdig, ende allezins schandelyk voor onze Vlamingen, dat wy onze Néderduytsche Tael zoo (b) *verwaerloozen*, misachten ende bevlecken, als of het onzen gezworen vyand waere, en wy met voorbedachten raed, daer tegen oorlog te voeren, hadden voorgenomen? Dat dit maer al te waer is, blykt zonneklaer uyt een groot deel Néderduytsche Boeken, de welke doorgaens met ontallyke uytheimsche woorden doorzaeyt zyn; de gemeyne Spraek, gelyk die, by 't meestendeel der Néderlanders word gebruykt, en verschilt niet vele, datje niet half Fransch en is, noch min noch meer als of wy geen woorden genoeg, nochte bekwaem hadden, om alles volmaektelyk

uyt te drukken, 't gene ook zommige waenwyze, onervaeren ende lafhertige Néderlanders (o schande! o *hôn* (c) sich verstouten te zeggen. Maer hoe ongegront dat dit hun voorgeven is, blykt uyt zommige Néderduytsche Schryvers, als voornaementlyk De Meyer in J. Hofmans verbeterde Vlaemschen Woordenschat, J. Van Vondel in alle zyn Werken, beneffens syne getuygenis zelve in de Aenleyding der Dichtkonst, alwaer hy zegt: *Neemt hy (den Néderland) voor, in Néderduytsch zyn Moederlyke Tael te zingen, des heeft hy zig zoo luttel te schaemen als de Hebréén, Grieken, Latynen, en wat meer.* Boven dien, uyt de vertaelingen van J.J. Schippers, Simon de Vries, ende meer andere; de welke tot lof der hiergebrachte Tael, hunne gedachten met krachtige woorden hebben uytgedrukt, met zoo eenen luyster, dat alle onzydige verstanden zullen oordeelen, dat de bovengestelde plaetze van J. Van Vondel, rechtmaetig is in haer bewys, dewyl het haer noch aen rykdom, cieraed, noch aen krachtige denkbeelden en gebreekt. Jae Girardus die telt op meer dan twee duyzend (d) *eenlettergripige* woorden in 't Néderduytsch; welk getal, naer zyn voorgeven, op verre nae in andere taelen niet te vinden is: want de Grieken nauwelyks dry honderd, en de Latynen noch minder tellen;

(*) Capittel (a) 1. Boek 10. Hoofdstuk (b) negligeren (c) affront (d) Monosyllaba

waer uyt hy den roem, luyster ende voordeel van onze Tael wilt afmeten. Dus wordze ten onrecht (a) *gelaekt*, ende met het schandelyk brandmerk van schaersheyd, van die ontaerde Néderlanders geteekent. (b) Diodorus getuygt: dat d'oude Néderlanders hadden eene zeer goede en bewaeme Tael tot de wetenschappen. En (c) A. Schriekius stelt haer afkomstig van de Schyten, die uyt Japhet (den welken aen de Noordsche gewesten (d) met de zyne is getrokken, ende die daer naer geheel (e) Europa met inwoonders vervulden) hunnen oorsprong eerst hadden; vervolgens dicht aen de Hebreeuwsche herkomende, wordze voor veel ouder gehouden als de (f) Grieksche ende (g) Latynsche Taelen, ik laete staen van de Fransche/ alhoewel zy de hoornen zoo komt op te steken.

Ik hebbe dikwils (h) *nauwkeuriglyk* onderzocht, d'oorzaaken van zoo dapper ongeval, ende vind'er (i) *voornamentlyk* twee; d'eene is uyttheysch, ende d'ander binnelandsch.

In den eersten, d'uytheysche bestaet: dat deze Néderlanden tot verscheyde reyzen bestreden ende (k) *beheerscht* hebben geweest van vremde (l) *Volkeren* als de Romeynen, Spanjaerden, Franschen, en andere, die naer hun vertrek, noch het spoor van hunne Taelen in de herten van zommige lichtveranderlyke Néderlanders hebben achtergelaeten.

Ten tweeden; in de naebueringheyd der aangrenzende Franschen, welkers Koning, nu lange jaeren een groot deel der Néderlanden in bezitting heeft gehad, 't welke niet weynig in 't verongelyken van diens Taelen komt (m) *toetebrengen*: want de (n) Vlamingen, daer door genoodzaekt zynde, om met die Uytlanders te moeten handelen; jae in de Rechtbanken (o) *gedingen*, (p) bescheeden, ende (q) *openbaere* schriften, hunne spraek te moeten gebruyken: zoo komt hier uyt, datse de zelve behooren te leeren; veroorzakende alzo by de lafhertige, nieuwsgierige ende minstomziende, een vermengt mengelmoes van Tael, gelyk de ervaertheyd ons maer al te véle bewyst.

Ende ten derden: aangemerkt van vele Eeuwen, deze (r) *Landschappen* meest altyd hebben (s) *beheerst* geweest, van uyttheysche ende andere Taelsprekende Vorsten, en is 't geen wonder, datse geen zorge voor de vercieringe ende onderhoud der Néderduytsche Tael hebben gedragen; maer in tegendeel die hebben laeten, jae helpen vervremden. Wat voordeel haer hier door ontnomen is geweest, kan ten vollen afgemeten worden, uyt den luyster die de Fransche Tael, door de zorge van haeren tegenwoordigen koning LUDOVICUS XIV heeft ontvangen.

De inlandsche oorzaaken, zyn ongelyk meerder, dan d'uytheysche: gelyk het gebeurt, dat eenen Borgerlyken oorlog meerder kwaed veroorzaekt, ende (t) *gevaerlyker* is, dan dien, denwelken aen de (u) *grenzen* word verwekt: ofte gelyk eenen Mensch, den zorgelyksten ende kwaedsten vyand binnen sich heeft, dat zyn, syn eygen (v) *hertstochten*, van de welke hy het meeste heeft te lyden, ende 't alderzwaerste beschaedigt word; zoo heeft ook onze Tael den schandelyksten krak door haere huysvyanden ontvangen, ende zyn besonderlyk deze: de kleynhertigheyd, (w) *d'onkunde*, de nieuwsgierigheyd ende ydele waen der Néderlanders.

De kleynhertigheyd doet vele Néderlanders hunne Tael (x) *verwaerloozen*; want sy luttel bekommert zyn, ofte ontluystert, verbastert, jae vernietigt word; dewyl hun alleen ter herten gaen, zaken, waermede groote schatten ende rykdommen te vergaederen zyn: 't schynt aen die, dat zy alleen voor hun zelve geschaepen zyn, ende dat het Vaderland, noch diens roem, hun 't minste niet aen en gaen.

Andere, van zoo haest sy noch schier stamelende, den A. B. Boek verlaeten, ende kwalyk in hunne Tael, lezen ende schryven kunnen, besteden een groot deel van hunnen besten tyd, in 't leeren de Latynsche ende andere vremde Taelen: onderzoekende daer naer in de zelve alderhande Wetenschappen: ende vergeten alzo bynae geheellyk hunne Moederlyke Tael; ofte ten minsten (y) bekreunen sy hun geheel weynig,

(a) geblameert (b) Lib 5. de Biblioth. (c) Schriek in Voorréden de orig. Celt. & Belg. (d) Schriek in orig. Celt. & Belg. 1. p. 6. & Ezechiel cap 38. v. 6. (e) Ibid p. 7. (f) Anno mundi 2550. (g) 3377. beyde eerst opgekomen. (h) curieuselyk (i) principalyk (k) geregeert (l) Natien (m) contribuieren (n) die onder het Fransch gebied staen (o) processen (p) Acten (q) publique (r) Provincien (s) geregeert (t) perykeleuser (u) frontieren (v) passien (w) ignorantie (x) veronachtzaemen (y) bekommeren

of sy de zelve mismaekt oft ontaert voorstellen. (a) Deze werken gelyk die doen, de welke (b) *nauwkeuriglyk* onderzoeken, wat in vremde Landen gebeurt, ende voor (c) *ongemeen* te zien oft te weten is; ende zyn onkundig van 't gene in hunne eygen Stad, jae in hun huys omgaet. Ik hebbe dikwils vernufte Nederlandsche (d) Gods ende Rechtsgeleerde hooren zeggen ende bekennen, datse menigte Néderduytsche woorden niet verstonden; om datse (zoo zy zeyden) hun in deze Tael weynig hadden geoeffent. Ende nochtans worden menigmael zoodanige geleerde ende geletterde Verstanden (doch (e) onbedréven, ofte ten minsten onvolmaekt in de Néderduytsche Spraek) tot grooten achterdeele, gevolgt van den gemeynen Man, den welken niet en onderzoekt wat recht is ofte vereyscht word; maer wat van een ander word voorgedaen; denkende: dewyl deze in hun beroep, (f) Ampt ende bedieninge hun verstand doen uytshynen, datse daerom in alles naer te volgen zyn, ende alom de volmaektheyd bereyken, 't gene nochtans zeer zelden, oft noyt word gevonden. Waer uyt genoegte begrypen is, wat hinder onze Tael by d'onwetende lyd; dewyl sy als de blinde sich laeten leyden.

Ook is'er een grove misslag by d'onkundige Néderlanders, de welke achten, alles wat in den (g) *Woordenboek* der Latynleerende (h) *Leerjongeren* staet, oprecht en zuiver Nederduytsch is; maer den genen die slechts een luttel opmerks wilt gebruyken, zal terstond bevinden, dat den zelve met bastaerdwoorden, gansch doorspeeten is: om dies wille die niet en is gemaekt om Vlaemsch, maer Latyn aen de gene, die deze Tael hun willen eygen maken, te leeren; ende besonderlyk voor de Jongheyd, de welke de daer ingebruykte uytlandsche woorden achter straet zoo hebbende leeren spreken, ende in goed Nederduytsch die niet verstaende, zouden die, te groote moeyelykheyd in d'aenvang van hunne (i) Leeroeffening vinden.

Voegt hier noch by, dat'et zommige Néderlanders niet uyt het hoofd is te brengen, dat een oud gebruyk (ofte om beter te zeggen misbruyk) niet kan verbeterd worden; ende dat het kien

niet kan wyzer worden als de jongbroeyende klokkinne; want zoo haest men eenige Taelfeylen (k) aenwyst, word daedelyk te (l) gemoet gevoert dat zulkx een oud gebruyk is, by zulke verstandige Schryvers aengenomen; niet lettende wat het oogwit des Schryvers is geweest: dewyl die, 't meestendeel meer acht nemen op 't cieraed der Stoffe diese verhandelen, dan op den luyster der Tael; boven dien, over ontrent een eeuwe, oft onderhalve waeren de bastaerdwoorden zoo in (m) zwang, zelfs by zommige Rymers (die nochtans plachten, in alle tyden en by alle (n) Volkeren de (o) keurlykste Tael te schryven) dat des zelvens Boeken als daer van propeten; als genoeg te zien is, uyt eenige oude Rymen, als J. Van Daele, Anna Byns, Petri Hondii Mouffeschans, in den op Rym vertaelden Virgillii Aeneas, als de schatkiste der (p) Philosophen ende Poëten, ende vele andere. Dus en is 't geen wonder, dat die, de welke aen die uytheymsche dieren stryd hebben gaen voeren, ende de Néderduytsche Tael wilden zuiveren van haere schurfttheyd (dat door lankheyd van tyd, onomzichtigheyd ende misverstand, haer als tot het been toe, was aengegroeyt) wat door de vingeren hebben moeten zien, en in het eerste al zommige bastaerdwoorden van de minste slag, over het hoofd hebben moeten (q) *gaen*; op dat het in het begin niet al te vremd aen de Taelbeminners en zoude schynen: dus verre van die Verstanden daerom te willen (r) *laeken*, verdienen, ende geven wy hun, eenen onsterfelyken lof: dewyl zonder hunnen arbeyd ende neirstigheyd de Néderduytsche Tael nu misschien geheel waere vergaen: ende hunnen roem is des te grooter om dat'et zwaerder valt, met eenen (s) *talryken* Leger te stryden, ende meer (t) *heerlykheyd* den verwinner (u) *verschafft*, dien t'overmeesteren; van de overgeblevene vluchtelingen te vervolgen, gelyk ons nu overblyft te doen, indien wy slegts een luttel herts in het lyf verbergen, ende wat yver voor onze Landspraek (vervolgens voor het Vaderland) hebbende, willen treden op het spoor van die lofweerdige (v) *hervormers* van onze Tael; die met zoo zueren arbeyd, ons eenen (w) veyligen weg hebben gebaent. En is het de

- (a) 't is belachelyk ander zaken 't onderzoeken als men syn eygen zaken niet wéet. Plato Phaetro.
 (b) curieuselyk (c) raer (d) Theologanten ende Juristen (e) onervaeren (f) officie
 (g) Dictionarium (h) Studenten (i) Studien (k) fouten (l) avancé (m) vogue (n) Naties
 (o) curieuste (p) Wysbegeerige (q) passeren (r) blaméren (s) nombreusen (t) glorie
 (u) aenbrengt (v) Reformeerdere (w) zékeren, gemakkelyken

Vlamingen niet tot schande te rekenen dat zy ziende den yver der Voorouderen niet ook wat de hand aen den ploeg willen slaen? Maer datse werken gelyk (a) *d'Israëlitien*, aen wien de stinkpotten van Egypten, vervult met knoflook en ajuyn, aengenaemer waeren, als het zoetsmaekende Manna, die den HEERE van boven toezond? waer uyt voortkomt:

Ten derden, dat verre van naer de heerlykheyd ende luyster der Néderduytsche Tael te staen, men vind'er, die, om wat buyten het gemeen te willen steken, hunnen roem zoeken in het verbasteren der zelve; als wanneer zy, om voor welsprekende uytgebeeld te worden, hunne redenen met ontallyke Franschversmede woorden vervullen, meynende dat zy schier Hemelval spreken: maer verre van de haeven der welsprekendheyd zeylen deeze Stierlieden; dewyl alle Taelkundige vereysshenden ende (b) *achten* eene zuivere, ende van bastaerdwoorden geschuynde Tael. Doch het schynt dat'et de Nederlanders alleen komt te verdrieten, naer den luyster van hunne Tael te trachten: aengemerkt men ziet, dat de Italiaenen, Spanjaerden ende Franschen het merch van hunne hersenen ende Verstand te werke stellen, ende afsloven, om hunne Taelen te schaeven, te lekken, ende gelyk eenen Beir zyn jong, die tot volmaektheyd te brengen: de welke nogtans hunnen hals, ende hunne Tael te gelyk onder het zwaer jok der Romeynen wel eer hebben moeten buygen. En zullen wy nu, onze Tael, de welke met zoo vele zweet en bloed alsdan tegen deze, (c) benefens onze vryheyd, beschermt ende vry gevochten is geweest, zoo veronachtzaemen? Zeker het is onzer Voorouderen bloed en arbeyd te kleyn geacht, ende hun schandelyk (d) *gehoont*; als wy met d'armen kruyswys staen, en zien op den roem van andere (e) Volkeren, hun gewilligheyd: dewyl het de Néderlanders niet aen vernuft; maer alleenelyk aen moed gebreekt. 't Welke is te zien, uyt zoo vele uytstekende Verstanden, die sich hebben besteed, om onze Tael, in haeren geweldigen overlast, d'eene in, ende d'an dere buyten de konsten, ter hulpe te komen, als zyn: Joann. Hofman, P. C. Hooft, H. De Groot, S. Koster, Spiegel,

S. Stevyn, J. A. Ban, V. F. Plemp, J. J. Schipper, K. Heynsius, J. Van Vondel, L. De Meyer, Glazemaecker, S. De Vries, en andere. Zommige onder deze, hebben de Néderlandsche Spraek geschaeft ende gezuyvert van haere onechtelingen; andere hebben de konsten en de Wetenschappen wederom Néderduytsch leeren spreken; uyt-drukkende met klaere, duydelyke, doch krachtige woorden, d'alderduysterste Namen ende Grieksche en Latynsche (f) *Spreukwyzen*, in de (g) *Wysgeërte*, (h) *Wiskonst*, (i) *Ontleedkonst*, (k) *Kruydkonst*, (l) *Geneeskonst*, (m) *Heelkonst*, (n) *Rechts* ende (o) Godsgeleerdheyd gebruykelyk. En schoon niet alles, wat by de bovengenaemde Schryvers te vinden is, voor goed Néderduytsch kan aengenomen worden, en zomtyds hier en daer een bastaerdwoord onder schuylt; zulks moet om de redenen, nu korts, in de tweede verdeylinge der inlandsche oorzaeken, aengeroert, verschoont worden. Ende daerom en laeten door deezes Schriften die niet overwonnen te worden, de welke onze Tael van schaersheyd ofte gebrek willen beschuldigen; wanneer zy in den Woordenschat van L. De Meyer, dikwils een vremd woord, met vyf, zes, ja acht Néderduytsche zien verduytst; als ook by de (p) *gedachte* Taelkundige, zoo veele Konstwoorden, gansch krachtig vertaelt: ja volgens 't zeggen van J. Van Vondel (q) en is onze Tael niet min gelukkig als de Griekse, om nog een overgroot getal (r) *koppelwoorden* aen te winnen, tot verheerlyking der zelve, indien bekwaeme liefhebbers hun des willen aantrekken, ende met gezond oordeel te werk gaen, gelyk tot eene (s) *proef* te zien is, by De Vries, die alhoewel den lesten (onder de genoemde Schryvers in tyd) en moet nogtans voor geen van de minste ofte verschovenste, in het opbouwen ende herstellen van de Néderduytsche Tael, gehouden zyn: want, waer 't by aldien dat zyne Boeken, zoo stigtig en goed, in Geloofszaeken, als in die Tael waeren, ik zoude den Lezer, ende zyn Taelbeminnenden Nederlander meer tot de zelve aenporren, ende die aenpryzen; maer zommige ende betaemen, ja en mogen van een goed Roomsche onderdaen niet gelezen worden.

(a) 't Boek der getallen II v. 5. 6. (b) estimeren (c) de Romeynen (d) verongelykt (e) Natien
 (f) Termen (g) Philosophia (h) Mathematica (i) Anatomia (k) Botanica (l) Medecina
 (m) chirurgina (n) Jurisprudencia (o) Theologia (p) voornoemde (q) In syn aenleyding ter
 Dichtkonst (r) composita (s) Preuve

Uyt alle 't welke opentlyk blykt, dat het lasterlyk doorgeven van onze Taelverachters, niet in zwaerheyd, maer alleen in (a) *waen* bestaet: ende het schandig brandmerk die zy trachten in te drukken, komt zig tot hunder (b) *beschae- minge*, zelfs op hun eygen aenzicht te plaetsen. ende gelyk de Godvergetene (c) *lasteraers*, die, uyt spot ende Godverachtinge, naer den Hemel spouwen, hun speeksel op hun onbeschaemd

tronje ontvangen; zoo zullen zy (zoo ik hope) met'er tyd onze Taelbespotters ende verdervers, het ongelyk dat zy ons willen aenvryven, openbaerlyk, tot hun eygen leet ende (d) *verdelging* (e) ontfangen; ende zulks zal zekerlyk geschieden, indien wy Néderlanders maer willen voort gaen, in onze Tael te beschermen in haer deirlyk ongeval, ende die willen herstellen ende vercie- ren.

Looft VrY De néDerDUYtsChe tael.

(a) Opinie (b) Confusie (c) Blasphemeerders (d) Extirpatie (e) Uytroeying ofte vernieting van hunne voorstelling oft waening

TWEEDE HOOFDSTUK

Handelende van de misnoeming van zommige Letteren, met d'aentooning van hunnen rechten klank.

Gelyk de Spraek is de Taelman des gemoeds, de (f) *Tolken*, d'uytleggers der woorden, zyn de Letters, door welkers benoeming, ende (g) *duydelyke* uytpraek, men die haeren vereyschten klank moet geven; zonder nochtans eenigen dwang te gebruyken: maer dat men tot geen rechte uytpraek der woorden, door de heden- daegsche benoeming van zommige Letteren, en kan geraeken, zonder zekere pranging ofte geweld te gebruyken; beneffens de gewoonte ter hulpe te roepen, zal hier naer aen den onzydigen ende oordeelgebruykenden Lezer, worden ver- toont.

Want door de voorverhaelde (h) *Taels* oorzaeken, zoo is de *Spelkonst* (i) in Nederland, in plaetse van door de neerstigheyd van haere Landslie-

den (gelyk in alle Taelen met'er tyd gebeurt) tot voordere volmaektheyd ende luyster te worden gebracht, ook al dapper van haeren voorigen glans afgeweken; ende zommige Letteren hebben eenen oneygen ende onwettigen Naem gekregen: meer (k) *oogmerk* zynde genomen op 't gene in andere Taelen gebruykelyk was, als wat de nature van de onze verzochte. Welke misbruyken, beneffens 't recht gebruyk, wy zullen gaen trachten 't ontdekken; oft het den Vaderlande eenig nut mogte bybrengen, waer aen wy dan ook geenzins en twyffelen, indien onze Voorstellignen aengenomen worden; dewyl wy door eygen ondervinding daer van konnen getuygen. Dus zyllen wy eerst de misnoemingen ende de rechte uytpraek der Letteren, volgens

(f) Interpréten (g) rechte oft klaere (h) Ziet 't voorgaende stuk (i) Orthographe
(k) Regard

ons gevoelen, ende het voorgeven der geleerde Taelkundige verhandelen; ende daer naer de misspellingen ofte misstavingen poogen, met goed bewys te verbeteren.

De Letteren die wy achten eenen kwaeden en oneygen naem, alhier te hebben, zyn voornamentlyk deze: G. H. J. V. W. Y. welke wy ordentelyk in 't byzonder zullen verhandelen, ende eerst van de misnoeming der

G

Alhoewel men de kracht der G. (gelykze nu hier te Lande word genoemt) met geen Duytsche Letteren en kan uytdrukken; zoo is 't nochtans dat haeren klank bynae inhoud *dsé*, sluytende 't eynde der tonge, aen den hemel des monds, en jagende den adem door de tanden; ofte gelyk de Fransche deze uytspreken voor I en E als in *Gibet*, Galge: *Génerael*, Veldoverste; doch wat zwaerder: 't welk teenemaal tegen den art van onze Tael is: want wy die nergens met zoodanigen Klank van doen hebben; gelyk by de gene die luttel in 't Nederduytsch ervaeren zyn, genoeg bekend is. Maer is een misbruyk ingedrongen door zommige Fransch en Latyn-lievende, om welkers Taels ingesloopen bastaerdwoorden, men alleen de G. met den boven-gemelden klank van doen heeft, als in deze onechte woorden ende alhier verduytscht,

Abrégeren	Verkorten
Agent	Zaekvoerder
Agil	Snel, licht
Analogie	Gelykvormigheyd
Androgynen	Man wyven
Apologie	Schermschrift
Astrologie	Sterrekykkonst
Arrogéren	Beroemen
Astingéren	t'Saementrekken
Avantage	Voordeel
Bagage	Reystuyg
Corrigeren	Verbeteren
Collegie	Vergaeding
Courage	Moed, moedigheyd
Derogéren	Afkeuren
Dirigéren	Bestieren
Effigie	Afbeeldsel
Eligie	Treurgezang
Fingéren	Verçieren
Gage	Wedde, Huerloon
Genealogie	Geslachtboom
Generael	Algemeyn, Veldoverste
Generatie	Teling

Gesten	Gebaerden
Hommage	Manschap
Hostalier	Gyzelaer
Imaginatie	Inbeelding
Indulgent	Gedooogaem
Legende	Verhael
Legitime	Wettig
Letargie	Slaepziekte
Logéren	Herbergen
Magistraet	Overheyd
Marge	Bladrand
Menage	Huysgezin
Messenger	Bode
Negligentie	Onachtzaamheyd
Obligéren	Verbinden
Orage	Storm
Origineel	Oorspronkelyk
Page	Bladzyde
Pagie	Volgdienaer
Passagie	Doorgang
Pelgrimage	Bedevaart
Pillage	Roof, Buyt
Rangéren	Schikken, vlyen
Regent	Bestierder
Regiment	Krygsbende
Religie	Godtsdienst
Register	Lyste, bladwyzer
Soulagéren	Vertroosten, helpen
Suffragie	Keurstem
Tragedie	Treurspel
Urgéren	Dringen
Vengéren	Wreken
Vigilant	Wakker
Vigilie	Waek
Voyage	Reys
Volage	Lichtveerdig
Vulgéren	Gemeyn maken, verbreyden

ende noch een groot getal andere die gy kont vinden in den Woordenschat van L. Meyer: alle welke woorden van het Latyn ofte uyt het Fransch afkomen; dus voor geen goed Néderduytsch aen te nemen.

Daerom moeten wy volgens den aert van onze Tael de G noemen *ghe*, met eene hyginge tuschen de tonge, wat verheven, zonder nochtans met die den hemel des monds te slaen; hoe wel wy nochtans zeggen daer geen h noodig te wesen om diens kracht uyt te beelden: want haeren klang genoegzaam is: maer is hier by gezet, om dat degene, by de welke zulk schryven gevolgt

word, de macht der G. uyt te drukken, ende haere rechte uyt spraek van haeren kwaeden naem te doen onderkennen.

Om deze myne (a) *voorstelling* te bewaerheden, ende dient (b) *aengemerkt*, dat men *gaen, goed, geen, gierig, gulzig*, ende andere diergelyke niet recht en kan spellen oft staven, als men de G. met haeren ouden klang (c) *uytspreekt*; maer deze noemende, gelyk by ons nu voor 't beste schynt, ende hier reeds is verhandelt, dan krygen die voornoemde woorden haer behooryk geluyd, ende deze (d) *wyze* van uyt spraek, is by de Duytschen, (van welkers Tael d'onze (e) *afdaelt*) ende by de Hollanders het recht gebruik: jae by (f) *d'ervaertheyd* hebben wy, dat de Latynssprekende Duytschen zeggen *Reghina*, Koninginne; *Ghentes*, Volkeren; *Ghemini*, Tweeling, ende zoo voorts.

Doch aengezien zommige Vlaemsche Boeken schier vol uytheimsche woorden steken, in de welke een G. daer d'oude (g) *uytspraek* van noode is, zoo behoorde men dat aen de Leerkinderen uyt te leggen; op datse mogen weten daer door, dat zulke woorden geen oprechte Nederduytsche en zyn, waer die Letter haere oude kracht behoud; ende alzo de Beminders van haere ongebrekkige Tael, vele onechte woorden zouden leeren kennen (boven de lyste van diergelyke woorden hier boven gestelt) om de zelve alzo te zwichten in 't schryven, ende met'er tyd geheel uyt te roeyen.

Hier zoude mogen opgeworpen worden, of deze volgende woorden geen goed Néderduytsch en zyn, ende nochtans doorgaens geschreven ende uytgedrukt worden met een G. ende uytgesproken naer het geluyd der Fransche, als *Bosschagie, cierageie, pluymagie, quellagie, timmeragie, stellagie* ? Hier op antwoorden wy, datse goed Néderduytsch, maer kwaelyk geschreven ofte gebreykt zyn: want alle geleerde Néderlandsche Taelkundige schryven die *Bosschaedje, cieraedje, pluymaedje, kwellaedje, timmeraedje, stellaedje*. Dus zeggen wy noch eens, dat'er in de geheele Néderduytsche Tael geen G. met ander geluyd dan *ghe* van noode is, anders dan om de verbasterde onechtelingen ende (g) *gedrochten* der zelve Tael, boven in de gedachte lyste eenig-

sins getoont, die hun onbeschaemdelyk in de plaetse der wettige woorden hebben ingedrongen tegen alle nood ende reden.

Van de **H**.

De H. noemen hier zommige *atse*, ofte *hache*, om datse gelyk de vorm van een bylken heeft, dat by de Waelen *une hache* gezeyd word;; ende deze benoeming is wederom oneygen, dewyl de H. eygentlyk geen letter zynde, maer een (i) *hyginge* ofte toedeming uyt de borst, dienende om de volgende (k) *klinker* meerder kracht toe te geven, als *half, heere, hinde, hof, huys, hy*, en andere diergelyke; en word haere macht met de voorige naeming *hache*, niet wel uytgedrukt. En alhoewel men die kan geven, behoorde men die, om aldernaest te komen (gelyk den (l) Vlaemschen Beginselboek der latynleerende, zeer wel bemerkt) te noemen *ha* of *hé*; maer sterk uyt de borst, om aen de leerkinderen, de rechte kracht daer van in te drukken; op dat sy die niet en verwerren met de *a, A*, gelyk het nochtans vele gebeurt, schryvende *Aooft, Aandt, gaescahepen*, ende in tegendeel, zetten zomtyds in de plaetse van *a*, eene *h*, als *hlle, hnder*, en zoo voorts: daerom, om zulke onverdraegelyke misbruyken te voorkomen, moet men gaede slaen dat men de *h* van de leerkinderen in 't opzeggen van den A. B. C. sterk uyt de borst doet ophaelen, met eene hyginge, *ha, he*.

Van de **J**.

De J. in *jae, Jode, jeuksel*, en zoo voorts, is een (m) *mélinker*, ende men noemtse hier alom, eenstemmelyk als de l. (n) *klinker*, zeggende *i, voor-i ofte lange-i*; dat een oneygen geluydvoor die letter is: de Latynen, achtervolgende de Grieken, noemenze *jota*; ende de Hoogduytschen (o) *ja*; maer die is oneygen, ende deze te hoog voor onze Spraek, de welke vereyscht, dat men die uyt spreekt, *je*: niet met een smeergeluyd, gelyk de Franschen die (p) *lettergrêep*, oft hunne G. uyt spreken, maer harder, gelyk *jhe* (zonder nochtans de *h* te doen luyden) slaende de tonge naer de hemel desmonds, den welken met eenige hyging oft blaazing, eene taemelyke

(a) propositie (b) genoteert (c) pronunceert (d) maniere (e) deriveert (f) experientie
(g) pronunciatie (h) Monsters (i) aspiratie (k) vocales (l) Vlaemsche Figueren In de ver-
klaering der Latynsche Letteren in 't 4. Lédeken oft Artykel. (m) Consonans (n) Vocales
(o) Ziet in de Vlaemsche Figueren op de verklaering der Letteren. (p) Syllabe

opening vereyscht; gelyk by (a) voorbeeld, in deze volgende woorden geschied: jaer, jagen, Jan, janken, jeugd, Jeronimus, jigt, als (b) voetjigt, jokken, jong, jeuksel, (c) toejuygen, gejaegt, en menige andere; alwaer klaerlyk bevat word, dat een I. klinker niet genoeg en is dus een J. vereyscht word, van zoodanige benoeming ende kracht als boven is bewezen: dewyl de jonge kinderen noyt het recht gebruyk zullen hebben van deze Letter, zoo lange men hun die, in 't opzeggen ofte spellen doet noemen gelyk een klinker I.; maer zullen die twee letteren I. en J., hoe wel verscheyden in kracht, door elkanderen verwerken; welk (d) *waengebruyk* zekerlyk zal weggenomen worden, door de benoeming der J. *je*, gelyk wy klaerlyk ondervinden. Ziet daer van noch voordr, hier achter in 't volgende (e) *Hoofdstuk* op 't gebruyk van deze letter.

Van de **V**.

Deze word hier mede over al met den zelve klang als de U. (f) *klinker* genoemt; opzeggende *u*, *voor-u*, ofte *enkel-u*: 't welke immers stryd met haere uytwerking, die met de bovenstaende uytpraek haere natuerelyke kracht niet uyt-drukt; maer dient genoemt te worden *ve*, als de tweede (g) *lettergrepe* in *heuvelen*, gelyk blykt uyt de volgende woorden: *van*, *vel*, *vyf*, *vuyt*, *gevangen*, *léven*, (h) *gevilft*, *bevolen*, *gevult*. En schier een ontelbaer getal andere; waer openbaer is, dat, indien men de V. haeren ouden mis-klang geeft, dat de bovengeschreven woorden, oneygen uytpraek zouden hebben. Boven dien, niemand die 't minste oordeel heeft, en kan ont-kennen, dat de V. in de voorgebragte woorden geen (i) *mêklinker* is; noch dat men geen (k) *medeklinker* syne beteekenende kracht kan uyt-beelden met eene letter, ende diens rechten klang kan toebrenge, met slechts den mond te openen, zonder behulp van de Tong ende lippen; 't welke nochtans zoude gebeuren, door het ver-toonde misbruyk: dus volgt opentlyk dan, datse *ve* moet genoemt worden; want voorders, in-dienze verscheyden van maeksel, kracht ende uytwerking is met de *u*. als blykt in *ure*, *uyl*, *uyt*,

uwe, en andere, zoo moetenze noodzaakelyk verscheyden in benoeming wezen; anders worden die (l) *wanschikkelyk* onder een verwerrent, zonder eenige nuttigheyd ofte gemak door twee verscheyde letteren te genieten. Waer van noch breeder zal gehandelt worden, als wy zullen schryven, over het gebruyk van die, in 't derde (m) *Hoofdstuk* hier naer.

Van de **W**.

De welke men hier te Lande, jae schier over al noemt, *dobbel-u* ofte *dubbel-u*; welken klang ofte benoeming, geene overeenkominge met haere kracht heeft: want de Letteren moetende door haere duydelyke benoeming het woord recht uyt-drukken ende synen vereyschten klang geven; zoo is 't evenwel, dat zulks niet en geschied, als men de W. noemt *dubbel-u*: gelyk zeer lichtelyk in deze volgende (n) *voorbeelden* is af te meten, als: *want*, *wel*, *winnen*, *word*, (o) *bewust*, *wrake*; immers geen een voorbeeld en styft de bovenstaende benoeming, teenemaal hard in haere uytpraek; maer die uytsprekende *we*, druktsy met eene zoetigheyd, haere natuerelyke kracht uyt. Laet ons, tot klaerder bewys, een woord ontlitten, zoo naekt als ons zal mogelyk wezen. Laet ons nemen, men moet spellen oft staeven *want*; den misnoemer der W. zal zeggen, *dobbel-u*, *a*, *en*, *te*, 't welk immers w-a-n-t kwalyk ende hard is luydende; maer nu (volgens de rechte benoeming) zeggende *we*, *a*, *en*, *te*, is het w-a-n-t heel licht te begrypen, dat deze leste benoeming beter ende ook natuerlyker is dan d'eerste; dewyl d'eerste in uytpraek vereyscht, *dubbel-u-ant*; maer de leste *we-ant*: trekt nu in deze de *e* uyt (gelyk in alle (p) *medeklinkers* gebeurt) zoo hebben 't rechte woord; 't gene nogtans door d'eerste, ende van ons geachte kwaede benoeming, niet en gebeurt. Dit zy genoeg voor de overige ende oordeel-gebruykende; hoewel nochtans de levendige stemme, alles met meerder kracht ende met minder moeyten, beter ende volkomentlyker, als de penne kan uytleggen ende doen verstaen.

(a) exempel (b) Podagra (c) bly geroep (d) abuys (e) Capittel (f) Vocales. ziet op de ver-
klaering der Letteren in de Vlaemsche Figure. (g) Syllabe (h) gevlaed, de huylt ofte vel afgetrok-
ken. (i) consonans (k) Déze aenmerking kan méde vallen op de Letteren J. ende I. hier boven-
verhandelt. (l) Confuselyk. (m) Capittel (n) exempelen (o) kenbaer Déze ontléding oft
Spelling kan méde voor een verklarung dienen op de Letteren J. en V. (p) consonant

Van de Y.

Nu is'er nog overig de misnoeming dezès Letters te verklàeren; dat hier op vele plaetsen gezeyd word *wy*, ofte *Grieksche-i*, ende deze leste is nog eenigsints ontfangbaer, om dat letter te onderscheyden van de I. met de welke haere kracht zeer overeen komt; doch wat onderscheydentlyker als die naer een (a) *klinkletter* in een zelve (b) *woordlit* volgt; maer om dat het byvoegen van 't woord Grieksche te groote hardigheyd zoude veroorzaeken, zoude men alsdan behooren te zeggen *ij*, als *hii*, *wii* en *zeiide*, 't welk hier naer breeder in 't derde (c) *Hoofdstuk* op 't gebruik dezès letters zal verklaert worden. De Latynen en de Grieken noemen die *ypsilon*; de Brabanders ende Hollanders *ey*, eyenschappen besonderlyk aen hunne Taelen ofte uyt spraek, 't welke by ons Vlaemingen zoo niet en word vereyscht.

Maer iemand zoude ons hier wel tegenworpen: *indien men tot noch toe*, (volgens ons voorstellen) *de bovenschreven Letteren kwaelyk heeft genoemt, hoe héeft men dan tot de rechte uyt spraek der woorden kunnen geraken?* Wy antwoorden hier op: dat zulkx door groote moeyten, ende met de gewoonte is te wege gebragt; waer toe men nu lichtelyker door de rechte, ende nu reeds beschreven benoeming der letteren, zal geraken: 't welke de gene, aen wien dit

schryven noch niet wel en bevalt, waerachtig zullen bevinden, indien sy hun slechts de moeyte willen aendoen, van de proef daer af te nemen. Wat ons aengaet, wy zynder de vrucht van ge waer, om vele moeyelykheden die men daer door (d) *voorkomt* ende (e) *myd*. Ende al is 't dat dit aen de goedwillige in 't eerste wat vremd in d'ooren zal luyden; om dat men eene verouderde gewoonte zeer ongeerne ende met groote moeyte verlaet; dat zal slechts eene wyle tyds dueren, ende daer naer zal de misnoeming aen hun zoo vremd schynen, als nu aen vele de rechte uyt spraek, der meergenoemde letteren zoude mogen doen.

Eyndeling, voor wy komen tot de misbruyken der Spelkonst, en zal het niet (f) *buytenspoorig* wèzen hier alle de letteren ordentelyk te stellen, met haere beteekenende kracht, daer onder uytgebeeld.

Aa.	Bb.	Cc.	Dd.	Ee.	Ff.	Gg.	Hh.	Ii.
.a.	.be.	.ce.	.de.	.ée.	effe.	.ghe.	.ha	he. .i.
Jj.	Kk.	Ll.	Mn.	Nn.	Oo.	Pp.	Qq.	
.je.	.ka.	.elle.	.emme.	.enne.	.o.	.pe.	.qu.	
Rr.	Ss.	Tt.	Uu.	Vv.	Ww.	Xx.	Yy.	Zz.
.erre.	esse.	.te.	.u.	.ve.	.we.	.ix.	y.	.ze.

(a) Vocales (b) Syllabe (c) Capittel (d) Preveniërt (e) Eviteert (f) Extravagant

DERDE HOOFDSTUK

Vervattende d'ontdekking van eenige misslagen in 't gebruyk der Letteren, met d'aenwyzing van de daer ontrent rechtmaetige onderhouding en verbetering.

Om 't misbruyk der letteren in de (a) Spelkonst ordentelyk aen te raken, volgens den A.B.C. zoo moet de C; hier d'eerste plaetse bekleeden; de welke haer onbeschaemdelyk, met vollen toom, in de plaetse van den K. komt te dringen, jae deze schier (b) ten grooten ongelyke, zoude willen uytbannen; want dewyl de C. het geluyd byna heeft van eene scherpe S. met een syssende klang, hoe kan men met dezelve *kort, kan, kuy-sch* en meer andere spellen? dat zoude immers *ce-ort, ce-an, ce-uysch* wezen; maer aldaer eene K stellende, dan spelt men *ka-ort, ka-an, ka-uysch*, en zoo van al andere, ende dan hebben de woorden, door de benoeming der Letteren, hun recht geluyd zonder den minsten dwang te gebruyken. Diesvolgens dan, is een K. noodig gestelt, in goede onverbasterde Néderduytsche woorden, voor allen (c) *klinker* daer macht moet gegeven worden, als in: *kat, Keyzer, kind, komen, kuypen*, en zoo voorts; ende voor alle (d) *medeklinker*, in 't begin der woorden ofte Lettergrepen, als in: *klagt, krage, knecht, klieven, kley, krop, klucht, knuyst*, enz.; ende wat den Woordboek Vlaemsch-Latyn (e) hier tegen zegt: *waer men met de G. kan geraeken, geen K. en moet gebruykt worden, naer de wyze der Franschen*; dunkt ons teenemaal ongegrond, gemerkt hy korts daer naer zig zelve vonnist, als hy schryft; *dat de Hoogduytschen meest overal de K. gebruyken*. Nu, aengezien (zonder tegenspreken) onze Tael van de Hoogduytsche (f) *afspruyt*; wien zal hier best Rechter zyn, de (g) *bronader*,

of eene vremde strydige Tael? Ende wien dient men met meerder recht tot lof ende eere te volgen. Boven dien, is 't niet de Leeringen gemakelyker, vervolgens de Tael voordeeliger, eenen algemenen grondregel zonder (h) *uytzondering*, te volgen; dan als nu de C. voor scherpe S. dan voor K. te gebruyken ?

Deze en andere misbruyken hebben menigmael, geduerende onze Schoolbediening, ons tegen het verstand (i) *gebot*, voor wy deze Aenmerkingen diesaengaende hebben gemaakt. Ende daerom is 't dat wy zeggen met vasten grond; dat de K. niet van zommige neuswyze ingedrongen, maer by ons in de bovengetoonde ende diergelyke woorden (k) *hoognoodig* is, ende dat in tegendeel de C. zelden by ons, in 't begin der woorden noodzaakelyk, jae dienstig valt, 't en zy in: *Cellebroeders, cieraed, cynspenning, omcingelen*, ende weynig andere; maer dient meest om de Nederduytsche *wanschepsels* (l) van andere Taelen herkomende, als:

Cachet	Zegel, verborgen
Cameraed	Medegezel, makker
Capricie	Hoofdigheyd
Capriool	Reulsprong
Cassatie	Afschaffing
Catalogue	Naemtafel
Cause	Zaek, oorzaak
Cedeeren	Afstaen
Censure	Toets, bestraffing
Ceremonie	Dienstpleging, kerkgebaer
Chicaneur	Warrevogel, pleyter

(a) Orthographe (b) Ziet de Voorreden des Woordenboeks Vlaemsch Latyn (c) Vocales
(d) Consonans (e) Gedrukt by H. Verdussen 1705. in de Voorreden. (f) deriveert (g) Fonteyne
(h) Exceptien (i) Gestreden (k) Ziet de nieuwe Woordenboeken van Richelet, Halma en Marin, Fransch en Vlaemsch, die stellen alom eene K. (l) Monsters

Cyffer	Talletter, talmerk
Citadelle	Slot, burgt
Civil	Heusch, borgerlyk
Climaet	Luchtstreek
Cohier	Schattingbrief
Coleur	Verwe
Colyk	Darmpyn, krimpsel
Compagnie	Gezelschap, maetschappy
Compassie	Medelyden
Concept	Ontwerp, begryp
Concilie	Kerkvergaedering
Condemnéren	Doemen, verwyzen
Confirméren	Bevestigen
Contemplatie	Bespiegeling, beschouwing
Content	Vernoegt
Contrescharp	Binneschans, bolwerk
Crimen	Lasterstuk, misdaed
Curéren	Heelen, genezen
Curieus	Nieuwsgierig
Courage	Moed, moedigheyd
Cylindre	Zuyl, rolsteen

ende noch by duyzende meer, in het Byvoegsel van Darsy Woordboek, ende in den Woordenschat van L. Meyer te vinden; alwaer men ziet tot lof der Néderduytsche Tael, zomtyds een uytheysch woord, met vyf, zes, jae meer goede Néderduytsche vertaelt. Ende in het schryven van deze, ende alle diergelyke vremde woorden, als men die om noodwendige redenen moet gebruyken, en mag men de K. in de plaetse van C. noyt stellen, om die onechte woorden dies te better, van de Vlaemsche, tot gemak der liefhebbers, t'onderscheyden.

Van 't gebruyk der

D.

De D. dient geschreven in de (a) *Naemwoorden*, als: *Godt, dood, gebed, daed, gebod, huyd, woord, tyd, zweird*, en andere de welke een (b) *meervoud* hebben, en alsdan met een D. geschreven worden, gelyk *Goden, geboden, gebéden, daeden*, enz. en ook in 't (c) *gebiedende geval*; van die (d) *werkwoorden*, de welke van gelyken een D. hebben in 't (e) *onbepaelend*, als: *voeden, zenden, lyden, houden, gebieden*, enz. stelt, *voed, zend, lyd, houd, gebied*; om dat dit, boven eene nettigheyd in 't schryven, is een beschutsel van vele werringen; dewyl men hier

(a) Nomina (b) Pluralis (c) Imperativo modi (g) Meyer, Dict. Richelet

door onderscheyd maekt tusschen
 Gebod, *gebod Gods* en *gebot, iets geblutst*
 Voed, *spyst* Voet, *eenen voet der mensch*
 Houd, *vast houden hout, brandhout*
 Moed, *moedigheyd* moet, *ik moet vasten*
 Bed, *bedstede* bet, *meer*
 Vroed, *wys* vroet, *iet omroeren*
 Zweird, *geweir* Zweirt, *eed doen*
 Hard, *versteent* hert, *menschen hert*
 ende zoo voorts; want in de leste en mag geen D. gestelt worden; gelyk ook in deze: *dit, lit, lot, zot, spot, tot, pot, rot*; immers alle die onder de bovenstaende regelen niet begrepen zyn. Zommige die stellen in zulken geval noch een T. naer de D. in d'eerste slag van woorden, en schryven *Godt, gebodt, daedt, huydt*, en zoo voorts; maer houde 't eerste voor best, om dat men de T. dan niet moet uytscrabben, als men 't woord wil verlangen, als: *geboden, raeden*, enz.

Van 't gebruyk der

E.

Wat 't gebruyk der E. betreft, daer kan eene nuttigheyd ende gemaek ontrent deze ingebragt worden, zoo men dat aenneemt, 't welk is; zoo wanneer de *e*, moet hard (f) *uytgesproken* worden, dat men daer een strepken é boven zette, gelyk hier, *bédelen, béken, dézen, dréve, déde, léden, géne, méde, divérsche, véle, wézen*, en alle andere; aengezien zommige (g) Schryvers, acht genomen hebbende op de harde uytpraek der E. in de voorschreven en diergelyke woorden, hebben de zelve verdubbelt, zettende, *deezén, steeden, meede*, enz. 't welke oneygen, ende te hard luydende is, ende verwerringen baert. Gelyk uyt 't volgende lichtelyk kan achterhaelt worden, in:

Wezen, gelaet	en	Weezen, Weezekinderen
Hélen, verzwiygen		heelen, vereenigen
Génen, den genen		geenen, geenen middel
Sténen, klagen		Steenen, berg-gebakken steenen
Béde, verzoek		beede, beyde, twee
Léder, kalfsleder		leeder, om te klimmen
Réden, redenen		reeden, toemaken
Léger, krygsvolk		leeger, meer néderwaert
Leken, druypen		leeken, ongewyden

ende noch andere. Waer openbaer blykt, dat in

(d) Verba (e) Infinitivo (f) gepronuncieert

d'eerste geen dubbeling der *e* nodig is, gelyk in 't tweede, maer alleen een harde *é* die men zoude kennen tusschen de gemeyne, als daer een strepken boven stond; ende niet twyfelden, of men zoude moeten zeggen *béken*; *waterloopjes*, oft *bekén*, *belyde*, enz. Want aengemerkt in dit eerste eene natuerlyke *E*. niet genoeg is, ende twee te vele; zoo diende daer op een onderscheyd gemaekt te worden, 't welke te vooren is betoont. Dan zoude dit een groot gemak bybrengen aen de gene die de Néderduytsche Tael begeeren te leeren; ende en zouden den aenhoorder zoo dikwils niet tot lachen aenporren, lezende onze Boeken, gelyk nu doorgaens gebeurt, om dieswille datje nu niet weten op welke (a) *lettergrepe* den (b) *woordklang* vallen moet.

Hier kan den Lezer noch aenmerken (hoe weynig ervaeren hy slechts in de Néderduytsche Tael is) datse zeer oneygen is aen de zelve, dat zommige in de plaetse van een *E*. een *U*. stellen naer een *O*. in vele woorden, als in *Boek*, *beroep*, *doek*, *hoek*, *voegen*, *vloek*, en menige andere; schryvende *Bouck*, *beroup*, *douk*, enz. den (c) tweeklang *OU*. uytspreekende gelyk de Fransche doen in: *vous*, *gy*, *tout*, *al*, *loup*, *wolf*, *bout*, *eynde eenig dings*: om dieswille dat men in alle de eerstgenoemde woorden door misbruyk, onder den gemeynen man, den klang van een Fransche *OU*. komt te hooren in 't spreken; jae de buytenporigheyd gaet by zommige zoo verre, datze acht nemende op de verdorventheyd der Spraek, wel zig verstouten te schryven (die zelve, de welke andere tot Leermeesters willen verstreken) als dus: *Bloumen*, *veld-bloemen*. *Beroumen*; *verméten*, *pochen*. *Drouncke*; *zat*, *van drinken*. Ende noch andere; niet lettende, dat men door misbruyk, die woorden al zulken klang toegeeft, door de naebuierigheyd der Franschen, en andere oorzaeken, hier vooren breder verklaert in 't eerste Deel ofte Hoofdstuk van deze Verhandelingen; want het blykt zonneklaer, dat *OU*. by ons, nergens dien klang en heeft; maer moeten die letteren schier als onderscheydentlyk uytgesproken worden, zoo wel in: *oude*, *houden*, *hout*, *koude*, *zoude*, *zout*, *stout*, en wat meer, als in *benouwen*, *grouwen*, *houwen*, *trouwen*, en *Vrouwen*; dewyl deze uytspreek, by alle Verstandige, voor de beste, jae voor de eenige rechte, is gekeurt. Uyt 't welke te zien is, dat de schryvinge

van: *vougen*, *beroup*, *klouck*, voor *voegen*, *beroep*, *kloek*, allezins oneygen is; ende dat diens voorenstaenders kwalyk te wege zyn, styvende een ingeslopen misbruyk, hinderlyk aen 't cie-raed, jae aen den eygendom der Néderduytsche Tael; want indien de Spelkonst in alles ieders spreukwyze (die bynae, in ieder Stad, Dorp ende Plek van den anderen verschillende is) moeten volgen, men zoude op 't leste eenen gantschen mengelklomp ofte verwerden bayaerd van Schryfkonst hebben, de welke eene onuytsprekelyke, ende onbepeyzelyke verwoesting ende werring der uytdrukking zoude veroorzaeken. Dus om deze ende voorige betoonde bondige bewysredenen, word (d) beweert, jae vast gestelt, dat men zoo wel *Boek*, *vloek*, *hoek*, *broek*, gevoegt, ende alle andere moet uytspreeken als schryven, ende het tegendeel is een (e) misbruyk, door enkele onoplettentheyd van zommige Verstandige gevolgt ende gestyft; doch geensins naer te volgen.

Van 't gebruyk der

G.

Als wanneer men deze noemt, gelyk haere natuerelyke kracht, met den eysch van onze Tael mede brengt, ende zoo die by ons in 't tweede (f) *Hoofdstuk* volgens haere rechte benoeming is geschreven; zoo en is 't niet noodig daer een *H*. achter te zetten, wanneer die t'zaemen in de zelfde Lettergrepe zoude worden ontmoet, en naer de *H* noch een (g) *klinker* of *médeklinker* moet volgen; als in: *ghinghen*, *gheghéven*, schryft: *gingen*, *gegéven*, *dag*, *zegt*, enz. Dat de *H* hier niet noodig is (boven dat 'et de natuere der *G* genoeg te kennen geeft) bewyzen dit de Schryvers ende Drukkers, die nu de *H* zetten, ende dan niet. Maer anders is 't wanneer de *G* en *H* verscheyden moeten uytgesproken worden, ende nochtans neffen elkanderen staen, als in: *bézigheden*, *hoogheyd*, *trouwigheyd*, enz. dan en mag men de *H* niet (h) *afschaffen*. Zommige Taelkundige Vlamingen, met vele Hollanders, willen de *G* alom hebben in de plaets van *CH*, als in: *acht*, *lacht*, (i) *recht*, *noch*, om de gelykheyd van klang, zoo wel als in *nog*, *deugd*, *zegt*, *mogt*, enz; En schoon dit schryven wel niet gantsch te verwerpen is, nochtans durven wy dat niet naevolgen,

- (a) Syllabe (b) Woordklang (c) Diphtongus (d) Gesustineert (e) Abuys (f) Capittel
(g) Vocales (h) casséren (i) risée

om de werring dieder kan komen, en de kracht die ons dunkt te veler plaetsen t'ontbreken; zoo schryvende, zouden licht (lumière) licht, gelyk staen met ligt (a) 't gebiedend geval, en lag, 't voorleden van 't lyden zegwoord (b) liggen.

Van 't gebruyk der

J.

De J. (c) *médeklinker*, gelyk wy die in 't tweede (d) *hoofdstuk* hebben voorgesteld, moet men toelieten te gebruyken, waerze verenicht word, als in: *jagt, jan, jeugd, jicht, jode, jutland*, (e) *bejaert, naerjaegen, afjonste, misjennen*, (f) *tzaemgejekt, juwelen, toejuygen*, en alle diergelyke; ende die niet verwerren met de I. *klinkletter*, gelyk zommige doen, schryvende oft stellende altyd de J. in 't beginsel der woorden, 't zy datse *klinker ofte médeklinker* luyd, als: *jn, jk, js, jmmers, jaer*, en meer: als ook de I. in 't midden der woorden, als in: *naeiaegen, misionnen, toeiuygen, beiaert, beionstigen*, en andere, 't welk immers strydig is met den eysch der (g) *Spelkonst*, de welke vraegt, dat wanneer men twee verscheyde Letteren heeft, dat men die gebruykt naer gelegentheyd met goed oordeel, daer men het meeste gemak en nut kan van haelen: nu, dat iemand ons zegt, wat voordeel ofte gemak, hebben tot noch toe zulk gebruyk dezer twee verscheyde Letteren by gebragt, als men die alle beyde plaetste zoo wel daerze *médeklinker als klinker* luyden zonder onderscheyd, gelyk wy dat nu staensvoets hebben betoont? Dus zeggen wy met goede reden, dat haerlieder (i) *Ampt* is van meerder belang; of anders zoude d'eene of d'andere schier onnut wezen: maer deeze gebruykende, zoo als wy met de Geleerde voor het houden, daer elk van de haere vereyschte pligt.

Van 't gebruyk der

K.

Wat het gebruyk der K. aengaet, daer van is hier vooren, in 't begin van dit Hoofdstuk, onder de Letter C. geschreven. Doch wy zeggen hier noch datse met recht gestelt word in 't begin van alle (k) *Lettergrepen*, 't zy voor *klinker* ofte *médeklinker*, daermacht moet op gegeven worden, als: (l)

kan, keeren, kind, koren, kuysch, klaer, knecht, kriecken, Klooster, knuyst, kley, en zoo voorts: uytgenomen in de woorden afkomstig van andere vremde Taelen, boven in de gedachte Verdeeling der C. ten vollen bewezen; jae de K. is by de Hollanders zoo hoognoedig geacht ende van zulke kracht (datse boven 't gebruyk, als nu daedelyk is bewezen) daer nimmer geene C. voor en stellen; maer schryven: *Kok, gemak, kruyk, ik, lekken, strycken*, en alle andere: 't welk wy voor heel goed aennemen; maer eerst niet durfden voorschryven, beducht van in d'ongenaede te vervallen van zommige Gezaghebbende Mannen; waer door wy vreesden, dat ons Werkje by den gemeynen Man mogt verwezen worden, voor wien het was opgesteld; en alzo de vrucht die wy verhopten te doen, zoude in de wieg oft in syne geboorte konnen versmachten. Het waer te wenschen dat een ervaeren ende Gezaghebbende Persoon ondernam, den Vlaemsch-Latynschen Woordenboek te verbeteren, ende op een rechtmaetiger voet (m) van Spelkonst dede wandelen; dan zoude deze Aenmerkingen meerder kracht op het gemoed der Vlamingen krygen, ende daer door zouden zommige zwaerigheden (die eenige in deze nieuwe, doch niet te min rechtmaetige voorschryvingen komen te zien) weg genomen worden; dewyl den gedachten Woordboek schier by ieder een blindelings voor een regelmaet van spelkonst word gehouden; waer aen de vernuftste Taelkundige haer echter niet en houden. Doch vele misslagen beginnen daer in gebetert te zyn.

Van 't gebruyk der

O.

Deze Letter word ook by zommige wanschikkelyk gebruykt: de eene dubbelen die schier t'allen woorden waer ze de leste letter der Lettergrepe valt, als in: *booven, looven, hooven, koomen, moogen, stooven, enz.* zoo wel als in *brooden, dooden, doopen, grooten, loonen, noode, roode*, en zoo voorts, alwaer nogtans in d'eerste slag geen dubbeling gelyk in de leste noodig is. Andere en dubbelen die schier nergens; maer schryven, *lonen, voren, rode, schonen, zo*, 't welk

- (a) Imperativus (b) Verbum passiv. (c) Consonans (d) Capittel (e) Oud van jaeren
(f) t'zamen ingespannen (g) Ortographe (i) Officie (k) Syllaben (l) Ziet in den Woordenschat van L. Meyer. (m) Ziet ook in de Vlaemsche Figure, ofte beginselboek onder de Letter S.
4. Lédeken oft Artykel, in de verklaering der Letteren.

ook onze Tael oneygen is; dewyl deze woorden door die wyze van schryven haeren rechten klang, zonder pranging niet kunnen krygen, dus moet deze met oplettendheyl ende bescheydentheyl gedubbelt worden daer 't behoort. Ende om hier eene korte verklaering te geven; dient gelet, dat men de O. dient te dubbelen, in de regelmaetige (a) *werkwoorden*, die zonder verandering met O geschreven worden, als *booren, doopen, gelooven, hooren, rooven, stooren, droomen*, en zoo voorts; om dat deze in alle tyden, persoonen ende werkingen O. verey-schen, als: *ik doope, gy doopt, sy doopen, ik doopte, ik hebbe gedoopt, ik zal doopen, gy zult doopen, doopende, doopinge, enz.* dewyl daer nach in alle diergelyke geene verandering gebeurt, gelyk als in: *gebogen, geboden, gebroken, verloren, komen*, en duyzend andere: want deze hebben in den (b) *aenwyzenden tégenwoordige tyd*: *ik buyge, gy buygt, hy buygt, ik gebiede, ik breke, ik verlieze*; ende in den (c) *onvolkomen voorleden tyd*, schryft men: *ik kwam, gy kwam, hy kwam, enz.* zonder O: diesvolgens moet in deze en diergelyke maer een O. geschreven worden: *gezoden, genomen, gelogen*, ende dezen regel heeft weynig uytzondering.

Ten tweeden, moet de O. verdubbelt werden in de (d) toevallige naemwoorden die met twee OO geschreven worden in 't (e) geenderley geslacht, als *schoon, groot, hoog, boos, enz.* Schryvende: *schoonen, hoogen, boozen, grooten*, ende alles wat daer gemaekt kan worden.

Ten derden, in 't (f) *meervoud* van die (g) *zelfstandige naemwoorden*, de welke verdubbeling hebben in 't (h) *eenvuldig*, als: *brood, dood, boom, boot (sloop), hoop, hooyhoop, moor, roos, stoot (slag), toom, zoom, enz.* moet men stellen: *brooden, dooden, boomen, enz.* maer niet in: *geboden, Goden, Hoven, koten, loten*, en meer andere; om dat men niet en schryft, *Good, Hoof*; maer *Godt, gebod, hof, kot, lot, enz.* Die de uytzonderingen willen weten, mogen de Woordenboeken te raede gaen, die wy om kortheyds wille hier achterlaeten.

Van 't gebruyk der

S.

De S. die haer geluyd heeft zeer naeby als de C. dient gestelt daerze moet hard uytgesproken worden voor een (i) *klinker*, als in ; *schansen* (k) bolwerken; *beseffen*, gevoelen; *seffens*, te gelyk; *bloeyssel*, bloeyinge; *hersen*, breyn; *persen*, persen vruchten; *schoeyssel*, binneschans, *keirsen*, waskeirsen; *sukkelen*, kwelen; *suyker*, broodsuyker; *somme*, hoofdsomme; *steunsel*, leuning; *suffen*, van ouderdom kinds worden, en andere. Men steltse ook op 't eynde der lettergrepen, als: *Weesken, dées, blaes*, ende zoo voorts.

Ook voor alle medeklinker, behalvens voor W, alwaer een (l) Z. moet gebruykt worden. Ziet hier van op de Letter Z.

Een S is ook dienstig gestelt in de (m) *bezittende voornaem*, Syn, met alles wat daer af komt, als: *syn Huys, synen Vader, syne Zuster, sylieden*. Om deze t'onderscheyden van Zyn, (n) *werkwoord*, als: *sy zyn daer, dat't zoo zy*, ende zoo voorts.

Van 't gebruyk der

T.

Deze houd by ons altyd haeren zelve ende rechten klang: want wanneer sy 't geluyd der C. heeft ofte vereyscht, dan zyn 't altyd uytheysche woorden; vervolgens onechtelingen der Néderduytsche Tael, als zyn, onder meer andere, deze:

Abondantie	Overvloed
Absentie	Afwezen, afwezentheyl
Abstinentie	Onthouding, afstand
Absolutie	Ontslaeging, vryspreking
Acclamatie	Toejuring
Administratie	Bewind, bediening
Advertentie	Waerschouwing
Affectie	Genegentheyl, aenkleventheyl
Affirmatie	Bevestiging, verzekering
Agreatie	Toestemming, goedkeuring
Ambitie	Eerzucht, eergierigheyl
Apparentie	Schyn, schynbaerheyl
Applicatie	Toepassing, toeeygening

(a) Verba (b) Indicat. tempus praesens (c) Praeterium imperfectum (d) Adjectiva
 (e) Neutri generis (f) Plurali (g) Nomina substantiva (h) Singulari (i) Vocales
 (k) Ziet Meyeri Woordenschat: in Diction. Richelet Vlaemsch Fransch. (l) Ziet in den lestgenoemden Woordenschat, ende Darsy, stelt zweep. (m) Pronomen possessivum (n) Verbum

Approbatie	Goedkeuring	Mutinatie	Oproer, muytery
Alternatie	Ontsteltenis, verandering	Mutuatie	Ruyling, mangeling
Benedictie	Zegen, gebenediding	Maledictie	Vloek, kwaedspreking
Blamatie	Eerroving, naemschending	Natie	Volk, inboorlingen
Blasphematie	Godslastering	Negotie	Handeling, koophandel
Canonisatie	Heyliging	Nugatie	Boerting, beuzeling
Captieux	Vangachtig, grypachtig	Obedientie	Gehoorzaamheyd, onderdanigheyd
Citatie	Daging, bybrenging	Obligatie	Verbintenis, schuldbrief
Compositie	Verdrag, menging, 't saemstelling	Oppositie	Tegenweir, wederstand
Conditie	Beding, staet, voorwaerde	Oratie	gebed, redenering, verhoog
Conjuratie	t'saemenzweiring	Ordinantie	Schikking, beleyd
Conscientie	Gewisse, geweten	Ordonnantie	Bevel, stelling, beleyd
Conspiratie	t'saemenspanning	Optie	Keur, kiezing
Declinatie	Afbelling, buyging	Partial	Zydig
Demolitie	Uytroeying, verdelging	Patient	Lyder, zieke
Desperatie	Wanhope, twyfelmoedigheyd	Perfectie	Volmaektheyd
Destructie	Verwoesting	Persecutie	Vervolging
Divisie	Verdeeling	Petulantie	Dertelheyd
Directie	Bestiering	Politie	Borgerstand, Borgerheersching
Discretie	Bescheydenheyd	Prédestinatie	Voorschikking
Declaratie	Verklaering	Prédicatie	Leerreden, voorleering
Dissimulatie	Verzwyging, dobbelheyd	Préparatie	Toereeding, voorbereyding
Diligentie	Afzetting	Prétentie	Tegenwoordigheyd, byzyn
Elegantie	Neerstigheyd, fraeyheyd	Prestatie	Volvoering, volbrenging
Emulatie	Volgyver, afgunst	Presumptie	Vermoeden, waen, laetdunkentheyd
Exaltatie	Verheffing, verhooging	Pretieux	Kostelyk, dierbaar
Estimatie	Waerdering, achting	Proclamatie	Uytroep, afkondiging
Excelentie	Voortreffelykheyd	Procuratie	Volmacht, last, voorzorg
Extractie	Afkomst	Profanatie	Ontheyliging
Execratie	Afgryzing, vervloeking	Prognosticatie	Voorduyding, voorspelling
Factie	t'Zaemenroering	Prohibitie	Verbod, verbieding
Finantie	Inkomst, schat	Promotie	Bevoordering, voortzetting
Functie	Ampt, bediening	Propegatie	Voortplanting, verbreyding
Gradiatie	Overlapping, trapopklimming	Prophetie	Voorzegging, voorboding
Gratie	Genaedehulp, gunstgaef, zwier	Propositie	Voorstel, voorstelling
Hesitatie	Dubbing, twyfeling	Purgatie	Zuyvering, zuyverdrankje
Impuratie	Wyting, aentyging	Portie	Gedeelte, deel, aendeel
Inclinatie	Neyging, toeneyging	Pactie	Verdrag, verbond
Inconstantie	Wispeltreurigheyd, onstandvastigheyd	Preferentie	Voordeel, voortocht
Insolentie	Moedwilligheyd, baldaedigheyd	Precipitatie	Verhaesting, veryling
inquisitie	Geloofsonderzoek, naespeuring	Proportie	Gelykmaetigheyd
Inventie	Vond, vinding	Penitentie	Boetveerdigheyd, leetschap
Introductie	Inleyding	Quitantie	Kwytbrief, kwytschelding
Justitie	Recht, gerechtigheyd	Quotisatie	Schatting
Lamentatie	Gekerm, weeklacht	Ratificatie	Bekrachtiging
Licentie	Verlof, toelaeting	Refectie	Vermaking, voeding
Malitie	Boosheyd, kwaedwilligheyd	Reformatie	Hervorming
		Renonciatie	Opzegging, afstaening
		Reprobatio	Verwerping, wraking

Residentie	Wooning, verblyf
Resolutie	Opzet, besluyt
Restitutie	Vergoeding, herstelling, wedergeving
Reverentie	Eerbieding, eerbewys
Sententie	Vonnis, oordeel, zinspreuk
Solutie	Oplossing, ontbinding
Spatie	Wydte, ruymte
Substantie	Zelfstandigheyt
Traditie	Overlevering, opdracht
Translatie	Overzetting, overdragt
Usantie	Gebruyk
Usurpatie	Dwanggebruyk

Deze zyn, onder schier een ontelbaer getal, wel de meestgebruikte, tot gemak der Eygentaelbeminnende Néderlanders alhier gestelt; de welke zomwylen onvoorzien zynde van bekwaeme Boeken, en zoodaenige vremde woorden ontmoetende, haere Nederduysche bediedenis niet en weten. Hoe wel wy betuygen, dat'er op vele uytheysche woorden, boven de daer neffens gestelde Vertaelingen, wel veelyds, dry, vier, jae vyf kortheyds halven zyn achtergelaeten; de welke den yverigen lezer kan binden met d'andere (a) *wanschepsels* onzer Tael in den nu meermael genoemden Woordenschat van L. Meyer; welke verrotte litmaeten door den gedachten Schryver nauwkeuriglyk zyn aangewez-

Van 't gebruyk der

U. en V.

Deze letteren hier in voortyden, wanschikkelyk, zonder eenig gemak, door elkanderen geschreven; worden nu met beter onderscheyd gebruykt: want men plagt ('t gene nu noch zommige naevolgen) altyd een *U u* in 't midden der woorden te stellen, 't zy die klinker oft medeklinker luydde; als in *beurze, deure, léuen, gauen, ouer, zéuen*, en alle andere. Ende de *V v* plaetsten sy altyd zonder onderscheyd in 't begin, als: *vwe, vyl, vyt, vre, vallen, vws, van*; maer dat dit zonder grond ende gebrekkig is, blykt hier uyt, dewyl deze niet en zullen kunnen onderscheyden, *ure*, van *vre, ulieden* van *vlieden, uyl*

van *vyl, uyt* van *vyt, deure* van *devre*; ende noch andere: wantse deze altyd met twee gelyk schryven, als:

<i>Vre, dry uren</i>	ende	<i>Vre, peys</i>
<i>Vlieden, ulieden</i>		<i>Vlieden, zonde vlieden</i>
<i>dienaer</i>		
<i>Vyl, Nachtuyl</i>		<i>Vyl, om te vylen</i>
<i>Vyt, uytbannen</i>		<i>Vyt, (b) gebrek der vingeren</i>
<i>Deure (c) Devre</i>		<i>Deure, deure des huys</i>

Hier uyt is licht te begrypen, dat deze wyze van schryven verwerring baert, ende niet onderscheydelyk genoeg en is; maer de *U u* gebruykende daerze (d) *klinker* luydet, als in: *uyt, uyl, ure, ulieden, deure, beurze, luyzen*, en zoo van alle diergelyke. Ende de *V v* ofte *ve* voor (e) *medeklinker*, als in: *van, vré, vuyl*, (f) *vyl, léven, gaven, blyven, boeven*, en zoo voorts; dan kan men ieder woord beter onderscheyden, ende syne bedienisse bevatten. Dit nu meest by alle Drukkers, en by die eenigzins de Letterkonst rechtelyk handhaeven, stiptelyk onderhouden zynde, toont het recht gebruyk dezer twee verscheyden Letteren, en hun gemak diese bybrengen: anders, waer d'een oft d'ander onnut, ofte ten minsten zonder voordeel van ons gebruykt.

Van 't gebruyk der

X.

Deze Letter zoo vele (g) macht hebbende als *KS*, zoo en is voor die geen *K* noodig in de (h) *bywoorden*, als: *nauwelycx, dagelycx, wekelycx, desgelycx*. Ook als men iet zegt, als kleyn, gelyk: *Boecxken, stucxken, werxken*, enz. jae zommige met de Hollanders, en stellen daer geen *C*. voor; maer schryven *blixem, flux*, en alle andere. Doch anders is 't in *Kerkzaken, Ryksvorsten, Kinders des geluks, des druks, den roep des volks*, hier moet *ks* gestelt worden; om dat't teeken is van het (i) *baerende* oft *geboge* geval.

Van 't gebruyk der

Y.

Deze hebbende den klang van eene lange oft dubbel *I*. word nu voor 't beste geacht, dat men die stelt op 't eynde der woorden, als in: *bry, hy*,

(a) Monsters (b) Die de Wondheelders ende Geneesheeren noemen, Ephile. (c) Een Dorp in Artoois zoo genaemt (d) Vocales (e) Consonans (f) om te vylen (g) Ziet de Vlaemsche Figure oft beginselboek 4. Lédeken 3. Antwoorde (h) Adverbia (i) Genitivo Casu

bly, gy, hy, wy, Kettery, médely, sy, zy, ende zoo voort. Ook naer alle klinker, als die t'zaemen in een zelfde (a) *Lettergrépe*, ofte *woordlit* worden ontmoet, ende wat onderscheydelyk uytgesproken, als *bayaert*, *beyde*, *boeye*, *duyve*, *gaeyen*, *feylen*, *boosheyd*, *ploeyen*, *vloeyen*, *oyt*, *uyt*, *kleyen*, ende diergelyke: maer niet wanneer de E. in I. in een smeltende, eenen (b) *tweeklang*, maken, en gelyk 't gebleit der schaepen luyd, als in deze en diergelyke woorden: *Beir*, *heird*, *keirse* (*licht*), *keirze* (*krieke*), *leir*, *peird*, *smeir*, *zweird*, dan is een I noodig.

De Y. stelt men ook in het woord *vyer* (*brand*) ende alles wat daer van is komende, om dit van *vier* (*getal*) t'onderscheyden.

Maer binnen de woorden tusschen twee (c) *médeklinders*, alwaer op de I. macht moet gegeven zyn, verdubbelt men deze, als: *pyne*, *myne*, *tyd*, *lyd*, *schryven*, *blyven*, *kwynen*, (d) *blyken*, en alle andere, gelyk in de welbedrevene Boekdruckers ende Schryvers nu met groote oplettendheyd, word onderhouden.

Van 't gebruyk der

Z.

Deze dient eyndeling geschreven, voor alle klinker (e) in 't begin der lettergrepen die zacht moeten doorslibberen en geen S. hoognoodig is, (gelyk in de S. is beginnen aen te raken) als in: *zal*, *zeer*, *ziel*, (f) *zyn*, *zoo*, *zot*, *zullen*, *déze*, *kroezen*, enz.

Ook zal men een Z. gebruyken voor de W; dewylze altyd zacht doorschiet, als: *zwaer*, *zweet*, *zwygen*, *zwier*, *zwoer*; hoewel zommige daer tegen schynen; evenwel Meyer in zynen Woordenschat, Halma en Marin in hunne nieuwe Woordboeken stellen zulcx alom. Ende dien vernuften E. P. Daniel Papenbrochins is ook teenemael van dat gevoelen in zyne Verklaering der letteren in de Vlaemsche Figuren.

Hier hebben (yverige eygen-Taelbennende Néderlanders) alles wat ons voor dezen tyd noodig heeft gedacht voor te stellen; gegrondvest op de natuere ende den eysch der Nederduytsche Tael, als mede volgens 't gevoelen van verscheyde geleerde Schryvers; met zommige der vernuftste (g) Amptgenooten oordeel

ende onze ondervinding. Hoe wel noch zommige zaken met'er tyd komen bygevoegt ende beschaeft worden, 't gene wy als noch niet hebben willen ondernemen, om de reden in de Verdeeling, over 't gebruyk der Letter G. voorgesteld; en uyt vreeze door al te veel verandering op eenen tyd te willen voorstellen, alles t'zeffens zoude komen te vallen, ende onze behoopte vrucht mogt achte blyven. Maer des niettemin, ik duchte evenwel, dat'er noch al zommige zullen gevonden werden, aen wien deze (h) *Aenmerkingen* niet wel en zullen bevallen; niet om datse beter weten, oft in hun gevoelen bet gegrond zyn: maer om niet te schynen, geleerd te willen zyn. Ende daerom is 't datse met groote (i) *verrukking* ende (k) *krygelmoedigheid*, wat zy voor hebben, houden staen, alhoewel zy de waarheyd van het tegendeel huns (l) *gevoelen* zoo klaer bemerken, als de Zonne op den klaeren ende helderen middag komt te lichten, nochtans niet een hayr wyd begeeren te wyken; volgens dit punt-dichtje:

*Een ingewortelde gewoonte word niet licht
Versmeten; en den mensch zeer nôo sich
verder brengen*

En leyden laet, als kan toelangen syn gezicht.

Maer indien wy deze waenwyze mogten vragen: waer dat alle Konstenaeren van den ouden ende tegenwoordigen tyd alzoo hadden gesproken, ende ieder een op syne eygene koppigheid blyvende steken, niet van den anderen en hadde willen leeren; waer zouden zoo veel uytstekende vonden, optoyingen ende volmaektheden in de Konsten, gebleven zyn? Waer 't dat de Franschen, hunne oude gewoonte van spreken ende schryven altyd hadden willen voorstaen ende behouden, waer zoude diens luyster ende volmaektheyd (waer op haere (m) *Gunstelingen* nu zoo stoffen) verschoven zyn? Sy zouden my noodzakelyk moeten antwoorden, in de vergeentheyd. Maer deze (de Franschen) ende alle Konstciers, hebben met voordeel gedaen, gelyk dien vermaerden Schilder Apelles, den welken, voor hy een Meesterstuk tot d'uyterste volmaektheyd bragte ende uytgaf; stelde dat eerst verscheyde dagen op de straet, in 't gezicht van

(a) Syllabe (b) Diphtongus (c) Consonantes (d) kwélen (e) Ziet de Vlaemsche Figure op de verklaering der Letteren. (f) Verbum (g) Schoolmeesters (h) remarquen (i) passie (k) obstinaetheyd (l) opinie (m) Favoriten

ieder een daer achter schuylende, om 't oordeel der (a) voorbygangers, wegens de gebreken ende feylen t'aenhooren; ende de berispingen die hy rechtmaetig bevond, en schaemde hy sich niet daer naer te verbeteren; om het maeksel synen volkomen luyster te geven: want 't is eene waerheyd die geene wederspraek lyd; dat schier alle konsten in haere vindinge rouw ende onbeschaeft uytkomen, ende daer naer, op het Aenbeeld van wakkere Verstanden hersmeed, op 't eynde geschaeft ende tot vollen luyster worden gebrogt. Daerom is 't vele beter syne gebreken te beteren, als die te behouden; Uyt welken opzichte wy den goedwilligen Lezer bidden, dat hy ons (indien wy ons hier in, ergens hebben vergist of misgrepen) met bescheydentheyd door eygen spraek oft door eygen schrift aen ons te zenden, wilt bericht geven, liever dan achter rugge te snappen (gelyk vele gebeurt) wanneer den beledigden sich niet kan verdedigen; ende dan zal ons groote vriendschap gebeuren: dewyl wy zeer geerne, ons goeddenken voor een beter gegrond willen verwisselen, ende niet styf koppig de rechte reden tegenstreven. Ofte ('t gene wy nog liever hadden) wenschen dat een (b) *afgerechter* verstand ende snediger penne, (aengewekt door deze onze (c) *geringe* Aenmerkingen) sich beliefde te werke te stellen, om iet beters ten dienste van ons Néderland voor den dag te brengen; dan zouden wy onzen arbeyd hoog genoeg betaelt achten, ende onzen wensch teenemael vervult: want ons voornemen is geweest, hier te doen 't gene een kleyn (d) *Keffertje* te wege brengt; 't welke door zyn geblaf wel groote en wakkere windhonden (schoon te voeren de jagt ongezint) op het wild stouwt ende aenwakkert

tot eene voorspoedige vangst. Zonder dit inzicht, hadden wy voor zeker dit noyt begonnen: Aengemerkt wy meermaelen hier toe de penne in de hand genomen hebbende, is ons de zelve (onze kleyne bekwaemigheyd, ende groote zwakheyd, aenmerkende) elke reyze ontvallen: Doch, denkende dat de vernuftste Vlamingen hun des weynig bekreunden oft aentrokken, hebben wy den lesten moed gegrepen, ende onder onzen geheelnouwbesneden tyd, dit tot zoodanig wezen gebragt; gelyk het hier voor Ulieden oogen verschynt: niet met voornemen van onze schier (e) *bouvvallige* Spraek daer voor te konnen herstellen; maer om onzen drift tot de zelve te toonen: of wy (zoo noch gezeyd is) eenige wakkere Verstanden, daer door het gemoed mogten kitelen, om met meerder kracht ende konst, de gedachte Landstael te vercierende ende te helpen herbouwen. Men kan niet al uytstekende Baezen in de konste wezen; wy hebben hier mede ons Verstand volgens de maete die ons is ten deel gevallen, willen offerslachten, ten dienste van het Vaderland, aen 't welke wy niet min gehouden ofte verbonden zyn, als zoo veel kloeke helden, de welke door hun dapper gemoed, hun bloed en leven misachtende, hebben deze daer voor ten besten gegeven. Het pynt ons alleen dat wy geen meerdere bekwaemigheyd, ende geen hooger gezag hebben, om onzen yver tot de Landsspraek met beter geluk te doen blyken en uyt te voeren; dan en zoudend'er zoo vele (f) *wanschepsels* oft *schrikdieren* niet in te vinden zyn: maer daarvan gezuuyvert ende teenemael ontlast, zoude zy (wie het aen geene bekwaeme stoffe noch aen cieraed ontbreekt) over al met vollen luyster verschynen.

(a) passanten (b) experter (c) slechte (d) hondeken (e) caduque (f) monsters

BYVOEGSEL

Zommige ervaeren Taelkenners ende Yveraers voor de Vlaemsche Tael en van haere Spelkonst, hebben ons tot verscheyde reyzen van vreesachtigheyd beschuldigt, en also stillekens voor kleynhertig willen houden; om dat wy over twintig jaeren onze Verbéteringen over de Spelling, niet wyder uytgerekt hebben: zonder te overwégen, dat'er een groot verschil is, tusschen iemand die een Boecxken alleen in Druk uytgeeft, ende eenen, die daerenboven noch het Schoolampt bedient: diesvolgens dagelijks met syn Boek te doen heeft, en diens regels en lessen de Jonkheyd moet voorhouden; om alsoo syne Verbéteringen by hun achting te doen geraken: tusschen een groot getal andere Schoolboeken, die door d'onkunde, of wel hoofdigheyd van zommige op den ouden trant van spelling zyn. Wy hebben aldaer maer zommige misspellingen van de kwaedste slag verbétert, en andere als goed, noch by te voegen, voorgehouden; om alsoo met'er tyd de gemoederen der Verstandige te bereyden: en zonderling die, aen de welke het onderwys der Jongheyd is toevertrouwt; op dat allengskens die oude ingewortelde misbruyken mogten uytgeroeyt woren. Maer zoo wy 't alles seffens hadden willen doen, zoo vreesden wy wel met recht, dat dit ons boecxken, zékerlyk in eenen hoek had gesméten geweest, en alsoo zonder vrucht gebléven.

Het zelve verwytt staet ons andermael te verwachten, om dat wy in dézen nieuwen Druk, met al te groote omzigtigheyd zyn voortgegaen; en noch zommige dingen niet hebben verbétert, die sy zeggen dienstig te zyn, de welke hier onder volgen; waer wy van eenige moeten goedkeuren, ende andere niet geheel verwerpen; maer zommige niet kunnen aennémen.

1. Wilt men a, u, en e verdubbelt hebben, alswanneer d'uytspraak van déze Letters moet verlangt worden, zeggende dat een (a) *klinker* sich niet beter kan verlengen, dan door haer zelve; stellende derhalven *aan, baat, baar, daar, duuren, gebuuren, huysuur; deede, geeven, leezen, enz.* voor: *aan, baet, baer; gebueren, huysuere; déde, géven, lézen.* Ende déze dubbeling van aa en uu, is volgens den aert der Tael, den eysch der Spelkonst, ende gelyk aen ons gevoelen; maer hebben dat niet durven volgen, om dat men zegt: de réden waerom dat de Hollanders dat zoo stellen met a, is, om dat haere Spraek hooger en langzaemer is als d'onze; maer dat wy Vlamingen, die en diergelyke woorden altyd hebben uytgesproken, met een minder opening des monds, gelyk als: *a-en, ba-et, ba-er, enz.* Nu, of déze réden bestaen kan, is zeer te twyfelen. Zoud men niet beter zeggen: dat men behoorde te volgen de natuerelyke Tael, de welke naest komt aen de Duytsche, die onze gemeyne oorspronkelyke Tael is; in welke Moederstaet, wanneer men de a eenen zwaeren of langen klang wilt toevoegen, stelt men daer een h achter, schryvende: *afgemahlet (uytgebeeld), dahr (daar), jahr (jaar), offenbahren (openbaeren)*, daerenboven verdubbelt men daer de u, in: *fuufsten (vyfden)*. Ten minsten moest men doen gelyk in Vrankryk: Want schoon ieder (b) *Landschap* aldaer schier van den anderen verschilt in d'uytspraak der woorden, nochtans komen zy daer in overeen, dat sy alle de beste (c) *spelkunde* volgen.

Maer wat de dubbeling der E betreft, in: *déde, dézen, wézen*, en diergelyke woorden; dat kan geenen goeden Taelkundigen behaegen, en het dunkt ons tégen de Régels der Spelkonst. Dat immers déze, wie zulcx voorstaen, ons eens zeggen, hoe dat sy onderscheyd zullen maken tusschen déze en onder-

(a) Vocales (b) Provincien (c) Ortographe

staende en diergelyke woorden ?

<i>Béde</i> (verzoek)	EN	<i>Beede</i> (alle beyde)
<i>Délen</i> (planken)		<i>Deelen</i> (scheyden)
<i>Génen</i> (dien)		<i>Geenen</i> (niet)
<i>Grépe</i> (handvol)		<i>Greepe</i> (mestvork)
<i>Léken</i> (druypen)		<i>Heelen</i> (vereenigen)
<i>Réden</i> (raison)		<i>Reeden</i> (toebereyden)
<i>Wézen</i> (gelaet, zyn)		<i>Weezen</i> (bevoogde)

En dit is niet alleen om het onderscheyd te stellen; maer ziet men de zake nader in, men moet geen zoo ervaren Letteraer wézen, om een tastelyk verschil te merken, in den klang van 't E geluyd, der eerste lettergrépen, van beyde slach der bovenstaende woorden.

Zoo dan, is 't oorbaerlyk en régelmatig, dat wy, die een dryderhande zuyver E geluyd hebben, de zelve onderkennelyk zouden schryven; en dézen E geluyd hebben, de zelve onderkennelyk zouden schryven; en dézen dryderleyden klang zien wy uytgebeeld in 't woord *Zédeleere*; daer d'*é* in d'eerste lettergrépe lang is; die in de tweede en leste lettergrépen beyde kort, en de derde heel lang door den Tweeklang *ee*. En daerom zeyden wy, dat daer de lange *é*, in *léve*, *béve*, *géven*, *bédelen*, moest geteekent zyn met een (a) *klangteeken*, die misschien de Drukkers ontzien te doen gieten, om de kost van een pond acht of thien nieuwe Letters, t'ontgaen; 't welke eens gedaen zynde, voor langen tyd blyft, en die een groot cieraed en dienst zoude bybrengen aen onze Spelkonst. Dan zoude men 't goetvinden van eenen verstandigen Letteraer kunnen involgen, en in de plaets van: *dées*, *béed*, *géeft*, *héeft*, *kléeft*, *léeft*, *leest*, en meer andere, kunnen stellen, *dés*, *déd*, *géft*, *héft*, *kléft* *léft*, *lést*; en zoo plaets winnen: want om wat wy geen dusdanig geteekende *é* in onze Vlaemsche Letters hebben, is men gedwongen dikwyls d'E te verdubbelen, wanneer men van twee Lettergrépen een wilt maken, boven getoont; die nochtans maer de klang van een lange *é* meer hebben, ende die wy meynden wel geteekent te zullen worden met een (b) *Omvangteeken*, om de byeentrekking van beyde de *ée* te toonen, ende om een verschil te maken tusschen

<i>Lêest</i> (lisez)	EN	<i>Leest</i> (schoenvorm)
<i>Lêen</i> (leden)		<i>Leen</i> (goed)
<i>Gewêest</i> (été)		<i>Verweest</i> (ter Weezekamer aengeteekent)
<i>Hêel</i> (zwyge)		<i>heel</i> (geheel)
<i>Gêen</i> (dien)		<i>geen</i> (niet)

Derhalven de *é* aldus geteekent zynde, die zwarigheyd, met vele andere, waeren geweirt.

2. De C. wil men schier verbannen, maer zien daer geen dag door: want schoon hun voorgéven goed waere, van alom G. te zetten in plaets van CH, om dat de klang gelykt; men zalze évenwel noch moeten behouden om de t'zaemenstelling van SCH, in *schat*, *schepper*, *schyn*, *schoon*, *schuld*; en by honderde meer. En verders wil men met die verbétering, (zoo 't ons dunkt) wat te vrypostig hénen: want men dubbelzinnigheyd zal veroorzaeken, de woorden zoo afleydende van de struyk, schryvende: *gelag*, *lag* (*risée*) *lagt* (*riez*) *krogt* (*zucht*) *gekrog* (*gezucht*) die afkomen van *lachen*, *krochen*. Ook zal men *lach* met G. geschreven niet kunnen onderscheyden met *lag*, 't voorléden van 't zegwoord *liggen*; noch *gelag* (drinkgelag) van *gelach*. En van gelyken schryvende: *kragt*, *regt*, *schigt*, *nog*, *zugt*, zoud daer al vèeltyds geen kracht ontbréken in de klang? Ieder mag daer in syn goeddunken volgen: wat ons aengaet, wy hebben dat evenwel noch niet durven stellen, maer alleenelyk de G. willen gebruyken in die (c) *naemwoorden* ende (d) *werkwoorden* die een zoodanig Letter hebben in het (e) *meervoud*, ende in het (f) *onbepaelend*, als: *dag*, *weg*, *rug*; *jagt*, *gebrog*, *ligt*; om datse in 't meervoud hebben *dagen*, *wégen*,

a) Accent (b) Circumflex (c) Nomina (d) Verba (e) Plurali (f) Infinitivum

rugge, en d'ander in 't onbepaelend, *jagen, brengen, liggen*; maer *gewrocht, gekocht, gezocht, doch*; komen af, van: *werken, koopen, denken*; alwaer geen G. in komt gelyk ook niet in de naemen, *licht (lumière), locht, krochte* en meer andere.

3. Zouden zy alom willen een enkel I. hebben naer een ander klinker in de zelfde lettergrépe, als: *aimy* (geklag) *maeien, mei (maend)*, beide, *groeien, mooi, strooi, duizend*, enz. om eenige gelykheyd van klang die daer is; maer eene zwaerigheyd gêeft ons noch achterdenken: want ei die sy willen hebben in bovenstaende en diergelyke woorden, luyd évenwel noch anders, als in: *Beiren, Heiren (Légers), peiren, leiren, weiren*; heird, *peird, Weird (Hôte)* om dat ei, hier in een smeltende, hêeft de klang zeer naer aen 't gebleyt der *schaepen*; maer in: *beyde, leyden, heylig, weyden*, enz; véle onbescheydelyker; voorts in: *maeyen, vleyen, groeyen, maeye, sluyer*: gelyk of men *zeyde maei-jen, vlei-jen, groei-jen, moei-jen, slui-ger*. Daerenboven de dubbel of Grieksche-Y plagt een teeken te zyn van de leste Letter eener Lettergrépe, wanneer noch een klinker volgde. Edoch, wil den *dwingeland, de gewoonte*, en meerderheyd van stemmen, dat met geweld indringen: dat'et zoo zy: evenwel is dit by ons voor dês tyd noch naergelaeten.

4. De Q. en X. wil men uyt onze A.B. rol verbannen, om dat wy die in onze Tael nergens behoeven: want KW. voor Q. en KS. voor X., ons dienen, en dit is waer; maer als men nu (a) *eygen naemen* wil uytbeelden, of spellen, als *Quirinus, Quirinael; Vantippe, Xantus, Xaverius*; waer zullen d'onkundige, déze Letters en haere kracht gaen zoeken? Boven dien véle Boeken staen vol van uytheymsche woorden, als: (b) *Quadraet*, (c) *questie*, (d) *querelle*, (e) *quote*. Nu, als men dusdanige woorden tot verklarung, of uyt malligheyd wil gebruyken, zoo is de kennis van die teekens noodig: of wil men, gelyk zommige Hollanders doen, en eenige Vlamingen willen navolgen, onze Néderduytsche teekens daer toe gebruyken, en stellen, *kwadraet, kwestie, kerelle, kote*? Als ook (f) *Farmacie*, (g) *Fenix*, (h) *Filosoof*, (i) *Diftongus*, (k) *Flegma*, (l) *Fisika*, enz. voor *Pharmacie, Phaenix, Filosooph, Diftongus*, (k) *Phlegma, Phisica*, enz. en K. voor C. in: *kabinet, kachet, kolere, Kommunie, kurieus* en véle andere, ten deele onder de Letter C. hier vooren bladzijden 35 en 36 vertaelt? Dat waer (myns oordeels) boven d'oneygendom der Spelkonst, te véle gewaegt, om dat met'er tyd die woorden, by d'onervaren wel voor goed Vlaemsch mogten gehouden worden. Derhalven, om zulcx te verhoeden, mogen sy wel met het Brandmerk van haere Bastaerdye op het voorhoofd staen pronken. Daer by, is het hier voor niet gepoogt, die teekens uyt de kennis der Leerkinderen te willen hoeden? jae wy willen ons gevoelen recht uyt zeggen. Het zoude eerder kwaed gedaen zyn dan goed: om dat de Latynsche Tael, maer besonderlyk de Fransche, hier zoo gemeyn zynde, zouden die, de welke de kennis van déze teekens bezitten, dat voordeel alreede voor uyt hebben, als sy die Taelen daer naer hun eygen wille maken.

5. Andere begeeren de I. ook enkel, in: *eerlik, lichtelik, blykelyk, opentlik, menschelik, deugdelik*, enz. om dieswille dat men hier ontrent, doorgaens zoo spréekt. Maer my dunkt dat deze bewêegréden niet bestandig genoeg is, om déze verandering te bekrachtigen; maer wy houden het liever hier méde: dat men moet schryven en spréken, *menschelyk, deugdelyk, eerlyk*; om dat ons dunkt, dat *lyk*, daer in t'zaemstelling beteekent, gelyk; en is, als of men *zeyde: gelyk mensch, deudelyk, gelyk-aen-d'eer*, en zoo voorts.

6. En om de zelve réden van kwade uytspake herwaerts over, wil men de I. in tégendeel verdubbelen, in: *bynden, gyngen,hynder, kynd, kwellyng, vynd, wynd*, en zoo voorts; daer wy echter meynen dat de I. daer zoo wel enkel moet geschreven en uytgesproken worden, als in: *binnen, hinne, kin, min, pin*,

(a) Nomina propria. (b) Vierkant. (c) geschil (d) in twist, krakeel. (e) aendeel.
(f) Artzenywinkel. (g) Vogel. (h) Wysgeerige. (i) tweeklang. (k) slym. (l) Natuerkunde.

zin, gewin, enz. want by de ervaertheyd hebben wy 't, jae wel duyzend mael gehoord, dat de géne die men voor de beste Sprekers houd; de bovenstaende woorden en diergelyke (die men met JJ. wilt hebben) uytspreken: *binden, kinders*, enz. Noch men moet om een bedorven Spraek; jae al waerze in een Landschap schier algemeyn, geen goede Schryfkonst veranderen; maer liever in tegendeel, zoo véle als 't doenelyk is; de Spraek, naer een welgestelde Letterkonst, trachten te voegen.

Voor wy eyndigen, kunnen wy niet laeten van onze verwondering op het papier te brengen; de welke is, dat alhoewel nu over twintig jaeren ons Boecxken is in 't licht geweest, en in handen van Schoolmeesters, datmer zoo luttel vruchten van ziet; jae dat'er zommige Kinderleeraers zyn die onze voorstellingen wel durven bestryden, de welke in den eersten Druk, immers zoo omzichtig, en wil ik 't zeggen, zoo het is, vreesachtig genoeg zyn voorgehouden: dewyl daer anders niet is verbétert, dan 't géne zonder misslag te begaen, niet kon naegelaeten worden; en noch eenige dingen alleen aengeraeden, om niet al te groote verandering op eenen tyd voor te stellen; schoon de rechtmaetigheyd van 't géne wy slechts waeren aenraedende, genoeg bewust waeren en met'er tyd wenschten in 't werk te leggen; gelyk wy nu ten grootsten deele, hebben bestaen te doen.

Zulke moedwilligheyd of onbedachtheyd der Tégenstrévers, en kan zékerlyk niet anders voortkomen, dan uyt onervaerheyd of armoede van eene goede (a) *Letterkonst*: en nochtans zyn zulke Geesten, met zoo kleyne bekwaemigheyd, tot het onderwys der Jonkheyd (de hope van aenstaende Geslachten) aengesteld. Zynde niettemin een Ampt van groote (b) *aengelégenheyd*: want van de goede onderwyzing der MEESTERS, hangt af de geleerdheyd der Leerlingen, en wat déze van der jeugd met de Lessen der Meesters hebben ingezogen, kunnen sy in ryper jaeren moeyelyk verlaeten, schoon sy al ménigmael béter zien en begrypen. Daerom is het hoogelycx te wenschen, dat de géne die de macht hebben van Schoolmeesters aen te némen, met voorzichtigheyd en goed oordeel daer in te werke te gaen, datze die wel (c) *onderzoeken* op hunne (d) *bekwaemigheyd*; jae dat (e) *Opperoverhéden* daer het oog ophielden, om het misbruyk, hier in tot nog toe begaen, te verbeteren.

Dit mogen wy nogtans niet verzwigen, van zommige ervaeren en kloekmoedige Schoolmeesters, als zyn (zoo veele als ons is ter kennisse gekomen) Meester MODEWYCK van Winocxbergen, Vleteren, Borre, Warnhem, Avekapelle, Zuydkercke, enz. de welke terstond hebben méde gewerkt tot de verbétering van de hierlandsche gebrekkige Spelkonst, zoo haest sy de feylen hebben bemerkt; en hebben met ons geduerig in de weire gewéest, om tand te bieden aen d'onkundige, de kwaedwillige Tégenworstelaers hun ongelyk te betoonen, en onze Voorstellingen te verdédigen en gangbaer te maken. En dit kan immers geen oneere bybrengen, van door andere tot kennis en opmerking gebrogt zynde, een oud gebrek hier en daer te verbéteren. Dewyl wy zelfs hier willen bekennen, dat een onnoozel Schoolkind by geval, d'oorzaak heeft gegeven tot onze Aenmerkingen en verbeteringen. Want zoo wy in 't eerste van onze Schoolbediening aen dat jongskén een woord deden opspellen, alwaer een V in kwam, die wy door oud misbruyk, (niet anders van jongs af onderwézen zynde) ook U, voor U, oft enkel-U noemden, en dan zoo voort leerden; heeft dat kind door Natuer gedreven, zonder opletten, dat Letter genoemd Ve; waer wy vragden: waer het een zoo genaemt Letter in den A. B. vond? dus stond'et en zien, niet wetende wat antwoorden: maer wy de zaek dieper inziende, zeyden overluyd: dat'et groot gelyk hadde; en dat dit Letter met recht aldus moest genoemd worden. Wyders hier door in achterdenken geraekt, hebben wy daer naer de geheele Letterrol overlopende, ondervonden, dat éven 't zelve gebrek schuyldé onder de benoeming van G. H. J. W. en Y: gelyk wy in 't tweede Deel van onze Aenmerkingen alsdan hebben aangewezen, ende die misslagen die door 't misbruyk van déze en andere letters, doen kwamen te geschieden, in 't derde Deel, duydelijk verklaert. Maer is 't evenwel

(a) Ortographe. (b) Importantie. (c) examinéren. (d) capaciteyt. (e) Magistraeten van Kassel-ryen en Steden.

niet schandelyk, dat zommige haer zoo harthoofdig aen 't oud misbruyk hechten, en tot geene verbetering en willen verstaen? Schryvende noch altyd met C. in plaets van K. *can, comt, cleeden*, 't welk een onverdragelyk gebrek is, als ook in 't schryven: *lauen, leuen, blyuen, louen, druyuen; Vyt (hors), Vyl (hibou), Vre (deel van een dag), Vlieden (vôtre)* zonder te letten waerder een U. klinker, of V. médeklinker moet zyn; 't gene wy in onze gezeyde Aenmerkingen onder de Letteren U. en V. hebben uyt-drukkelyk geleert.

Verders is het méde waer, dat véle Schoolmeesters aen ons zelfs hebben bekent, datse onze voorstellingen en verbéteringen wel kwamen te begrypen en voor heel goed en rechtmaetig aen de goede Letterkonst hielden; maer dat zy, om verscheyde inzichten, onze Lessen niet durfden in 't werk leggen; ten eersten, om dat het de Gemeynthe zoude houden voor al te groote nieuwigheyd, en daer over morren en tégenschoren, om datse een oude gewoonte (alhoewel gebrekkig) zeer ongeerne verlaeten. Ten anderen, om dat, gelyk wy noch zeyden, alle d'ander Schoolboeken, den onzen in goede Spelkonst niet volgden; maer door de Drukkers schuld, schier gelykerhand den ouden zwier hebben.

Dit wel aengemerkt, is 't hier jammer dat zulke goede kenners, hun zelve niet wat opwekken, eens moed grypen, om allengskens te beginnen; eerst alleen G. V. W. wel benoemen, dan de C. noyt gebruyken voor het geluyd der K. in goede Néderduytsche woorden, daer naer de C. achterlaeten by de K., schryvende, *vermaek, ook*. Jae de K. verdubbelen, als de macht op d'eerste Lettergrépe betrokken word, als: *bakken, lekken, snikken, brokken, krukken*, enz. De H. ten minsten eerste achterlaeten naer de G. wanneer daer noch een klinker volgt in de zelfde Lettergrépe, als: *geene, gegéven, gingen*, enz. ende alzo voorder. Maer dit niet al seffens; 't waer goed, eerst daer verscheyde reyzen van te spréken, gelyk of dat goed waer in te brengen. Daer naer een aenvang maken, het begin werd wat moeyelyk; maer 't vervolg heel licht. En wat hebben zy te schroomen? Sy hebben évenwel dat voordeel vooren uyt, datse den weg zyn gebaent, en voorgaenders in 't oog hebben. Indien wy zulk voordeel hadden ontmoet, voor ofte naer den aenvang van ons Schoolampt, wy en hadden niet een ure getwyfelt, zulk licht te volgen: want wy altyd hert genoeg in 't lyf hebben gehad, om in zulk geval de waarheyd voor te staen ende te verbreyden: niet lettende op 't gesnap der onwétende, of het buytensporig Grauw; wanneer Gezaghebbende Verstande en Geleerde Mannen, ons bestaen en voorstel maer goed kwamen te houden.

Daer is nog een slag van Leeraers, die hoewelze voor goede Schoolmeesters gehouden zyn; nochtans geenen kleynen misslag begaen; wanneer sy bynae al hunnen tyd gebruyken; en hunne oplettendheyd het aldermeeste stellen op het wel schryven; en wel meynen datse daer door eenen grooten roem behaalen, als zy dat doelwit treffen, ende daerentusschen némen sy luttel acht op de Spelkunde: de Scholieren door 't lang gebruyk ende de gewoonte, kunnen de woorden wel lezen; maer en kunnen niet of zeer luttel Spellen, diesvolgens geen dry woorden zonder Voorschrift op 't papier kunnen stellen zonder missen. Nu schoon wy geerne bekennen, dat een wel gestelt Geschrift, een aengenaem cieraed is, zoo en is 't évenwel maer het lichaem van de Letterkonst, en de goede Spelkonst is daer van de Ziele. Derhalven gelyk déze het lichaem in weerde verre overtreft, zoo is ook eenen welervaren Speller, ongelykelyk meer te achten als eenen beroemden Schryver.

Om dan, dat groot en voordeelig Werk, in de jonge Kinderen met geluk uyt te voeren, is zeer goed en hoognoodig, hun van 't eerste beginsel af de Letters traeg en klaer te doen opzeggen, ende die wel onderscheydelyk te doen noemen in het spellen. Daer naer niet gedoogen, op wat verzoek en onder wat voorwendsel het ook zy, dat de scholieren beginnen leeren lézen, voor en aleeer zy naer den eysch en met een lichtigheyd Spellen kunnen: want anders hier door groote ongerégeldheden en kwaede gewoonte voortkomen. Eens ter wéke de Scholieren in orden, elk volgens zyne geleertheyd te doen zitten, en met eene groote stilligheyd, d'een nae d'ander elk een verscheyden woord twee of dry (na gelegentheyd des tyds en 't getal der scholieren) rond te doen Spellen, ten aenhooren van alle d'ander,

om alzo door elkanderen te leren. Voorts ééns of tweemaal ter wéke de Schryvers, aen alle gelykelyk iets voorzeggen, 't welke zy by hunne eygen Spelling zullen uytschryven, waer van den Meester daer naer de feylen ofte misspellingen zal verbeeteren; ende die, de welke de minste zal gemist hebben d'erste plaetse geven.

Wat raed dan voordr, om dit zoo ernstig werk tot een gewenscht uytkomen te brengen? wy vinden noch eenen, die daer aen geen kleyn gewigt zoude toebrengen; dezen is: dat *d'Edele* en *achtbaere HEEREN*, die de belangen van de Gemeynte zoo hoogloffelyk bewaken, door haer (a) *Gezag* die zaek liefden te helpen voortdryven; door de Schoolmeesters daer toe te vermanen; die zonderling te vervoorderen; wie de verbéterde Letterkonst handhaven. En Eyndeling de Boekdruckers tot dit loffelyk ondernémen aen te moedigen. Alhoewel wy hier noch al groote zwaarigheyd in zien, en dat houden voor een werk van eenen langen adem; overmits wy zoo menigvuldige Schoolboeken hebben, en daerom op korten tyd, niet zal kunnen geschieden: évenwel met allengskens te beginnen, mag men verhoppen noch ten lesten tot een gelukkig eynde te geraken. Datse immers een aenvang némen, met de K. alom te gebruyken in goede Vlaemsche woorden, waer het geluyd noodig is, als in: *kan, kleyn, klieven, komt, Kluyzenaer*; ook de C. achterlaeten by de K. in *zaek, bleek, Kok, ook, enz.* jae als de macht van de klang op de K. in de voorste Lettergrépe betrokken word; déze alsdan verdubbelen, als : *akker, wekken, dikken, brokken, bukken*. De H. uytlaeten die naer de G. zoude moeten volgen in de zelfde Lettergrépe. De Z. gebruyken voor het zacht geluyd, en de S. voor het scherp. De T. uytlaeten naer de D. 't Gene dat noch te doen staet, zal met'er tyd wel volgen. Maer zouden hun hertelyk raeden, eerst een Vlaemsche *é* met een (b) *byklang* te doen gieten. Dan zal men ook mogen zeggen datse voor d'eere van 't Vaderland arbeyden, en veel licht tot hun eygen voordeel: want zoo déze verbeteringen voortgang krygen (gelyk wy zekerlyk verhoppen) eenige baetzoekende Druckers, zouden hier na hunlieden zeer licht het gras onder de voeten snyden. Voorzichtigheyd is alom goed.

Dit Deel Is nleUWeLYCX bYgeDaen In 't Jaer.

(a) autoriteyt. (b) accent.

VOORSCHRIFTEN

OP ALLE DE LETTEREN VAN DEN

A. B. C.

Zeer bekwaem voor de Schoolmeesters, Schoolmeesteressen ende schryvende Jonckeyd

Als gy Aelmoessen doet, zoo en wilt geen trompet voor u blaezen, gelyk de geveysde doen in de (a) *Synagogen*, ende op de straeten, op dat sy zouden ge-eert worden van de menschen: voorwaer ik zegge ulieden, zy hebben haeren loon ontfangen. *Matth. 6. v. 2.*

Alle natuere van beesten, ende vogelen, ende (b) *Serpenten*, ende der andere Dieren, worden getemt; ende zyn getemt geweest van de menschelyke natuere, maer de tonge en mag geen mensch temmen. 't Is een ongerustig kwaed vol doodelyks (c) *fenyns*. *Jac. 3. v. 7. 8.*

Aenziet die (d) *Natien* der menschen, ende weet dat niemand in den HEERE gehoopt en heeft, ende dat hy beschaemt is geworden. Want wie heeft in syn Geboden gebleven, en is verlaeten geweest? Ende wie heeft hem aengeroepen, ende dat hy dien versmaed heeft? Want GODT is goedertieren ende bermhertig, den genen die hem in der waarheyd zoeken. *Ecclesiast. 2. v. 11. 12. 13.*

Alle dat u toegeschikt word, ontfangt, ende in lyden verdraegt, ende in uwe vernederinge hebt verduldigheyd. Want in 't vuer word geproeft het Goud en 't Zilver, ende die aengenaeme menschen in den oven der vernederinge. Gelooft GODT en hy zal u vermaken, ende schikt te recht uwen weg, ende hopt in hem. *Ecclesiastic. 2. v. 4. 5. 6.*

Als de stooringe der grammoedigheyd het herte voort dryvende, het gebied der Zielen zal bevangen hebben, dan zal den mensch in een beest veranderen, ende en laet hem geen menschen reden gebruykende wezen: want zulcx vergift veroorzaekt, aen de gene die 't vergift uytshieten; 't zelve doet de (e) *furie* aen de gekrenkte ende gestoorde herten. *Basil. Homil. de ira quaest. var. arg.*

Alle myne hope, spreekt den Heyligen Augustinus, is in de dood myns Heerten gelegen. Syne dood is myne verdiensten ende mynen toevlucht, myne Zaligheyd, Leven ende Verryzenisse. *Manual. 22.*

(a) Vergaederingen. (b) Slangen. (c) vergift. (d) Volkeren. (e) razernye.

Abraham is wel eer met zégen overgoten (a)

Om dat hy blindelings gehoorzaemt GODTS gebod,
En boven dien betrouwt van niet te zyn verstoten.

In 't gén' hem was beloofd, al viel hem zuer dat lot, van synen Isaac, syn eenig Kind te slachten:
GODT schenkt den Zoon het lyf; nêemt 's Vaders wil in achten.

Actéon op jagt, hêeft de Godin *Diaen* (b)

Eens onvoorziens heel naekt aenzien; dus gram verbéten,
Doet sy hem tot straff' zelfs van zyn honden éten,
Naer sy hem eerst de vorm van Hart had aengedaen:
Dus dêes (c) *verciering* leert, dat, die niet wel bewaeren
Haer oogen, raken wel door de in groot bezwaeren.

Alexander (d) Vorst kloekmoedig
Zoo roemruchtig in syn tyd,
Wien de traenen overvloedig
Vloeyden; mits de Wereld wyd
Was voor syn eergierig herte
Vêel te kleyn: diens glans en eer
Héeft hy met vêel meerder smerte
Nêergeleyd, noch jong: niet meer
Is'er van dien pracht te vinden,
't Graf ging al dien glans verslinden.

Als u een korzel Mensch vol spyt
Vêel lastervoor den neuze smyt,
Verdraegt hem met verdueligheid,
Syn toorne word haest nêergeleyd:
Maer zoo gy hem gêeft woord voor woord
De gramschap gaet al voord en voord;
Twee open gaeten trekken wind,
Gelyk men dagelyks bevind.

Altyd lyden, geen verblyden
Vind men in den helschen poel,
Staedig branden, knerzeltanden,
GODT vervloeken in 't gewoel,
Van die baeden, overlaeden
In des HEERENS strenge wraek;
Dus wilt schromen, daer te komen,
Want 't en is geen kleyne zaek.

Aen u roep ik goeden VADER,
Komt met uwe hulpmy nader,
Helpt my in myn Schriftbegin;
Gêeft dat myn geschrift naer dézen,
Mag tot uwer eere wézen,
't Welk ik leeren 't uwer minn'.

Als *Eva* zag de vrucht sy vest daer op haer oogen;
Waer door ontstond vermaek, dat voortbracht étens lust,
Sy stemt met vollen wil daer in; noch niet gerust,
Sy raekt de vrucht en plukt: jae *Adam* zelfs doen boogen
Tot éten die.... Dus, wie syn oogen niet bewaert,
Sy maeken dat hy wel beschreyt syn kwalyk vaert.

Acht Mensch, die zyt in druk, dat GODT u zend het lyden,
Tot voordeel van uw Ziel, om die te doen verblyden
Naer luttel pyn en smert: dat hy uw lichaem kwelt,
'T is immers maer een romp die naer 't bederven kwelt,
Die oorzaekt aen de Ziel wel naemaels zwaere pynen:
Dus doet u GODT veel goed diens krachten t'ondermynen.

(a) Boek der Scheppinge 20. Hoofdstuk. (b) Ovid. Hervorm. 3. Boek. (c) Fabel. (d) Dict. Hist. de Moreri tom. 1.

Allengskens zal den drup een harden steen doorboren,
Allengskens raekt men tot volmaektheyd in de Deugd:
Al dunkt 't begin u zwaer, gêeft niet den moed verloren,
Wat u nu bitter schynt, 't werd naemaels enkel vreugd.
Wel léven schynt maer zwaer voor die in zonden stéken:
Wiens léven is te recht een slaverny geléken.

Als 't Hondeken is jong men kan 't aen banden leggen;
Maer in den ouderdom wie zal u zulcx toezeggen?
De Kinders kan men licht hun pertén némen af:
Maer zorgt gy niet by tyds, zy dragen die in 't graf;
Want naer den (a) WYZENMAN, den Jongman zal niet haeten
Syn wégen die hy héeft bewandelt, noch verlaeten.

Als den (b) Heelmeester wilt genézen vuyle wonden,
Werd zomtyds van hem vliem en bytzalf goed gevonden;
(c) d'Hulpmiddel zy gevoegt nae maete van 't gebrek.
Das voor een boos Gezel die met syn styven nek,
Wilt onder zacht vermaen, noch goede réden bogen
Gebruylt vry harde straff' (want 't nood is) met vermogen.

* * *

Broeders acht'et een reden van eene aldermeeste vreugd te wezen, als gy met vele (d) *tentatien* zult gekwelt worden; wetende dat de proeve van uw Geloof de (e) *patientie* voortbrengt, ende de *patientie* begrypt een volmaekt werk. Op dat gy volmaekt ende volkomen mogte zyn, nergen in bezwykende. *Jac. 1. v. 2. 3. 4.*

Behoorde gy ook uws medeknechts niet te ontfermen, gelyk ik uws ontfermt hebbe? Ende synen Heere gram wezende, heeft hem de pynigers geleverd, tot dat hy betalen zoude alle de schuld. Alzoo zal ook mynen HEMELSCHEN VADER ulieden doen, is 't dat gy een iegelyk synen Broeder niet en vergeeft uyt'er herten. *Matth. 18. v. 33. 34. .5.*

Buygt (uwen Zone) synen nekke in de jonkheyd, en slaet syne zyden terwylen hy noch kleyn is, op dat hy by (f) *avonturen* niet en verharde, en u niet en geloove, en zal een droefheyd voor uwe Ziele wezen. Leert uwen Zone, ende arbeyd daer in; dat gy door syne oneerlykheyd niet en struykelt. *Ecclesiast. 30. v. 12. 13.*

Beter is de Wysheyd, dan d'alderkostelykste Rykdommen, ende alle dat begeerlyk is en mag by haer niet geleken worden. Ik Wysheyd woone in den Raed, ende ik ben in de geleerde Gedachten. Door my (g) *regnéren* de Koningen, ende de Wetstelders (h) *ordinéren* dat recht is, door my gebieden de (i) *Princen*, ende de Machtige onderscheyden de rechtveerdigheyd. *Poverb. 8. v. 11. 12. 13.*

(a) Proverb. 21. v. 5. (b) Chyrurgyn. (c) remedie. (d) bekoring. (e) Verduldigheyd. (f) gevalle.
(g) heerschen (h) instellen, bevélen (i) Vorsten

Broeders, zegt my, is'er wel iemand van ulieden, die in een (a) *koffer* met vuyligheyd zal willen zyn kleed leggen? Ende gelyk in een *koffer* met vuyligheyd vervult, geen kostelyk kleed geleyd en word; met wat een stoutigheyd word het Lichaem Jesu Christi van eene Ziele, met vuyligheyd der zonden besmet ontfangen. *August. Serm. 252. de Temp.*

Begeeft u neerstiger ter Kerken op den Zondag, welken den dag van de Verrysenisse des Heeren is; om GODT met Lofzangen te vieren, die 't al door Christum gedaen heeft, die hy tot ons zond, ende voor ons liet sterven, ende van de dood verwekt heeft: want hoe zal hy hem konnen verontschuldigen, die alsdan het woord Godts niet en komt te hooren? *Clem. de. Oper. Eleem. Constant. Apost. 59*

Balthazar (b) t'wyl hy slempt, misbruykt de goude Vaten
(Geheyligt tot GODTS dienst) die hem had naegelaeten
Syn Vader, doen hy die gerooft had uyt GODTS Kerk:
Den HEERE toornig om dat quaed onweerdig werk,
Kwam door een hand syn straffe op d'overmuer te schryven;
En ook d'aenstaenden nacht liet hy dien Vorst ontlyven.

Benedictus van dien Naem
d'Elsfsten, Paus van 't ruchtig Roomen (c)
Hield'et slechts en onbekwaem
Dat syn Moeder zoude komen
(Die was van zeer leegen staet)
Met geleende zyde kleeren,
Maer kwam zy in haer gewaed
Dan ontfing hy haer met eeren
Ging haer zelve tegemoed
Schaemt u kind die anders doet.

Beter Heer door uw genaede
Myn Schyfkunst onvolmaekt
En besnyd ook myne kwaede
Perten, Godt myn wille raekt,
Op dat ik mag zyn bevonden
Altyd reyn en vry van zonden.

Battus om syn dubbel spreken,
En bedriegelyke tong
(Tot Mercurius gebléken (g)
Doen hy weg met d'Ossen gong)
In een Toetssteen is herschapien,
Die noch wyst het valsche Goud
Menschen die vernoeging rapen
In vèel sprekens dit onthoud,
Dat u GODT en 't volk der aerde
Haeten zullen als d'onwaerde.

Beiren, leeuwen, Tigers, dieren
Wreed van aerd en zeer ontzien
Kan men dwingen door 't bestieren
Hunnen wilden aerd doen vlien
Maer wat Man zoo wys bedreven,
Die een kwaed en twistig Wyf
Brenge kan tot vredig leven?
Nog met slaegen, nog gekyf
Zal hy tot zyn wensch geraêken,
Dus hy mag syn arbeyd staeken.

Bezit gy kleyn Verstand, of hebt gy pyn in 't leeren,
Schep moed; 't zal beter gaen; zyt neerstig, doet maer vlyt:
Dat nu wat bitter schynt, zal haest in zoet verkeeren
Door arbeyd krygt men vuer uyt steenen; met'er tyd
Doordrupt een harden key. Dus zuldy naer wat smerten
Wel leeren, en daer naer zyn wys en bly van herten.

Bezoekt u GODT met pyn, verdrukking; tegenspoed,
Dat u wat bitter valt, wilt tot hem henen vluchten,
En offert daer uw leet, verlies en droeve zuchten;

(a) Kiste (b) Daniel (c) Moreri Dict. Hist. tom. 1. pag. 510. (d) Ovid. Hervorm. 2. Boek.

Of kondy, blyft gezet, en blyde van gemoed:
Zoo doende, zal de gall' in zoeten wyn verkeeren,
En zult voor 's Hemels loon uw Deugden sterk vermeeren.

Bewaert uw oogen wel: want zy de lust verwekken
In 's Menschens hert, wanneer men die haer vryheyd laet;
Wat zag men die een hoop van Menschen krachtig trekken,
Tot zondaers boos bedryf! dus haer bezyden slaet,
Als gy een (a) *voorwerp* maekt dat u de Ziel kan kwetsen:
't Is dwaesheyd met een dwaes met bloot geweir te zwetsen

Bepeyst u eerstmael wel voor al uw doen en laeten;
Draeg zorge voor een zaak als zorg u helpen kan:
Want nae de daed mag vlyt hier baeten.
Men houd dit voor een onwys Man,
Die naer zyn Peird is weg, den stal dan eerst gaet sluyten,
De goede voorzorg moet voorkomen 't ongeval,
Dien voordert meer die 't kwaed houd buyten,
Dan die 't met pyn uyt dryven zal.

Bid u een Vriend om hulp, wilt zonder lang vertoeven
Hem troosten; aengemerkt 't verlangen doet bedroeven;
Daer een (b) *geringe* jonst met blyhertigheyd
Gedaen, vermeerdert zeer diens weerde, zoo men zeyd:
Uw vlytigheyd die zal uw Vriend alzo bewégen,
Om wederdienst te doen met woeker daerentégen.

Bezeit eens 's weerelds lust, en dies gevolg naer dézen:
't Geniet is kort, en noch zal 't eynde bitter wezen:
Voor slechts een druppel vreugd geeft gantsche vaten druk;
Den ramp is eyndeloos, vergankelyk 't geluk.
Zoo iemand vreugde zoekt, die zal bestandig blyven,
Dat hy met CHRISTO tracht zig zelve in te lyven.

* * *

Ciert u (Vrouwen) met de onbederffelykheyd van eenen gerusten ende zedigen Geest, die in GODTS Aenzicht ryk is: want alzoo vercierden voortyds haerlieden de Heylige Vrouwen, hopende in GODT, onderdanig wezende haer eygen Mannen, gelyk Sara, Abraham onderdanig was, noemende hem heere. *1. Petri. v. 4. 5. 5.*

CHRIJSTUS nemende een kind, hy heeft dat gestelt in 't midden van hunlieden, het welk, als hy 't omhelst hadde, heeft hy tot hunlieden gezeyd: zoo wie eene van deze kinderen ontfangt in mynen Naem, die ontfangt my, ende wie my ontfangt, die en ontfangt my niet; maer hem die my gezonden heeft. *Marc. 9. v. 36. 37.*

(a) Object (b) kleyne, slechte

Carmelus ende de bloeme van Libanus is verdwenen, voor den HEERE in (a) *tempeest* ende stormenden wind, de Bergen zyn beroert van hem, ende de Heuvelen zyn verwoest, ende de Aerde heeft gebeeft van zyn Aenzicht, ende de Wereld, ende alle die daer in wonen. Wie zal voor het aenzicht van syne verbolgentheyd staen? *Nahum. 1. v. 4. 5. 6.*

CHRIJSTUS heeft (Davids) zonden gezuuyvert, ende hy heeft in der eeuwigheyd verheven synen hooren, ende hy heeft hem gegeven dat (b) *Testament* der Koningen, ende den stoel der heerlykheyd in Israël, nae hem is opgestaen een wys Zone, ende om dien heeft hy ter neder geworpen alle de machtigheyd der vyanden. *Eccl. 46.v. 13. 14.*

Christen Mensch, dat het u voorwaer verdriete te zondigen; maer dat'et u niet min en verdriete leetwezen te hebben: dat gy u schaemt in 't (c) *perykel* te wezen; maer niet en schaemt verlost te worden. Wie zal den schipbrekigen mensch eene planke ontnemen om niet t'ontkomen? Wie zal benyden dat eens anders wonden genezen worden? *Pacian. Epist. 1. ad Symp. novat.*

Chrysostomos zegt: onze Tonge is het koninglyk Peird; geeft gy haer den toom in den mond, den Koning zal daer op als op een gemakkelyk Peird zitten rusten. Maer is 't dat gyze niet en temt, ende laet zonder toom, den duyvel zal syn (d) *profyt* daer mede doen. *Homil. 55. in cap 15. Matth.*

Cain syns Broeders bloed uyt nyd en (e) *wangunst* storte,
mits *Abels* offerhande aen GODT was aengenaem (f)
En 's Moorders (g) *afgekeurt*, die 't aen den yver schorte,
Des doolt hy achter 't Land langs plaetsen onbekwaem,
Wanhopende van GODTS bermhertigheyd in 't leven,
Zoo is hy naer zyn dood in 't helsche vuer gedréven.

Cato een Heydens Vorst, naer dat hy had ontfangen
Een kaeksmêet onbeschoft, en dat met vrees bevangen,
Den slager sich opgaf tot boeten syn misdæd; (h)
Sprak dien lofweerden Man: myn hert en eyscht geen kwaed
Want 't en gedenkt my niet dat gy my hebt geslagen,
Een Heyden leert hoe zig een Christen hêeft te dragen.

Coronis door gesnap *Apollo's* hert bezwaerde
Des sy van *Pallas* (i) word verstéken als d'onwaerde,
En in een Kraey hervormt, word schier van elk geschouwt.
Gy klapper die vêel kwaed door uwe Tonge brouwt,
Uw naeme werd ten schrik (k) *geschandvlekt* by de Menschen,
Geen deugdelyken Man en zal u byzyn wenschen.

Cantacalus, wanneer hy met Sarazynen
Ging stryden, wapent sich met CHRISTI Vleesch en Bloed,
En wekt syn Krygsvolk, op dat iéder 't zelve doet;
Dus hebben, zoo versterkt den vyand doen verdwynen,
Hoe wel van grooter macht. In d'alderzwaersten nood
Dit is den besten schild; de Dood zelfs van de Dood.

(a) Onwéder (b) Verbond (c) gevaer (d) voordeel (e) Jalousie (f) Boek der Scheppinge 4.
(g) verworpen (h) H. Baelde, liefde der vyanden 7. bladz. 196 (i) Ovid. Hervorm. Boek 2.
(k) gedefameert

Christi Moeder vol médoogen,
Slaet uyt jonst op my uw oogen,
Bid voor my in allen nood,
Maer bijzonder als de dood
My van 't léven zal beroven,
Leyd myn Ziel ten Hemel boven,
Om met gantsch het Hemelsch Hof
GODT te geven altyd lof.

Cierelyke jonge Lieden
Zoo gy naer een spiegel tracht
Die uw vlekken, weerd misacht
Zal naer eysch u vooren bieden;
Stelt u voor (a) Godts bitter lyden,
Dat zal zeggen: ydel pop,
't Zondig cieren van uw (b) kop
Hêeft aen JESUM in de tyden
Van syn sterven; ménig traen
Aengebragt, en smert gedaen.

Christene Menschen let hoe CHRISTUS onzen Vader
Te midden in de pyn voor Beul en voor Verrader,
Voor elken Vyand in 't bijzonder heeft gebêen:
Wel hebdy ongelyk van eenig Mensch gelêen,
Wilt naer het (c) *voorbeeld* van Godts Zoon dit kwaed vergéven,
Zoo krygdy voor uw loon hier naer het eeuwig Léven.

Ciert liever jonge Liên uw' Ziel met waere Deugden,
Als 't lichaem, 't welk inhaest tot stof verkeerden zal,
En maer een korte wyl geniet hier 's weirelds vreugden.
Uw' Ziel is ongelyk meer weerd als heel den Al. (d)
Wyl CHRISTUS heeft voor die sich zelven willen géven.
Pronk op die Ziel om eens met CHRISTO te gaen léven.

Cypres en Eykenboom, die met haer hooge takken
De Wolken raken schier, men ziet ter aerde (e) *smakken*
Door (f) Boreas geweld, al zynze dik en sterk;
Maer 'Riet blyft, wyl het buygt. GODT gaet ook zoo te werk
Als hy den hoogmoed breekt der opgeblaezen Lieden
En een vernedert hert syn toorne laet ontvliesen.

Climacus stelt voor een Kok,
Die, zoo dikwils als hy trok
Syn gezicht op 't Keukenvyer ()
Weende t'elkens: als men hier
Van de réden onderzocht,
Heeft het antwoord voortgebrogt;

Cicero die plagt te zeggen:
't Is den alderwysten Man
Die tot kennis komen kan
Van syn wézen uyt te leggen:
Schoon hy ieder wétenschap
Had van ander aerdsche zaken:
Hy kan tot geen roem geraken,
Mist hy dien verhéven trap
Van sich zelven wel te kennen;
Jongers wilt u zulks gewennen.

Cresus ryke boven maeten,
Noemt sich een gelukkig Man,
Want dat niemand oyt syn Staeten
Kan ontrusten: maer alsdan,
Doen hem Cyrus had verslagen
En bevangen, dézen Held
Die scheen van 't geluk gedragen:
Als hy wierd ter dood bestelt
Met geschrey en leet betuygde,
Dat het lot syn hoogmoed buygde.

Als ik zien die vlammen aen,
'k Denk den jammer en 't getraen
Van die in de Helle zyn...
Kinders, leert door anders pyn;
Want dien spiegelt hem heel zacht
Die door and'rens leet hem wacht.

(a) Christi (b) Hooft (c) Exempel (d) Hémel en Aerde (e) Werpen, smyten (f) Noordenwind
(e) Joan. Climech. Grad. 4.

Die in syn vleesch zaeyt, die zal van den vleesche ook maeyen verdervinge: maer wie in den Geest zaeyt, die zal van den Geest maeyen het eeuwig leven; maer goed doende, en laet ons niet vertraegen: want te synen tyde zullen wy maeyen zonder ophouden. *Galat. 6. v. 8. 9.*

Den rook van haere (a) *tormenten* zal opklimmen in de eeuwigheyd der eeuwigheden; noch sy en hebben geen ruste, dag ende nacht, die de Beeste ende haer beeld anbeden hebben, ende is 't dat iemand ontfangen heeft het teeken haers Naems. *Apoc. 14. v. 11.*

Die de roede spaert, haet zynen Zone; maer die den zelven bemint, onderwyst hem gestaedlyk. De roede ende straffing verleent wysheyd; maer een Kind, 't welk men zynen wille laet doen, maekt syne Moeder beschaemt. *Prov. 13. v. 25 & 29. v. 15.*

De rechtveerdige zullen staen in groote volstandigheyd, tegen de gene die hunlieden benauwt, ende die haere arbeiden weg genomen hebben. Dit ziende, zullen sy verbaest worden met eene grouwelyke vervaertheyd, zeggende, by hun zelven berouw hebbende: dit zynze die, die wy zomtyds in spot hebben gehad, ende in gelykenisse der lasteringe. *Sapient. 5. v. 1. 2. 3.*

Den Duyvel arbeyd altyd het beginsel van de goede Werken te bespringen, hy bekoort de eerstelingen der Deugden: het gene Heylig is, haest hy in den oorsprong te versmachten, wetende dat hy die niet en zal kunnen uytroeyen, als 't wel gewortelt is. *Chrysolog. Serm. 11.*

De genuchte van het eeuwig Licht is zoo groot, al en mogt men daer maer eenen dag blyven, men zoude moeten te recht alleen hierom ontalryke jaeren, vol van vermaek, en overvloedig van alle tydelyke goederen versmaeden: want eenen dag in den Hemel beter is, dan duyzend hier beneden. *Augustin. lib. g. de libr. Arbit. cap. 25.*

Daniël uyt nyd (ten spot
Van den waeren Christen GODT) (b)
Wierd voor de Leeuwen voorgesméten,
Maer hy hêeft aldaer gezéten;
(Schoon gesloten in den Kuyl)
Vry van 's Leeuwen wreeden muyl:
Waer uyt dat men klaer kan merken
's HEERENS onbegrepen werken,
In syn dienaers voor te staen,
Die op syne wégen gaen.

Daphne vluchte Phoebi minn'
(Wylze mogt haer eer besmetten) (c)
Als sy tégen synen zin
Ging haer loop te boschwaert zetten;
Riep om hulp uyt enkel schroom
Voor haer kuyscheyd: dus herschappen
Wierd sy in een Lauwerboom
(Een kloekmoedig Held syn Wapen)
Tot betoog; wie lust wêerstæet
Dat zyn roem vry hooge gaet.

Darius Persenvorst, t'wyl hy zyn Léger voerde
Ten vyandwaert, den dorst hem jammerlyk beroerde:
Hy tuygt aen zynen knecht, die hem wat water brogt,
Dat boven (d) *Nectar* was de smaek: die d'oorsprong zocht
Des waters, vond een put vol stinkende lichaemen,
Het bitter smaekt dan zoet, wanneer den nood komt praemen.

Die sich mismækt bevind van Lichaem, dat hy tracht
Syn Ziele, 't beste deel, met Deugden te vercierien;
En zoo Natuers gebrek verbetert. Nêemt in acht
Dat 't lyf is maer een romp, een prooy vol vuyle pieren,
Wanneer de Ziel verhuyst en trekt tot haeren GODT,
Om loon of straff', naer dat gy waernam syn Gebod.

(a) pynen (b) Daniël 14. (c) Ovid. *Hervorm. 1. Boek* (d) Een en drank die men de Goden voorschent

Dien VADER wascht den Moor, die zyn gezin wilt sterken
Ter Deugd door woorden maer, en doet verkeerde werken;
Gelyk den Kreft haer Jong bestraft door krommen gank,
En gaet nog slimmer zelfs: dus met een snor gejang
Sprak 't Kreftejonk; gaet voor, en stelt ons rechte paeden,
Niet is'er sterker, dan goed (a) *voorbeeld* in het raeden.

Die d'oorzaak van het kwaed niet neerstelyk wilt vluchten,
En zegt; 'k ben sterk genug, ik haete 't zondig kwaed,
Diesvolgens 't is geen nood... Dat dien zyn oogen slaet
Op Petrus, en gedenkt: wat déd' GODTS *dienaer* zuchten?
Was 't niet de vryigheyd, waer méd' hy zich begaf
In 't kwaed gezelschap? vlucht daer m'u de steek eerst gaf.

Den schyn bedriegt den Mensch; dat ziet men alle dagen,
Want die men oordeelt rouw of kwaed,
Die hebben dikwils meer behagen
In 't oefenen der Deugd, als dat bedrieg'lyk zaed
Dat onder schyn van Heylig Léven
Verbergen eene Ziel' met zonden overlaen:
Dus CHRISTUS hêeft ons eer wel Less' gegéven (b)
Ons neerstig van dat volk t'ontslaan.

Denke neerstig voor gy spreekt of 't spreken niet zal schaden,
Want zwygen beter staet, als klappen onberaeden;
En zelden is 't beklagt dat iemand stille zweeg:
Maer door te lichten klap, hy veelyds rouwe kreeg.
Eén welbedachten Man, zeyd' (die men wilde leeren
Wel spreken) dat hy zich tot zwygen best zou keeren.

Den Hémel lyd geweld: 't zyn welbedachte mannen,
Die, om te winnen dien, haer meeste kracht inspannen...
Het léven streng en arm van die in eenigheyd
Doorbragten hunnen tyd; bewyst ons, hoe verleyd
Sy leven, die met schoen en koussen willen raken
Hier boven: neen, wie lust tot (c) *kernen* heeft, moet kraken.

Daer de Slang 't hoofd inwringen
Brengrste daer wel 't gantsche lyf:
Om te waeken haer verblyf;
Zoo ook kan den Duyvel dwingen
Ons maer in 't begin van 't kwaed,
Hy zal ons wel voorder trekken,
En ons ziel alzoov bevelken,
Datze word van GODT gehaet.

Door uw Heylig BLOED en Wonden,
JESU dek myn vuyle zonden,
Laet uw Schepsel niet vergaen,
Voor wien dat gy hebt ontfaên
Zoo veel schande, spot en slagen,
Laet myn droefheyd u behaegen,
Reykt my toe uw' krachtig hand;
Leyd my tot myn Vaderland.

(a) Exempel. (b) Matth. 7. v. 15. & 16. v. 11. (c) keesten.

Elias was een lydelyk Mensch onzer gelyk, ende door een Gebed heeft hy gebeden dat op de aerde niet regenen en zoude, ende 't en heeft niet geregent binnen dry jaeren en zes maenden. Ende hy heeft wederom gebeden, ende den Hemel heeft regen gegeven, ende de aerde haer vrucht. *Jac. 5. v. 17. 18.*

Ende den Koning is ingekomen, dat hy zien zoude de Gasten die daer ter Tafelen zaten, ende hy heeft daer eenen Mensch gezien, niet gekleed wezende met een Bruyloftskleed. Ende hy zeyde tot hem: Vriend, hoe zyt gy hier ingekomen zonder Bruyloftskleed? Ende hy werde stom. Toen zeyde den Koning tot de Dienaers: met gebonden handen en voeten werpt hem in de uysterste duysternissen. *Matth. 22. v. 12. 13. 14.*

Een Mensch van de Vrouwe geboren, levende eenen korten tyd, word vervult met vele ellendigheden, die gelyk eene bloeme uytkomt, ende wordt in stukken gevreven, ende vlied weg als eene schaduw, ende nimmermeer en blyft hy in eenen stant. *Job 14. v. 1. 2.*

Een Veuleken ongetemt, zal hard van stappe zyn, ende een onbedwongen Kind zal reukeloos worden. Hanteert met uwen Zone zoetelyk, ende hy zal u vervaert maken; speelt met hem, ende hy zal u bedroeven. En wilt met hem niet lachen, op dat hy niet bedroeft en word, ende ten lesten uwe tanden niet fleeuw en worden. *Ecclesiast. 30. v. 8. 9. 10.*

Een Mensch die alle dingen acht voor zulks als sy zyn, niet voor zulks als sy geacht worden, die is waerachtelyk wys, ende meer van GODT geleert dan van de menschen. Die van binnen wel gestelt ende geoeffent is, die en maekt geen werk van wonderlyke zaken. *Thom. à Kemp. 2. Boek 1. Hoofdstuk.*

Eenige arbeyden door eene geveynsde beschaemtheyd, de boosheyd de welke sy niet en kunnen wederhouden, te bedekken: gy zultze te vooren hooren zeer zuchten, ende alzo met eenige staetigheyd ende langzaamheyd, een droevig wezen, met nedergeslagen oogen, ende eene bedrukte stemme, de (a) *maledictie* voorts brengen. *Bernard. Serm. 24. in Cantic.*

Esau gantsch onbedacht (verhongert door het jagen)
Heeft *Jacob* voor wat spys syn erfdeel opgedragen (b)
Maer ziet, zoo haest hy was verzaed,
Syn malle koopmanschap versmaed.
Een voorbeeld van des weirelds lusten,
Die dag en nacht ons hert ontrusten
Om die te loopen nae; en naer diens kort geniet,
Vervullen sy de Ziel met naerberouws verdriet.

Epaminondas, tot betoog dat 's weirelds zaken (c)
Zyn haetelyk en kwaed, van al het machtig goed
Behield een slechten Rok, en liet den overvloed,
Om zoo in stille rust syn Ziele te vermaeken,
Die zitten in 't gewoel der (d) *Ampten*, kunnen my
Getuygen dat hun Staet is rechte slavernye.

(a) vloek, lastering (b) Boek der Schepping 26. (c) Nierenberg, in 't verschil tusschen tydelyk en eeuwig. bladz. 361. (d) Officien

Eneas Troyschen Held, doen hy syn Stad zag branden,
En ieder vluchten zag met syne beste panden; (a)
Syn Vader nu stok oud op syne schouders nam,
En droeg hem uyt (b) 't *gevaer* te midden door de vlam:
Wilt Kinders in den nood uw' OUDERS liefde dragen,
GODT zal u gunstig zyn en géven blyde dagen.

Een Rysje buygt men wel naer dat men 't wil gebruyken,
't Gén' niet geschieden kan aen dikgewassen struyken.
De Jonkheyd is bekwaem tot leerzaamheyd en (c) tucht;
Maer wie dien tyd verzuymt krygt daer naer ongenucht.
Wilt OUDERS vroeg de Jeugd tot tucht en leeren voegen,
't Werd u in laeter tyd een oorzaak van genoeg.

Een Mensch van ouds gewoon in zonden vèel te vroeten,
Of schoon hy die aflegt met een oprecht berouw;
Indien hy maer en komt der zonden strik t'ontmoeten,
Die hem wat streelt en vleyd, hy valt van syne trouw':
Want d'ondervinding leert, een Zeug nu schoon gewassen,
Krouwt die maer in den nek, sy stort in vuyle plasschen.

Elias, t'wyl hy vlucht voor *Jezabels* geweld, (d)
En op syn verren weg (e) *gevaer* liep van te snéven
Door honger, hêeft hem GODT door d'Engel laeten géven
Een broodjen onder d'asch gebakken; dus gestelt
Reyst veertig dagen lang... Wy moeten Ziel en léden
Met (f) 't *Hémels Brood*, in ancxt, versterken hier benéden.

Engel die my zyt gegéven
Van den goedertieren GODT
Tot beschermer in myn léven,
Stryd voor my, en brengt ten spot
't Helsch gespuys dat my wilt sleuren
Naer den afgrond tot het quaed,
Om daer eeuwelyk te treuren;
Komt myn Ziele gaede slaet.

Ed'len Mensch die zyt geschapen
Naer des Heerens eygen Bêeld,
Als gy gaet in zonden slapen,
Gy aen JEZUS u ontstêelt.
Die uw Ziel hêeft willen koopen
Door het leste van syn Bloed
Ras, staet op, wilt niet meer loopen
In dien staet om weynig goed.

Eert Kinders en bemint (naer GODS Gebod) uw' Ouders,
Van wie u alle goed en voordeel komt naest GOD:
Die zorg van uwe Ziel ligt op hunn' zwakke schouders;
Wat (g) *kommer* en verdriet en hebben zy niet tot
Op heden onderstaen, van doen gy waert geboren?
Toont dat hun pyn en smert by u niet gaet verloren.

(a) Virg. Aeneas 2. Boek (b) 't perykel (c) discipline (d) 3. Boek der Koningen 19. Hoofdstuk
(e) perykel (f) 't Heylig Heylteecken ofte Sacrament des Autaers (g) zorge

Eer gy u tot de rust des avonds gaet begéven,
Dankt GODT voor al het goed, dat hy u heel den dag
Gedaen heeft; en hebt gy door zondaers vuyl bejag
Uw' Ziel gedood, tracht die door rouw te doen herléven;
Om die te hoeden voor het eeuwig helsche vyer:
Zoo GODT u dézen nacht te roepen kwam van hier.

Eens zeyd' (a) AURELIUS, dat hy zoud' liever kiezen
Syn Keyzerlyke Kroon, dan Wétenschap verliezen;
Jae dat hy liever weer een Borger arm en wys,
Als onverstandig Vorst, wiens Staeten schier als ys
Verdwynen: maer wanneer die t'saemen ons verlaeten,
Dan kan de Wysheyd ons in (b) 't *dweirs-geval* noch baeten.

* * *

Felix komende met Drusilla syne huysvrouw, die eene Jodinne was, heeft Paulus geroepen, ende van hem gehoord 't Geloove dat in JESUM CHRISTUM is; ende doen hy sprak van de Rechtveerdigheyd ende Suyverheyd, ende van den toekomenden Oordeele, heeft Felix verschrikt geweest. *Actor. 2. v. 24. 25.*

Fabulen (c) der Joden niet aenziende, ende op de geboden der Menschen, die hunlieden afkeeren van de Waerheyd; Alle de dingen zyn zuiver den zuiveren; maer den besmetten ende ongeloovigen, en is geen dingen zuiver; want hun gedachten en hunne (d) *conscientie* is al besmet. Sy belyden datse GODT kennen; maer met de werken loochenen sy 't. *Titum. 1. v. 14. 15. 16.*

Fonteynen (e) des afgronds zyn alle gebosten, ende de sluyzen des Hemels zyn open gedaen, ende het heeft geregent op der Aerden veertig dagen ende veertig nachten, ende het water was vyfthien (f) *cubitus* hoog boven alle bergen, welke sy bedekte. Ende alle vleesch dat hem op der aerde roerde is vernielt. *Genes. 11. v. 11. 12. 20. 21.*

Feeste der nieuwer Maene, ende den Sabathdag, ende van der Feestdagen, en zal ik niet gedoogen, uwe vergaederingsen zyn onrecht, uwe nieuwe Maenen hebben myn Ziel gehaet, sy zyn my moeyelyk geworden, ik heb gearbeyd in 't verdragen. Als gy uwe handen zult uytreyken, dan zal ik myne oogen van u afkeeren. Want uwe handen zyn vol bloeds. *Isa. 1. v. 14. 15.*

Franciscus Salésius zegt: het is eene dwalinge, jae zelfs eene Ketterye, het Godvruchtig leven te willen bannen uyt het gezelschap der (g) Soldaeten, uyt de winkels der Ambachtslieden, uyt de Hoven der (h) Princen, uyt het Huysgezin der Getrouwden..... Waer wy ook zyn, zoo kunnen, en zelfs wy moeten, nae een volmaekt leven trachten. *Onderwyzing 1. Deel 3. Hoofdstuk.*

Fonteyne (i) der eeuwiger Liefde, wat zal ik u zeggen? Hoe zoude ik u kunnen vergeten, die uw ge-weerdigt hebt myns gedachtig te wezen, ook doen ik in myne zonden verrot ende bedorven lag ? Gy hebt boven alle hope met my uwen dienaar uwe Bermhertigheyd gedaen. *Thom. à Kemp. 3. Boek. 10. Hoofdstuk.*

(a) Marcus Aurelius Roomschen Keyzer (b) Onfortune (c) Vercieringen (d) Gewisse (e) bronnen, bronaderen (f) ellebogen, ellen (g) krygsknechten (h) Vorsten (i) bronader

Festus, doen hy 't joods Geslachte
Voor den Roomschen Vorst berecht, (a)
En men Paulus vooren bragte,
Die syn onschuld tégen legt
(Met noch véle schoone zaken
En geheymen van GODTS woord)
Kwam hy Paulus uyt te maeken
Voor een raezer Schoon of hoort
Een verherden groote dingen;
Niet en kan syn blindheyd dwingen.

Fulco wulpsch en goddeloos
'T wyl hy 's nachts syn ruste koos (b)
Op een zwaenenpluymen bed,
D'onlust hêeft den slaep belet:
t'wyl hy zig keert ménigmael
Door een Goddelyke strael,
Dacht hy: zoo 't my hier verdriet,
hoe en werd in d'helle niet?
Door dit peyzen, hêeft voortaan
Béter wégen ingegaen.

Faunus doen hy syn lust met Fole wilde plégen (c)
Die wierd door Hercules mishandelt en mismaekt,
Dat hy ter Boschwaert loopt, en vlucht gebaende wégen,
Uyt schaemte van zyn ramp.... Dus menig janker raekt
Door zyn oneerbaer minn' in schrikkelyke pagen
Die hy naer lyf en Ziel met naerberouw moet dragen.

Frisse Maegden die wilt poffen
Op uw Schoonheyd: weet gy wel
Wat gy zyt? en wat voor stoffen
Gy behelst? uw vleesch en vel
Is als melk by een geronnem
Nae (d) Jobs zeggen: worm en pier
Zyn uw zusters: (e)zuldy konnen
U verheffen trotsig dier?
Als gy denkt: naer luttel dagen
Zal men Aerd in d'Aerde dragen.

Door de vreeze) om in te gaen
Haere stappen; doen hy merkte
Van een Rots haer kloeken moed.
Zoo uyt iet den mensch versterkte
't Is 't goed (f) *voorbeeld* die dit doet.

Fides doen zy wierd te Sénen
Voor het Rooms Geloof gebraén,
Kloekt Caprasius (die vlood hénen

Flauw van Krachten (Geest des Heeren)
Roep ik om te zyn versterkt
Door uw Gaeven, tot afkeeren
De bekooring in my werkt,
Op dat ik ten allen stonden
Mag verwinnen myn gemoed;
En zo vluchten 't kwaed der zonden
t Gén' ons naermaels weenen doet.

Feylt niet verharden mensch, met GODT is niet te gekken,
Waer maer uw maet vervult, hy zal tot uwer spyt
Dan lachen met uw ramp, als gy u zult uytstrekken
Op 't vyerig helsche bed. Gebruykt wel deze tyd
Terwyl noch's HEERENS vraek weerhouden word, en open
Staet syn genaed: hier naer gy zulcx niet moogt verhoppen.

Fraey trotsig jonge Volk, die steunt op uwe krachten;
Denkt maer hoe menig Mensch gy (g) *schielyk* zag versmachten
Die gy hebt zelf gekent, noch sterk, gezond en jong:
Dus, wat die overkwam, dat kan u op een sprong
Bejegenen; uw Jeugd is als een (h) bloem der aerden
Schoon rood is haest vergaen, en kracht is niet van waerden.

(a) Actor 26. v. 24. (b) Benedict. Renat. Libris In magn. Ord. Cist. (c) Ovid. Hervorm. 9. Boek
(d) Job 10. v. 10. (e) Job 17. v. 14. (f) Exempel (g) subtylyk (h) Job 14. v. 2.

Florencen leert hoe dat men ledigheyd moet schouwen;
Terwyl daer (a) *d'Overheyd* den ledigganger bant
Uyt Stad: want lédigheyd vèel onheyls komt te brouwen,
Verslapt de Ziel en 't lyf; en ook den luyaert spant
syn zinnen meest tot kwaed.... Gy Jongers wilt u keeren
Tot bézigheyd, en poogt ook neerstelyk te leeren.

Foey Kind, schrikt voor de lust en vleeschelyke werken,
Al schynen zy u zoet, 't is een vergiftig kwaed
Dat uwe Ziele dood, en 't saemen 't lichaem schaed.
Heraclea zal tot een (b) *voorbeeld* dit versterken:
Schoon dézen Honing is gansch aengenaem en zoet
Hy (c) *schielyk* door zyn (d) *gift* de Menschen sterven doet.

Flauw van yver slappe Menschen,
Die nochtans t' uwer deel het Hemelryk verwacht,
Gy verkrygt dat niet door wenschen,
Maer door Deugds oeffening: den Hémel is met kracht
En met geweld te némen in.
Want CHRISTUS zegt ons klaer: (e) niet al die zeggen Heere
En krygen d'Hemel voor gewin;
Maer die myns VADERS Will' volbrengen en zyn Leere.

* * *

Gratie (f) zy u, ende vrede van GODT den Vader, ende onzen Heere JESU CHRISTO, die syn selven
gegeven heeft voor onze zonden, op dat hy ons verlossen zoude van deze tegenwoordige booze we-
reld, ende nae den Wille GODTS, ende ons VADERS, den welken is (g) *glorie* van der eeuwigheyd der
eeuwigheyd, Amen. Galat. 1. v. 3. 4. 5.

Gebenedyd zy den HEERE GODT van Israël: want hy heeft bezocht ende gedaen de verlossinge syns
Volks, ende hy heeft ons opgerecht eenen hoorn ter Zaligheyd in David syns Dienaers Huys: gelyk hy
gesproken heeft door den mond synder Heylige (i) *Prophéten*, die van 't begin des werelds zyn. *Luc. 1.*
v. 68. 69. 70.

GODTS Macht alleen is groot, ende van den oodmoedigen word sy geëert: Dingen die hooger zyn dan
gy, en wilt niet zoeken, ende die sterker zyn dan gy, en wilt niet onderzoeken. Maer het gene dat u
GODT bevolen heeft, dat denkt altyd, ende in veel synder Werken en wilt niet (k) *curieus* zyn. *Ecclesi-*
astic. 3. v. 21. 22.

Gy hebt alle mynen raed versmaed, ende myne straffinge en hebdy niet geacht. Dus zal ik ook in uwe
verderfenisse lachen, en u bespotten, als u, 't gene dat gy vreesde, zal overgekomen zyn; als u overge-
komen zal zyn eene onvoorzienige katyvigheyd, ende dat de verderfenisse u zal overvallen als eenen
harmenden wind. *Prov. 1. v. 25. 26. 27.*

(a) Magistraet (b) Exempel (c) subtyl (d) fenyn (e) Matth. 7. v. 21. (f) Genaedehulp
(g) Heerlykheyd (i) Voorzeggens, Godts Tolken (k) nieuwsgierig

Groot ongeluk van het Menschelyk Geslachte! hoe vele wordender gevonden (roept den Heyligen Augustinus) die de dronkaerds ende hoereerders meer doen drinken dan het behoord, ende en willen niet eenen teug geven aen d'arme Bedelaers die aen de deure staen en roepen. *August. Serm. 231.*

Gevoelt gy u zomtyds door de kwaede begeerlykheyd tot de zonde getrokken te worden: ik wilde dat gy dien grouwelyken en onverdragelyken Rechterstoel CHRISTI overdachte, alwaer den Rechter in eenen verheven Troon zal zitten, ende alle (a) *Creature* voor hem staen, bevende in het aenschouwen van syn *glorieus* (b) *Wezen*. *Basil in Psalm. 33.*

Giësi wierd van *Elizéus* om zyn quaed (c)

Met een melaetsheyd door syn gansche lyf geslagen:
Want hy door gierigheyd en argheyd had gaen vragen
Van Vorst *Naâman* geld en kleeren. Hier door laet
Den HEER ons zien, dat hy geen gierigheyd kan lyen,
Wanneer die is vervoegd met snood' bedriegeryen.

Gilimer Koning der Wandalen, sterk geslagen (d)

Van Bellizarius, belégert en gepraemt
Door honger, heeft sich op gaen draegen
Blyhertig, kloek en onbeschaemt;
Verfoeyde 't ongeluk dat hem zocht te verdrukken.
Hy wist wel dat den ramp maer van ons oordeel hangt.
Dus kan men goed van onheyl plukken,
Wanneer men neemt wat GODT toelangt.

Giges doen hy van zyn Ring
Bergt de steen (een wonder ding) (e)
Was onzichtbaer voor de Lieden;
Nochtans niemand mogt ontvliesen
Syn Gezicht. Gy Jonkheyd leert
Als gy veel met volk verkeert,
Bergt uw hert in groote zaken,
Alle Man zal niet gemaken
Uw geheym: het werd uw baet,
En gy schouwd vêel hévig kwaed.
Want die alles wilt ontdekken;
Zal veel kwalen op zig trekken.

Goeden JESU! die de schulden
Voor ons allen hebt aenveerd:
Mits uw liefde niet kond' dulden
Ons verlies myn ziel gegeert
Wéder u ô GODT te minnen
Door 't (f) *geheugen* will', verstand,
Immers hert, en ziel, en zinnen
Zullen zyn aen U verpand.

GODT staet altyd bereyd te sterken in het lyden,
Die met betrouwen op syn hulp (g) *manhaftig* stryden:
Hy zend d'aenvechtingen tot onzer goed en baet,
Op dat wy strydende (geholpen in dien staet
Door syn (h) *genaedehulp* de Kroon des Hémels winnen:
Want die geweld doen gaen alleen ten Hémel binnen.

(a) Schepsel (b) heerlyk (c) 4. Regum (d) Nierenberg, verschil tusschen tydelyk en eeuwig. 3. Boek 4. Hoofdstuk part 2. (e) Gautru Hist. Poët. 1. liv. 22. Hist. (g) mannelyk (h) gratie

Gy snelt met vollen loop door 't pat der booze zonden,
En wenscht dat uwen Zoon waer deugdelyk bevonden;
't Is immers ongegrond: legt eerst uw wégen af,
En dan zal krachtig zyn uw goed vermaen en straff'.
Niet dat de Jeugd meer sterkt als voorgaen in de Deugden,
Gy brengtze van het kwaed tot 's Hemels vaste vreugden.

Gelukkig is dien Mensch die met GODTS welbehagen
Sich zelve vergenoegt: want dien lêeft als een Vorst,
Schoon hy maer enkel wey gebruykt tot zynen dorst,
En slechts met mager kost syn honger kan verjagen.
De waere rust is niet in Staet of machtig Goed,
Maer in, met synen Staet te léven vredig zoet.

Goud, uw kracht is wonderbaer,
Zoo men dikwils ziet voor oogen,
Véle Zielen doet gy naer
's Vyands welgevallen boogen.
't Is alleen een vroom gemoed
Die het Goud trêed met den voet.

Gierigaerd, schoon uwen wandel
Haetig is, nochtans dien handel
Is een deugd ontrent den tyd,
Die gy niet voor GODT verslyt.
Als den tyd is waergenomen
Kan men GODT voor loon bekomen.

Gelyk een gullen Boom geen vruchten hêeft gedragen,
Zoo wy daer eerst by tyds geen bloeysels op en zagen;
Om niet verwacht een Mensch hier naer ook Eere en Staet,
Die met onachtzaamheid syn Jeugd verdwynen laet,
En sich dan niet voorziet met nutte Wétenschappen.
Leert Kind nu neerstig, om zoo d'eere na te stappen.

Geen Mensch en ziet men oyt bestaen,
Met eene Slang te bed te gaen;
En zyt gy niet beschroomt met doodelyke zonde
Te rusten Zondaer? denkt zoo GODT u 't leven nam
Terwyl gy slaept, en met die wonde
Verzond voor eeuwelyk in d'yzelyke vlam.

Geen Koorne zonder kaf; geen Mensch of heeft gebréken,
Dus Kinders wilt niet licht van anders feylen spréken:
Want mogelyks daer gy een ander Mensch in laekt
Zyt gy weer plichtig; maer 't is lange waer gemaekt,
Dat iemand heeft een strooy op anders rug gevonden,
Daer op syn rugge zelfs een bondel lag gebonden.

* * *

Het Volk dat in duysternisse zat, heeft gezien een groot licht, ende de gene die zittende waeren in het Landschap van de schaduw des doods, die is een licht opgegaen. Ende synen Naem is voortgegaen tot in geheel *Syrien*, ende sy hebben voor hem gebracht, alle die kwalyk te passe waeren. *Matth. 4. v. 16 24.*

HEERE, nu laet uwen dienaar na uw woord in vrede; want myne oogen hebben gezien uwen Zaligmaker, den welken gy bereyd hebt voor 't Aenschyn van alle Volken. Een licht tot verlichtinge der Heydenen, ende ter *glorie* (a) uws Volks van Israël. *Luc. 2. v.v29. 30. 31. 32.*

Hemelen word verbaest hier af, en gy haere Poorten word gantsch verlaeten: want een dubbel kwaed heeft myn Volk gedaen; sy hebben my verlaeten de (b) *Fonteyne* der levende wateren, ende voor hunlieden geborsten putten gegraven, de welke geen water en konnen houden. *Jerem. 2. v. 12. 13.*

Hebby vele, zoo geeft overvloedelyk; is 't dat gy luttel hebt, zoo weest ook neerstig dat luttel mede te deelen, want gy vergaert u eenen goeden loon in den dag des doods: want de Aelmoesse van alle zonde, ende van de dood verlost, ende sy en zal niet gedoogen dat de Ziele zal gaen in de duysternisse. *Tob. 4. v. 9. 10. 11.*

Hoort gy iemand op de straeten oft Merkt (c) *blaspheméren*, komt by hem, ende berispt hem. Ende moet gy hem straffelyk aanspreken, ende weygart niet, smyt hem voor syne Tronie, verplettert synen mond, heyligt uwe hand met hem te slaen, en zoo u iemand beschuldigt, zegt vryelyk dat hy den Koning der Engelen heeft gelastert. *Christ. Homil. 1. ad Pop. Antioch.*

Hunlieden boosheyd is gelyk GODTS byl geworden; sylieden zyn (d) *Instrumenten* geworden van den genen die vergramt is. GODT doet 't gene gemeynelyk den Mensch doet: hy neemt eene roede die daer ligt, hy slaet daer mede synen Zoon, ende werptse naer in 't vyer, ende bewaert d' Erfnisse voor synen Zoon. *August. Sup. Is. 10.*

Holofernes, die de wallen (e)
Van Bethulia met macht
Krygelmoedig aen ging vallen,
Wierd het hoofd van 't lyf gebracht
Door die kloeke Judiths handen;
Die op GODT haer hope steld,
Bracht hem en syn volk ter schanden,
En haer Stad uyt vreed geweld.
Daerom Kind die by GODT weenen,
Zal hy synen troost verleenen.

Helena gy schoone Vrouw (f)
Wat en hebt gy niet al rouw,
Rampspoed, ongeval en leet
De Troeyaenen toegereed?
En uw schoonheyd is vergaen,
Als de schoonste Bloem haer blaên:
Daer blyft van uw glans en eer
een gerucht, en ook niet meer.
Schoonheyd die de Ziele ciert,
Dient alleen van ons geviert.

Herpocrates, om dat hy kond' syn tonge dwingen,
Wierd met een Tongeslot verbeeld van d'Ouderlingen,
En als een God geviert: om dat een wyzen Man
Alleen te rechter tyd dat lit gebruyken kan:
Pythagoras die placht eerst vyf geheele jaeren
Te leeren zwygen die in syn bestiering waeren.

Hoe ménig rap Gezel noch kloek en wel gezond,
(Die in een (g) *tweegevecht* de dood scheen (h) *uyt de dagen*)
Ging slaepen wel gerust: maer 's morgens niet op stond,
Wiens lichaem Zieleloos ten Grave wierd gedragen.
'T is dwaesheyd van op jeugd te roemen,
Ons léven slenst als teere bloemen.

(a) Heerlykheyd (b) bronader (c) lasteren (d) werktuygen (e) In 't Boek Judith (f) Virgilius Aeneas 2. Boek (g) duel (h) te beroepen

Hoe kan een zondig Mensch in rust en vréde léven,
Terwyl hy t'aller tyd, en waer hy komt gedreven,
Syn beul draegt in 't gemoed, die hem met zwaere pyn
Beschuldigt en verwyst om eens verdoemt te zyn?
Mae hy die syn (a) *gewiss'* vind onbelast van zonden,
Syn heyl is ongemeen. Waer zoo een vreugd gevonden?

Hoe recht en yverig een Mensch GODTS weg bewandelt,
Hy moet met groote zorge en vreeze zyn bevaên,
Van ergens ongemerkt een omweg in te slaen:
Men is geen David noch, die zoo veel heeft gehandelt
Met GODT, en evenwel, heeft schandelyk den Heer
Verlaeten. Schrikt altyd, en waekt hoe langs hoe meer.

Hertnekkig jong Gezel, die op uw' OUDERS Réden
Noch goeden Raed en past, en spot met hun vermaen;
Ik vreez' uw ongeluk: GODT zal syn wraek bestéden
Aen u, en smyten u in jammer en getraen.
Eert die naest GODT u gaven 't léven,
Hun heersching is van HEM gegéven.

HEERE! gêef dat ik mag lyden
Duldig 't onrecht my gedaen,
Jae, dat ik my mag verblyden
Als ik in bezoeking staen;
Want het zyn uw' Uytverkoren
Die gy proeft als 't Goud in 't vyer.
Kapt en kerft hier; mag ik hooren
Naemaels, goeden Knecht, kom hier.

Hoe ménig Vader hêeft een Kind
Weerbarstig, koppig, stuer gezind,
Syn kwaede ranken afgesnoeyt
Met 't kruid dat op den Berkboom groeyt...
Wiens Kinderzorg is toevertrouwt
Gebruykt dat Zaligmaekend hout,
Op zéker tyden als het dient,
Gy weirt het kwaed en blyft Godts vriend.

Hoe kan dien Mensche lang in ruste en vréde blyven,
Die sichvéel onderwind met anders Mans bedryven,
Die oorzaak zoekt om met 't uytwendig poppegoed
Sich te bekommeren? Die zelden zyn gemoed
Doorziet? En binnewaerts syn zaken, laet verlopen?
Hy dwaelt, die in 't gewoel den vrede wilt gaen koopen.

Hebt gy den HEER vergramt met schandelyk te vallen,
Kloek, staet weer haestig op; en blyft niet liggen mallen;
Want die blyft draelen in het slyk,
Zinkt altyd dieper zekerlyk.
Tot dat hy op het lest beklagelyk versmoord.
Zoo ook, wilt gy in 't kwaed altyd gaen voort en voort,
GODT zal op u niet voorder achten,
Maer u in boosheyd laeten smachten.

* * *

(a) Conscientie

Is 't dat iemand van ulieden Wysheyd behoeft, die begeere die van GODT, diese alle Menschen geeft overvloedig, ende niet en verwyf, ende die zal hem gegeven worden. Maer hy bidde in 't Geloove niet twyfelende: want die twyfelt, die is gelyk de baeren van de Zee, die van den wind geroert word, ende omgedreven. *Jacob. 1. v. 5. 6.*

Ik ben den Wynstok, en gy zyt de Ranken: zoo wie in my blyft ende ik in hem, deze brengt vele vruchten voort: want zonder my en moogt gy niet doen. Is 't dat iemand in my niet en blyft, die zal uytgeworpen worden als eene Ranke, ende hy zal verdorren, ende sy zullen hem vergaederen, ende in 't vyer werpen. *Joan. 15. v. 5. 6.*

Ik ben den Wynstok, en gy zyt de Ranken: zoo wie in my blyft ende ik in hem, deze brengt vele vruchten voort: want zonder my en moogt gy niet doen. Is 't dat iemand in my niet en blyft, die zal uytgeworpen worden als eene Ranke, ende hy zal verdorren, ende sy zullen hem vergaederen, ende in 't vyer werpen. *Joan. 15. v. 5. 6.*

Ik weet dat mynen Verlosser leeft, ende in ten uystersten dage van der aerden zal ontstaen, ende weder met myn vel zal bekleed worden, ende in myn vleesch mynen GODT zal aenschouwen, den welken ik zelve, ende myne oogen zien zullen, ende niemand anders. Deze hope voede ik in mynen schoot. *Job. 19. v.v25. 26. 27.*

Is het recht ende redelyk dat de kinderen dezer wereld, des nachts ende der duysternissen beminnen, ende zoeken vyeriglyker, met meerderen yver ende zorgvuldigheyd de vergankelyke rykdommen, ende wegvliedende eere, dan wy uwe Dienaers u beminnen, mynen GODT, door den welken wy geschapen ende verlost zyn. *August. in Medit. cap. 35.*

In den zelve oogenblyk als de dood op de lippen is, ende de Ziele om te verscheyden, zoo en versmaed de goedertierentheyd GODTS de (a) penitentie niet; en 't en is noyt te laet als men 't oprechtelyk meynt, noch de zonde en is noyt onvergevelyk als men die uyt'er herten beweent. *Cypr. Sermon de Coena Domini.*

Joseph door syn Heerens Vrouw
Opgewekt tot vuyle lusten,
Sprak: wel zal ik zoo ontrouw
Tégen GODT my toe gaen rusten ? (b)
Neen, al lyd ons lyf verdriet,
'T dient ons meest tot Ziel-verblyden,
GODT die ons alom aenziet,
Zal ons sterken in het stryden.
Jonkheyd volgt dan Joseph naer,
Kiest de dood voor zonden zwaer.

Justus Lipsius roemruchtig, (c)
Door syn Wysheyd hêeft getoont
In syn sterven zeer Godtvruchtig,
Waer den troost der Zielen woont;
Want doen een met Hofsche réden
Hem wou troosten in doodsnoed,
Sprak hy: JESUS zal op héden
My verlichten in myn dood;
En dieshalven kwam te vragen
JESU Bêeld aen 't Kruys geslagen.

Icarus, die nae 't vermaenen
Van syn Vader niet wilt baenen (d)
Een goeden middelweg, maer zwiert te trotsig hoog;
Word d'oorzaak van syn ramp, wyl d'hoogmoed hem bedroog:
Zoo dat hy in het diep der (e) golven moest betreuren

(a) Boetveerdigheyd (b) Boek der Scheppinge 39. (c) Nierenberg, verschil tusschen tydelyk en eeuwig 3. Boek (d) Ovid. hervorm. 8. Boek (e) baeren der Zee

Syn onbedachten waen: ook ziet men 't vèel gebeuren,
Dat dien meest raekt in zwaer verdriet
Die naer geen OUDERS raed en ziet.

Jaegt uw vreeze door myn lenden (a)
GODT des Rechts, op dat ik mag
My van 't schandig kwaed afwenden
En verblyden t'ener dag:
Want uw vreez' (na Davids zingen)
Is der Wysheyd recht begin,
Sy zal ons van zonden bringen
En de Deugden planten in.

Ik en vind in duyvels trêken
Waer door hy den Mensch verblind,
Schier geen erger als syn sprêken:
Gy sult morgen (wêelde kind)
Béter léven: wilt uw jaeren
Nu gebruyken, 't is noch tyd;
Maer de Dood die niet kan spaeren,
Onvoorziens hem neder smyt.

Jokt (b) gy met uwen Zoon hy zal sich zoo verstouten
Van onbetaemelyk daer naer met u te kouten;
Uw' leering zal geen kracht meer hebben op syn hert;
Uw' straffing zal hy zelf versmaeden t'uwer smert...
Dus, schoon gy hem bemint, en wilt zulkx niet betoonen,
Doet met een stuer gelaet d'eerbieding in hem woonen.

Is 't niet beklagens weerd, dat een tot kwaed genegen,
Kan honderd goede van de deugden trekken af!
En in het tégendeel ('t is een Erfzonde straff')
Geen honderd goede Lien en zullen schaers bewégen
Een booswicht tot de Deugd. Dus kwaed gezelschap vlucht;
Voor dat gy naederhand daer over bitter zucht.

Indien een jonge wulp zyn wégen in mag vaeren,
En niet en word gestut door 't krachtig bézemkruid
In zyn voorgaende kwaed; wat onheyl komt'er uyt?
Hy zal syn OUDERS zyn een oorzaak van bezwaeren
Hier in dit leven, en ook dikwils naer de dood.
Leert dan in tyden af uw Zoon zyn boosheyd groot.

Is 't niet een groote schand dat Menschen zullen lyden,
Voor hun gezondheyd branden, snyden!
Innémén dranken wonder kwaed,
Voor 't lichaem, dat gelyk een schaduwe vergaet!
En voor de schoone ziel die eeuwiglyk zal léven,
En willen zucht noch arbeyd géven;
Is dat niet gansch uytzinnig zyn?
Ach leed men voor de Ziel maer d'helft van 's lichaems pyn!

Jager als gy naer twee Haezen
Loopt op eenen zelven tyd,
Vind gy niet naer al uw raezen
Dat s'u beyde zyn ontglyd?
Kinders 't gaet zoo in de Scholen,

Die wilt spelen t'wyl gy leert,
Ongetwyfelt zult gy dolen;
Dus u naer het leeren keert,
Om in wysheyd voort te vaeren
't Werd een troost in d'oude jaeren.

(a) Psal; 110. v. 9. (b) speelt

Indien gy in uw jonkheyd spaert,
Zoo zult gy in uw' oude dagen
Daer baet in vinden: kwalyk vaert
Hy, die daer in heeft mis geslagen.
Hoe menig mensch klaegt met verdriet

Dat hy de bloem van zyne jaeren
Door niet te leeren henen stiet?
't Welk nu zyn oudheyd komt bezwaeren;
Om dat hy A. noch B. en kan.
Leert nu, zoo werdy eens een Man.

* * *

Kinderen weest onderdaenig uwe Ouders in den HEERE want dat is rechtveerdig; eert uwen Vader ende Moeder, (het welk is 't eerste Gebod in de belofte) op dat'et u wel zy, ende dat gy moogt lange levende zyn op der aerde. Vaders voed uwe kinderen op in onderwyzing ende straffing des HEEREN. *Ephes. 6. v. 1. 2. 3. 4.*

Knechten dient uwe lichaemelyke Heeren met vreeze en bevinge, in d'eenvuldigheyd uws herten, als CHRISTUS: niet naer d'ooge dienende, als den Mensche behaegende; maer gelyk dienaers CHRISTI, GODTS Wille uyt'er herten volbrengende, met eenen goeden wille uwen dienst betoonende, gelyk aen den HEERE, ende niet aen de menschen. *Ephes. 6. v. 5. 6. 7.*

Kind, van uwer Jonkheyd ontvangt leeringe, ende tot den grys hayr zuldy Wysheyd vinden. Gelyk eenen die akkert ende zaeyt, alzo gaet tot haer, ende verwacht haere goede vruchten, want in haer werk zuldy een weynig arbeyden, ende vroeg zuldy van haere vruchten eten. *Ecclesiast. 6. v. 18. 19. 20.*

Kleyn ende met verdriet is den tyd ons levens, ende daer en is geene verkoeling in des Menschen eynde, ende daer en is niemand bekend die wedergekomen is van der Hellen; want sy zyn van niet gebooren, ende hier naer zullen wy zyn, als oft wy niet geweest en hadden; want eenen rook des adems zyn uwe neusgaeten. *Sapient. 2. v. 1. 2.*

Keert uwe oogen altyd op u zelve, ende wacht u van iemands werken te oordeelen; den Mensch arbeyd te vergeefs, doolt dikwils, ende zondigt lichtelyk in andere te oordeelen; maer als hy syn zelve oordeelt ende onderzoekt, zoo doet hy altyd (a) *profytelyken* arbeyd; *Thomas à Kemp. 1. Boek. 14. Hoofdstuk.*

Klimt op gerustelyk (langst de leeder des kruys) begeerdy den Hemel; dat u haere engde, haere hoogde, noch lengde niet en vervaere; en vreest niet, haere trappen en waggelen niet, welke den Bouwmeester zoo heeft bevestigd, dat hy aen haer hout heeft willen syne handen met nagelen gehecht hebben. *Augustinus de Caclysmo. Tom. 9.*

Keert uwen Naesten sich tot schandelyke wégen,
Hebt médelyden met syn doen; wilt liefde plégen,
Met hem te trekken van de booze zonden af,
Op dat hy mag ontgaen des HEERENS zwaere straff;
In plaetse van syn kwaed t'ontdekken voor de Lieden;
Doet and're 't gén' gy wensch dat aen u zoud geschieden.

(a) Voordeligen, voorbaetigen

Kaligula een schroom en (a) schrikdier der Naturen,
Wiens beestelyk bedryf gansch Roomen dede treuren:
Natuer, zeyd' Cicero, die heeft hem voortsgebracht, (b)
Tot blyk wat 't meeste kwaed in groot geluk vermogt.
Dus ziet men, grooten Staet geeft zelden 't beste léven:
't is béter deugdig arm, als boos en hoog verhéven.

Kamt gy uw hayr niet in veel tyd,
Dat zal u brengen tot gekryt;
En hoe gy langer wagt, hoe meer
Word dat u oorzaak van verzeer:
Zoo gaet het met een traeg gemoed,
Dat uytstelt dag aen dag de (c) *boet*
Van syn ontuchtig léven: ach!
De zwargheyd groeyt dag aen dag.

Keert uw aenschyn van myn zonden
Goeden VADER, om de pyn,
Traenen, dierbaer Bloed en Wonden
Van uw ZOON; die onder schyn

Van een zondaer wilde lyden,
En voldoen der zonden straff',
Om van d'helle ons te bevryden
Nêemt hier door myn boosheyd af.

Kind wilt vlieden, zulke Lieden
Die hun stellen tot het kwaed;
Want uw zéden, tucht en Réden,
Lyden last in zulk een staet.
Dus wilt schromen, daer te komen,
Daer men ménig slimmen trek
Komt te leeren: hand en kleeren
Smet gy door te raken 't pek.

Kent mensch wat dat gy zyt, uw lichaem is een vat
In 't Lusthof van den HEER, uyt aerde en slym geschapen;
Maer in dat krank gestel gy draegt een grooten schat,
Een Ziel met GODTS Beeld geteekent, dat 's uw wapen.
Maekt, als uw lichaem keert, zoo 't moet in d'eersten staet,
Dat uwe Ziel, verciert, by haeren SCHEPPER gaet.

Kleyn Mugje, vlucht de keirs, of wel gy zult u schaeden,
Het licht is uw vermaek; maer 't helpt u aen de dood.
De keirs en heeft geen schuld dat gy u komt te braeden;
't Is uw vermetentheyd, die u brengt in den nood.
Dus, wie 't (d) *gevaer* aenschouwt, en sich daer in wilt stellen,
Een knaging zal syn Ziel, naer 't vallen bitter kwellen.

Keert eens de liefde in haet, dan loopt hy buyten paelen,
Van alle Réden, en zoo verre zal hy dwaelen
In d'afgekeertheyd, naer de maet' van d'eerste minn'.
Dus, wilt aen elken Vriend terstond niet hert en zin
Ontdekken, of misschien hy mogt uw Vyand raken,
En zoud u dan al licht den spot der wereld maken.

Komt Mensch, denkt wat gy zyt, als gy u wilt vergrooten,
Een krank en aerdsch gestel, een arm bouwvallig schip,
Geslingert door de zee des werelds; ménig klip
Des aenstoets gy ontmoet, daer gy u komt te stooten.
Indien den goeden GODT u niet door syne hulp
Bewaert had, lang vergaen, waert gy, ô jonge wulp !

(a) monster (b) Tacitus in zyn Jaerboek (c) penitentie (d) perykelen

Kan den Mensch door eygen krachten,
Wel doen groeyen slechts een hayr?
Neen; maer 't is den GODT van machten,
Die 't al jont en werkt voorwaer.
Waerom Mensch, spant gy de zinnen
Om te zoeken geld en goed?
't Schynt dat gy het zelfs zult winnen:
Zoekt eerst Godt die 't geven moet.

Kinders moet men altyd zwichten,
Om hun nergens in t'ontstichten,
Want sy d'Aepen zyn gelyk
In het naerdoen: tot een blyk
Hoort men wel de Kinders spréken,
Als men straft hun kwaed' gebréken,
Vader heeft dat ook gedaen,
Mag ik niet dien weg ingaen.

* * *

Loopt alzo dat gy verkrygen moogt. Daerom loope ik alzo niet als in 't onzeker, ik stryde alzo, niet als de locht slaende; maer ik kastyde myn lichaem, en brenge dat onder bedwang, op dat ik by (a) avonturen (als ik den anderen (b) gepredikt hebbe) niet zelve verworpen en worde. *Corinth. 9. v. 24. 26. 29.*

Laet uwe lendenen omgord wezen, ende brandende lichten in uw hand; ende weest gelyk de Menschen die haeren Heere verbeyden, wanneer hy wederkeeren zal van de Bruyloft, op dat sy, (als gy komt ende klopt) hem terstond open doen mogen. Zalig zyn de knechten; de welke (als de HEERE komt) hy zal wakende vinden. *Luc. 12. v. 35. 36. 37.*

Lieft iemand syn kind, die geesselt hem dikwils, op dat hy in syn eynde hem verblyden mag, ende dat hy niet en taste de deuren der Naesten. Die syn kind leert, zal daer in geprezen worden, ende in 't midden der Huysgenoten zal hy hem (c) *glorieren*. En wilt hem geen vryheyd geven in syn Jonkheyd, ende en versmaed syne gedachten niet. *Ecclesiastic. 30. v. 2. 3. 11.*

Leugen is een arg verwyf in eenen Mensche, ende in den mond van den ongeleerden zal die altyd wezen. Beter is eenen dief, dan eenen Man die veel van liegen is: maer sy zullen beyde de bederfennisse beërven. De zeden der leugenachtiger Menschen zyn zonder eere, ende hun beschaemtheyd is met hun zonder ophouden. *Ecclesiastic. 20. v. 26. 27. 28.*

Laurentius Justinianus zegt: d'uytverkorene, vreezende de wrake, die tot dien eynde word bewaert, wenschende met eene Vaderlyke straffe gekastyd te worden, met kwellingen te weten, ende meynen dat de smerte van de slagen een zekerste teeken van zonderlinge liefde tot ons is.

Luyaerden, het is eene schandelyke zake, dat de Zonne, opgaende, u vind in 't bedde zonder enige schaemte, ende dat klaer licht in uwe vervaekte oogen straelt. Dien kostelyken tyd verwyf onze traegheyd, dat wy ons noch niet tot eenige Deugd ofte Geestelyke Offerhande en hebben verwekt. *Ambros. in Psalm 118. Serm. 19.*

Loth deugdig van gemoed en GODT getrouw gebleven,
In zoo een wulpsche stad, is ook van hem bevryd
(d) Met gansch zyn huys van ook te snéven:
Want voor den HEER van boven smyt
Den Solferrégen, waer méd' hy vyf Stéden schende:
Een Engel boodschaft *Loth* 't verderf; des hy ontvlucht
Den grooten rampspoed en ellende
GODT spaert zyn dienaers van 't gezucht.

(a) gevalle (b) geleert, vermaen (c) verheerlyken (d) Boek der Scheppinge 19. Hoofdstuk

Lycaon, boozen Mensch van *Jupiter* geslagen, (a)
In Wolfs gedaent, om dat hy hadde sich misdragen
Door kwaed' herbergzaamheid; dit leert ons goed onthael
Den vremdeling te doen, of wel, vinnig stael
Van GODTS gestreng wreak zal 'onbermhertigheden
Bestraffen, als geen rouw zal helpen, noch Gebeden.

Leonora Hertoginne, (b)
Weerde Vrouw van *Borgia*;
Gaf voor antwoord haer Vriendinne
Die haer slecht (c) *gewaerd* sprak na:
Zal ik prachtig my verciere,
Staen van goud en peirlen styf;
Daer myn Man, om GODT te vieren,
Draegt een hayren kleed op 't lyf.

Leent uw' hand ô Godt der krachten!
Om de Wereld, Duyvel, met
(d) 't *Geyle* Vleesch volmoed te smachten:
Want elk zyne strikken zet
Om my in 't verderf te brengen,
En doen weenen voor altyd.
Wilt dit VADER niet geheugen,
Maekt my van haer slagen kwyt.

Lichaemelyken glans is wel een schoone zaak'
In Menschelyk gezicht, nochtans van geender weerde,
Indien wy in de Deugd niet hebben ons vermaek,
En cieren onze ziel daer méd': want eertyds leerde
Een Heyden; (e) dat de Schoont' ons maer tot schande strekt,
Indien het schoone lyf een booze Ziele dekt.

Leert neerstig, wilt met vlyt u tot de konsten voegen,
Gedenkt dat menig Mensch daer in vond nut en baet;
De kunst heeft wel een man gebrogt tot grooten Staet:
Men vond'er die op 't hoofd wel Kroon en Myter droegen,
Schoon gy van kleynen stam, jae van de verkenwacht
Afkwaemen.... Jonkheyd leert, zoo wordy ook geacht.

Luyaerd de zoo véle dagen
Schandelyk verslyt en kwist,
Gaet by *Salomon* eens vragen
Of gy niet en hebt gemist?
Jae, hy zal u, t'uwer schanden
Zenden tot de kleyne Mier;
Mits in 't Zomers Zonnebranden
Voor den Winter zorgt dat Dier.

Let wel toe bejaerde Lieden
Als daer Kinders zyn ontrent,
Laet u niet onreyns ontvliden,
Jokken, mallen van u wend:
Want het kwaed in jonge herten
Vat zeer haest; zoo kan een woord
Oorzaek zyn van kwaed en smerten.
Snoert uw' tonge zoo 't behoord.

Leert Kind, uyt *Seneca*, die, als hy wierd bestreden,
Om iet te doen, 't welk streed met d'Eerbaerheid en Reden,
Sprak zeer lofweerdelyk: ik ben om grooter goed
Geboren, als om slaef te wezen van myn bloed
En onregeltheyd.... Wy die met s' Hemels straelen
Verlicht zyn, moeten min tot booze zonden daelen.

(a) Ovid. Hervorm. eerste Boek (b) Baelde in de Christel. waarheyd, liefde der vyanden, pag. 7.
bladz.303. (c) Habit (d) onkuysch (e) Socrates

Laet dien, die word gehaet, syn zaken zoo verrichten,
Dat niet kan zyn berispt, noch zal het wezen kwaed;
Hy zal in tegendeel den haet en onwil zwichten,
Die word bemint, schoon of zyn werk verdiende smaed:
't Is daerom moeyelyk met Menschen wel verkeeren,
Waer d'eene goed uyt trekt, zal d'ander kwaed uyt leeren.

Legt Arendspluymen in den (a) *dons* van witte Zwaenen,
Door (b) *tegenzucht* (zoo de (c) *Natuerbeschryvers* maenen)
De leste zullen als de sneeuw tot niet vergaen....
Een afdruk van het goed dat buyten recht komt aen;
Van verre dat ons dit zou brengen troost of zégen,
Het sleypt ons eygen goed noch mede daerentegen.

* * *

Myne Kinderkens, en laet ons niet liefhebben met den woorde, noch met'er tonge, maer met de werken ende waerheyd. Daer aen kennen wy dat wy uyt'er waerheyd zyn. Ende dat is syn Gebod, dat wy gelooven zouden in den Naeme syns Zoons JESU CHRISTI, ende dat wy malkanderen zouden lief hebben. *1. Joann. 3. v. 18. 19. 23.*

Maer als den Zone des Menschen komen zal in zyne (d) *Majesteyt* ende alle syne Engelen met hem, ende voor hun zullen vergaedert worden alle Volken, ende hy zalze scheidt van Malkanderen, gelyk eenen herder de Schaepen scheidt van de Bokken. Ende de Schaepen zal hy stellen tot synder rechte hand, ende de Bokken ter slinker hand. *Matth. 25. v. 31. 32. 33.*

Met werken ende woorden, ende met alle verduldigheyd eert uwen Vader, op dat u in de gebenedydinge overkome van GODT, ende dat syne gebenedyding in den uystersten blyven mag: de gebenedyding des Vaders bevestigt de huizen der kinderen; maer de vermaledyding des Moeders roeyt uyt de (e) *fondamenten*. *Ecclesiast. 3. v. 9. 10. 11.*

Myne Ziele is dorstig tot Godt de levende (f) *fonteyne*, wanneer zal ik komen, ende voor GODTS Aenschyn my vertoonen? Myne traenen zyn my een brood by nachte ende by dage, terwyl my dagelyks gezeyd word, waer is uwen GODT? Hier op hebbe ik gedacht, en hebbe myn herte uytgestort. *Psalms 41. v. 3. 4.*

Met twee vleugelen word eenen Mensch verheven van der aerden: te weten, met de eenvoudigheyd der meyning, en zuiverheyd syns herten: eene (g) *simpele* meyning zocht Godt; ende de puerheyd des herten smaekt Godt, geen goed uytwendig werk zal u letten, is 't dat gy vry zyt van alle onbehoorlyke liefde. *Thom. à Kemp. 2. Boek. 4. Hoofdstuk.*

(a) bedde (b) Antipati (c) Naturalisten (d) Heerlykheyd (e) Grondvestingen (f) Bronader
(g) eenvoudige

Met den Angel des Kruys, trekt my nae u, uyt deze zee, mynen eenigen troost, den welken ik nauws met de oogen vol traenen zien van verre als eene morgensterre, ende Zonne der Rechtveerdigheyd, in de Haven van 't Hemelsch Vaderland my verwachten: ik woele in de stormende zee, gy staende op den oever aenziet onze (a) *perykelen*. *Augustin. in soloq.*

Moyses van d'Hebreeuwsche Vrouwen (b)
In des vloeds genaed' gestelt,
Boven 't Menschelyk betrouwen,
Is ontkomen 't woest geweld
Van de (c) *golven*, en tot zégen
Van GODTS Volk, door *Pharos* (d) *kroost*
Opgebragt.... Door vremde wégen
Word den Mensch van Godt getroost.
Laet vry hell' en duyvel wraken
Als Godt over u zal waken.

Mago, Hoofdman van *Carthagen*, (e)
(Broeder van dien Hannibal
Die 't geluk zoo heeft gedragen)
Sprakmet jammerlyk geschal,
T'wyl hy zielbraekt door de wonden:
" 't Is een dwaesheyd in 't geluk
" Sich te waenen op die stonden,
" Vry te zyn van zwaeren druk:
" Wat mag eer en goed my baeten,
" Wyl ik 't moet met hertzeer laeten?

Midas die 't wedspel (waer dat eens APOLLO twiste
Met *Pan* om d'eerste Prys) gantsch onverstandig sliste
Twee Ezelooren kreeg voor zyn verdienden loon:
Die 't aerdsche goed waerdeert (al waer het noch zoo schoon)
Veel meer als 't eeuwig Heyl; men zoud hem mogen voegen
By hun die over lang een Ezelmuts droegen.

Malt noyt met Volk van staet, of Lieden van vermogen;
Want 't word u hinderlyk: gemerkt gy zwygen moet,
Zoo gy (f) *beledigt* word van hun, maer zoo gy doet
let dat hun kwalyk staet, men zal dat zeer verhoogen
Tot uwer leet.... Gy moogt vry wéten
't Is kwaed met Heeren krieken eten.

Met wyze word men wys: wilt staedig u gewinnen
Te gaen met zulk een Volk die 't pad der Deugd berennen;
Dus werdy van 't getal: hoe dikwils ziet men niet
Dat iemand deugdig blyft, zoo lang hem niet verdriet
GODTS Dienaers by te zyn? Maer als hy gaet verand'ren,
Hy stonkelt: d'eenen Zot gewis die maekt den and'ren.

Mensch neemt den tyd wel waer: de kostelyke dagen,
Die onze Ziel van hier ten Hémel konnen dragen,
Gaen als een rook voorby; en naer een jaer of thien,
En werd geen oogenblik tot voordeel meer te zien:
Want als de Ziel verhuyst, den tyd eynd van genaede.
Werkt nu voor d'Eeuwigheyd; want naemaels 't word te spaede.

Meynt gy dan onbedréven ouders
Als gy uw Kind berispt, dat gy het daerom haet?
Dien Vader haet zyn Zoon die hem geworden laet;

(a) Gevaerlykheden (b) Exodi, des uyttocht, eerste hoofdstuk (c) zeebaeren (d) Kind Dionis.
Carth. de voviss. die hoofdst. 3. (e) Ovid. Herv. elfste Boek (f) geaffronteert, geinjureert

Een last vol schrik ligt op die schouders...
Hy die zyn Kind bemint, die straft'et nae behooren;
De Kindervleying heeft aen vele wee beschooren.

Merkt bedroefde, naer den régen,
Volgt gemeyn'lyk Zonneschyn:
Vry, kloek aen, Godts wilden zégen
Wacht u, gy die zyt in pyn;
Als die duyster wolk van kwaelen
Naer tyd zal zyn vergoed,
Zal u Godt tot blydschap haelen,
Boven Sterren, Zon en Maen.

Men behoeft niet veel te vragen,
Als de Kinders vloeken, slaen;
Of hun Ouders alle dagen
Diergelyken weg ingaen.
Want den Zoon zal 's Vaders werken
Naedoen; en de Dochter zal
Meest op 's Moeders voordoen merken:
't Gaet zoo hier en overal.

Mistrouwt uw zelven Mensch, in zaken van gewigte:
Vraegt wyze Lieden raed, uw werk zal spoedig gaen:
Maer een laetdunkenden zal lichte
Op 't eynde storten menig traen.
Loopt straks tot GODT wanneer uw herte word belaeden
Met zorge, roept om hulp, hy zal uw Helper zyn;
Zoo niet, hy laet u in uw paeden,
En laet u vallen in veel pyn.

Met een neergeslagen herte (a)
Vall' ik VADER u te voet
Door uw Zoons verdriet en smerte
Wascht myn Ziel doch in syn Bloed.

Want gy plagt noyt te versmaeden
Door uw goedertierendheyd,
Een gemorzelt hert belaeden,
'T gén' syn boosheyd neder leyd.

* * *

Niemand kan twee Heeren dienen: want hy zal den eenen haeten, ende den anderen lief hebben, oft hy zal de eenen verdragen ende den anderen versmaeden: gy en kont GODT niet dienen ende den rykdom. En wilt voor u geen schatten vergaederen in der aerden: maer vergaedert voor u schatten in den Hemel, daer 't den roest noch de motten niet en verderven. *Matth. 6. v. 19. 20. 24.*

Niemand en heeft meerder liefde, dan dat iemand syne Ziele stelle voor syne Vrienden. Gy zyt myne Vrienden, is 't dat gy doet dat ik u gebiede: gy en hebt my niet verloren; maer ik hebbe u verkozen, ende u gestelt dat gy gaen zoude, ende vruchten voorts brengen, ende dat uwe vrucht blyden mag, op dat alle 't gene gy den VADER bidden zult in mynen Naem, hy u geve. *Joann. 15. v. 13. 14. 16.*

Naer vele zorgen volgen droomen, en in veel woorden zal dwaesheyd gevonden worden. Hebby GODT iet belooft, en vertrekt niet dat te betaelen; want eene ongetrouwe ende zotte belofte, misnoegt hem; maer wat gy hem belooft, dat betaelt: en 't is vele beter niet te belooven/ dan nae de belofte, 't be- loofde niet te betaelen. *Ecclesiast. 5. v. 2. 3. 4.*

Nydigheyd ende grammoedigheyd verminderen de dagen, ende dat gepeys zal ouderdom brengen voor den tyd. En geeft uwer Zielen geen droefheyd, ende en pynigt uw zelven niet door uwen raed. De vrolykheyd des herten, dat is des menschens leven, ende eenen schat der Heyligheyd zonder gebrek- kelykheyd. *Ecclesiast. 30. v. 21. 22. 23.*

(a) Psalm 50. v. 18.

Neemt in alle dingen oogmerk op het eynde, ende denkt hoe gy staen zult voor den strengen Rechter, wien niet en is verborgen, die hem met geene giften en laet paeyen, noch eenige ontschuldiging en ontfangt; maer hy zal oordelen nae de Rechtveerdigheyd: o armen zondaer! wat zult gy GODT antwoorden? *Thom. à Kemp. 1. Boek 24. Hoofdstuk.*

Niemand en bedriegt sich zelve onder het deksel van een valsch betrouwen; want de weerdigheyd van eenen Christen Naem alleen, en maekt niemand een goeden Christen; en 't en helpt niet dat iemand Christen met den naeme genoemt word zoo hy dit met de werken niet en betoont. *Augustin. Serm. 18. de Sanctis.*

Niobe zeer opgeblaezen (a)
Door hoogmoedigheyd en waen,
Woud met laster spot en raezen,
Eens *Latona* trotsen gaen;
Dus, om haer hoogmoedig rallen,
Zyn haer op een dag alleen
Man en Kinders dood gevallen,
Sy hervormt in eenen steen.
't welk ons leert in luk en zegen
Niet tot hoogmoed zyn genegen.

Noë Man naer Godts behaegen,
Heeft met gantsch zyn Huysgezin, (b)
Vry geweest der zondvloeds plaegen;
Maer wat voorder niet was in
d'Arke moest de dood bezueren,
Niet een Ziel en is ontgaen.
Dus, al deze zullen treuren,
En in d'helsche vlammen braen,
Die in 't Roomtsch Geloof niet blyven;
Maer des Kettters dooling styven.

Nabuchodonosor zeer prachtig, hard en trots, (c)
GODT heeft dien wulpschen Vorst, die schynonroerbaer rots
Vernêert (want 't blixemvyver en stormwind 't meeste tergen
Den meestverheven Struyk en Hemelboge Bergen)
Hy moest tot (d) *boet* en straff', gelyk een beest, met groen
En kruypende langs d'aerd, sich zeven jaeren voên.

Naesleypt een moedig Peird een stuk noch van syn banden,
't En is noch niet g'heel los van syne slaverny:
Dien Mensch zal ook der zonden tanden
Zoo niet ontgaen; noch is niet vry,
Die noch in zyn gemoed wilt houden oft bewaeren
Een neyging tot het kwaed die vast aen zonden bind;
Maer wilt gy eens by GODT vergaeren,
Dat 't kwaed in u geen plaets meer vind.

Neemt (die in lyden zyt, en die verwynt en slagen
Van uwen Evenmensch onnoozel lyden moet)
Beeld CHRISTI vast aen 't Kruys gehecht, en wilt hem klagen
Uw leet: hy is 't alleen die onze smert verzoet:
Wanneer men denkt dat HY, GODT, d'oorzaak aller gaven,
Zoo veel heeft onderstaen van zyn verworpen slaven.

Niet krachtiger als 't kwaed om 't Goede te bederven:
Een met de pest besmet die doet'er duyzend sterven;
't Rot Schaepje maekt'er veel; een deugniet alleen
Genoeg is om den hoop te brengen tot geweën:

(a) Ovid. *Hervorm.* 6. Boek (b) Boek der Schepping 7. Hoofdstuk (c) Daniël 4. (d) penitentie

Want meer als een rot Schaep zal u het kwaed bevlecken.
Als van de pest wilt u van eenen booswicht trekken.

Noyt zal men op een bot tot volle boosheyd raken;
Maer trapwys van een kleyn in ander meerder kwaed,
Tot dat men onbedacht geraekt in boozen staet.
't Gaet vast, die niet veel werk van kleyne (a) feylen maken,
Die zullen naederhand wel tassen zond' op zond':
Een naeldesteek verzuymt, raekt wel een vuyle wond'.

Narrekoppen, (b) dwaenze Menschen,
T'allen dag wat anders wenschen,
Daerom zelden zyn gerust:
Want naer 't krygen van de lust
Vinden datse zyn gevaeren
Als de hond, die in de baeren
Naer een schaduw zwom in 't diep,
Waer door hem zyn prooy ontliiep.
Die den schyn voor 't zyn naelooopen
Missen 't eynde van hun hopen.

Niet naer eysch van myn gebreken,
Wilt my straffen lieven HEER;
Laet uw goedheyd my vry spreken,
Met berouw ik weder keer.
'k Heb gedwaelt met slimme ganbgen,
Doen ik liet uw woord en Wt,
Wilt my in genaed' ontfangen,
'k heb myn wêerkeer vast gezet.

Niemand zoud hier zéven jaer
Zonder klagen of misbaer,
Konnen liggenop een bed,
Zacht, met roosen dicht bezet;
En zult gy op 't eeuwig vyer
Tusschen laster en getier,
Konnen rusten in de hell'?
Zondaer, overpeyst dit wel;
En doet zoo by tyd en dag,
Dat gy vlucht dit droef beklag.

Neerstig Mierken die de tyden
Leert gebruyken zoo 't behoort:
Als gy om geen nood te lyden,
's Winters werkt, en spaert al voort
In den Zomer, leert de menschen
Die verslyten jaer op jaer
Vruchteloos, en nochtans wenschen
T'eten naemaels met Godts schaer;
Datze moeten béter letten
Ook om d'hand aen 't werk te zetten.

* * *

Onthoud u als vremdelingen ende (c) *pelgrims* van vleeschelyke lusten die tegen de Ziele stryden, hebbende uwe wandeling goed onder de Heydenen, op dat zy, in 't gene dat sy van ulieden in achterklap spreken, als van kwaeddoenders, uyt de goede werken u heden aenmerkende, GODT mogen (d) *glorificéeren*. 1. *Petri* 2. v. 11. 12.

Opstaende, is hy gekomen tot synen Vader. Ende doen hy noch verre was, heeft hem synen Vader gezien, ende hy is door bermhertigheyd beweegt geworden, ende toeloopende, is hem op synen hals gevallen, ende hy heeft hem gekust. Ende den Zone heeft tot hem gezeyd, Vader, ik hebbe gezondigt voor den Hemel en voor u. *Luc.* 15. v. 20. 21.

O! Hoe goed en zoet is, HEERE, uwen Geest in alle dingen, en daarom straft gy de gene die buyten de palen dolen, ende gy vermaentse van 't gene daer sy in sondigen, ende gy spreektse aen, op dat sy de kwaedheyd laetende, zouden in u gelooven. Niet dat gy onmachtig waert; maer by veelen oordelende, gaefdy hun tyd tot (e) *penitentie*. *Sapient.* 2. v. 1. 2. 9. 10.

(a) Fauten (b) zottebollen (c) bédevaerders, reyzers (d) Verheerlyken (e) boetveerdigheyd

Onderzoekt de Wyscheyd, ende sy zal u geopenbaert worden, en als gyze verkregen hebt, zoo en verlaet haer niet; want ten laetsten zuldy in haer ruste vinden, ende sy zal u verkeert worden tot genoegte. Ende haere veteranen zullen uwe zyn tot eene sterke bescherming ende krachtige steunsels. *Ecclesiast. 6. v. 28. 29. 30*

Onzinnige ende ongeloovige herten, die zo diep in d'aerdsche dingen versmoord liggen, dat sy niet anders dan aerdsche dingen en zoeken; maer deze ellendige menschen zullen dat in 't leste noch vreezelyk gevoelen hoe slecht ende van geender weerden het was het gene sy bemint hebben. *Thom. à Kemp. 1. Boek 22. Hoofdstuk.*

Ontvangt verduldelyk allen tegenspoed, als een kostelyk Nieuwjaer van GODT overgezonden; oft dit van den Hemel, oft van (a) (d' *Elementen*), oft van den duyvel, oft van de vyanden, oft van den dienaar der duyvelscher konsten komt, en denkt niet dat u iet van eenen anderen kant overkomt, als van de GODDELYKE Voorzichtigheyd ende Beschikkinge. *Blos. Parad. aut. fid. c. q. n. 2.*

Onias (b) t'wyl hy stryd voor d'eere van GODTS Kerk,
Lyd hy veel ongevals, benouwtheyd en ellenden,
Dat hy als balling sich moet uyt het Landschap wenden,
En eynd'ling word vermoord door *Menelaüs* werk.
't Schynt dat de DEUGD den haet tot erfdeel heeft verkregen,
Want booze staen schier noyt de booze Menschen tegen.

Ottho (c) der Duytschen Vorst, t'wylt Hongersch Oorlogsheir
Syn Land geheel verwoest, trekt moedig in 't geweir,
Naer dat hy met syn Volk het Heylig VLEESCH des HEEREN
Genuttigt had; en kwam (d) *Verwinnaer* wederkeeren.
Dit leert, dat wy, als 't vleesch, of duyvel ons bestryd,
Ons sterken moeten, met die SPYS, om zyn bevryd.

Orpheus konde door gespel (e)
Wreedde dieren doen bedaeren,
Wolven, Tygers, Leeuwen fel:
Jae zelfs steenen 't saem vergaeren,
Om met meuren eene Stad
Te sluyten..... dus wy leeren
Dat een zoeten Woordenschat
't Woest gemoed kan overhéeren
En aenporren tot zyn plicht;
Een zoet woord den vréde sticht.

Oogen leyden tot de lusten
Als men die niet wel bewaert.
Wilt u zorgelyk toerusten
Of gy zoekt uw kwalykvaert:
Want de kwaed genégenthédén
Dringen door het oog in 't hert;
Wie nauwkeurig die besteden,
Klagen naderhand met smert:
Maer wat d'ooge niet en ziet,
Dat begeert het herte niet.

Ontdekt hier wat gy zoekt wilt gy niet zyn bedrogen,
En zien dat iemand plukt wat gy met moeyte zaeyd';
Door licht vertrouwen, moest gy dikwils zien voor oogen,
Dat iemand al de vrucht van uwen arbeyd maeyd:
Waer gy naer tracht dat mogt een ander ook behagen;
Het waer bespottelyk met trommels haezen jagen.

(a) Hoofdstoffen (b) Machab. 5. Hoofdstuk (c) Koning der Duytschen, naederhand Keyzer
(d) victorieus (e) Ovid. Hervorm. 10. Boek

Ontmoet u op den weg, of komt u aen te spreken
Een dégelyk Persoon, wilt afdoen uwen hoed,
Betoont hem eere alzoo; of komt gy daer t' ontbreken,
Gy word voor ongeleert en plomp van elk gegroet.
Leert van het spreekwoord, dat u zegt: Gy jonge Gasten,
Wilt rap aen uwen hoed, maer traeg ter beurze tasten.

Opstaende voor uw werk, voor éten en voor drinken
Voor alles wat gy doet, voor gy in 't bed gaet zinken
U teekent met het Heylig Kruys.
Wanneer u kwelt het helsch gespuys,
Wilt dadelyk hun 't Kruys vertoonen,
Dat zal u in de kryg verschoonen,
Want dit is 't zweird waer méd' den onderaerdschen geest
Van onzen HEYLAND eens verwonnen is geweest.

Overlegt met rype zinnen
Die 't ontuchtig léven minnen,
Schoon u GODT geworden laet
En niet haestelyk en slaet;
Schrikt en beeft voor zyne wrake,
't Is een schrikkelyke zake
Te vervallen in zyn hand,
Als hy sterk in toorne brand:
Schoon hy 't slaen wilt lang uytstellen,
Hy zal dan te straffer kwellen.

Opent, HEER, myn blind gezichte,
Dat ik kenne myn ellend',
Als ik uwe wégen zwichte:
Op dat kwaed van my gekent,
Werd gevluht; en 't pad der Deugden
Zy bewandelt naer dees tyd
Om hier naer door s' Hemels vreugden
Eeuwelyk te zyn bevryd.

Of schoon gy hebt een Vriend, die u (zoo 't schynt) bemind
Als gy hem hebt van doen in zéker zwaere zaken,
Die hem wat schaeden zoud'; hy zal dat zoo wel maken,
Dat gy hem in den nood ter hulpe niet en vind:
Wat schaede zoo men komt te spréken,
Die zal der Menschen vriendschap bréken.

Ondankbaer Menschen-kind, hoe derft gy noch verschynen
Voor GODT, om vragen iet, die jaeren laet verdwynen
Eer gy tot dankbaerheyd eens opent uwen mond?
Leert béter Lessen van een sprakeloozen hond,
Die voor een stuksken brood zal huppelen en springen,
Jae 's nachts ook synen dienst met vlytigheyd volbringen.

* * *

PRIESTERS die wel (a) *regéren*, zyn dubbel eere weerdig, aldermeest de gene die arbeyden in 't Woord, ende in de Leeringe. Want de Schrifture zeyd: gy en zult den dorschenden Os synen muyl niet toebinden, ende eenen werkman is syns loon weerdig. Tegen eenen PRIESTER en wilt geene klagten ontvangen van onder twee of dry getuygen. *Timot. 5. v. 17. 18. 19.*

(a) bestieren

Proevende u zelve Mensch, eet alzo van dien BROODE ende drinkt van dien KELK; want zoo wie eet ende drinkt onweerdelyk, die eet ende drinkt dat oordeel voor syn zelve, niet onderscheydende het LICHAEM DES HEEREN. Waer 't zoo dat wy ons zelve oordeelden, zoo en zouden wy niet geoordeelt worden. *1. Corinth. 11. v. 28. 29. 31.*

Pryst (a) geenen Man om syne schoonheyd, noch en versmaed geenen Mensch om syne gedaente, in de kleeding en (b) *gloriéert* niet; want wonderlyk zyn de Werken des ALDERHOOGSTEN alleen, ende (c) *glorieus*, ende verborgen, ende ongezien zyn syne Werken. *Ecclesiastic. 11. v. 2. 4.*

Proeft my HEERE, ende onderzoekt my, brand myne nieren, ende myn herte, want uwe bermhertigheyd is voor myne oogen, ende ik heb een behaegen gehad in uwe Waerheyd. Ik en heb niet gezeten met den raed der Ydelheyd: ende met den genen die onrechte werken doet, en zal ik niet ingaen. *Psalms. 25. v. 2. 3. 4.*

Penitentie (d) volbrengen, is, ende de voorleden misdaeden beweenen, ende niet meer doen 't gene beweene is; want wat helpt'et dat iemand de zonden van onkuyscheyd beweent, ende nochtans met de begeerelyke gierigheyd ontsteken is; daerom, hy word volkomentlyk bekeert, die, 't gene hy eens kwalyk gedaen heeft, beweent; ende niet weder en keert, tot 't gene te beweenen is. *Greg. lib. 3. in 1. Reg. 7. Hom. 34. in Ev.*

Peyst altyd op uw eerste voornemen, ende houd altyd voor oogen het Beeld van den gekruysten CHRISTUS: als gy syn leven aenmerkt, zoo moogt gy u wel schaemen: naedemaal gy u zelve, noch niet meer en hebt syns gelyke gemaekt, daer gy nochtans zoo lang in den weg des HEEREN gewandelt hebt. *Thomas à Kemp. 1. Boek 25. Hoofdstuk.*

Pilatus, schoon hy merkt d'onnoozelheyd des HEEREN (e)
En ondertusschen tracht d'onschuldigen t'ontslaan;
Het Menschen opzicht doet hem van het richtsnoer keeren,
En doemt zoo eenen GODT om 's Keyzers haet t'ontgaen.
O Menschelyk ontzag! wat doet gy menig reyzen
De GODDELYKE minn' voor die der Menschen (f) *deynzen*.

Polycarpus sterk gepraemt
Godt te lasteren onbeschaemt,
Sprak met wonderlyk verkloeken, (g)
Zal ik mynen GODT vervloeken,
Die ik zes-en-tachtig jaer
Heb gedient en noyt bezwaer
Ramp of leed my heeft gezonden?
Neen, myn lyf en schrikt geen wonden.
Jonkheyd dat u dit aenschouw
Dient om GODT te zyn getrouw.

Phaëton door waen gedreven,
By zyn Vader sterk aenhoud,
Dat hem eenmael van zyn léven (h)
't zonnevoeren word vertrouwt:
Door het vaderlyk toestemmen:
Ging (tot zyn verderf en schand)
't kind de zonnekoets opklemmen,
Sterft, vermits hy alles brand.
Dit bewyst ons, niet te pogen
Zaken buyten ons vermogen.

Peru met al zyn Goud en Zilverryke béken;
De Zee die Peerlen jont uyt haer geschuymde veld;
Met al wat d'aerde geeft, en weerdig is te réken,

(a) waerdeer, verheft (b) verhooveerdigt (c) heerlyk (d) Biechtvoldoening, maer naer de letter, boetveerdigheyd (e) Matth. 27. v. 18. 21. 26. (f) wyken (g) Euseb. 14. boek der Geschied. Iren. 3. boek der Kettery. (h) Ovidius Hervorming 2. Boek.

Mag niet in évenwicht zyn met den Tyd gestelt:
Want door al 't gén' voorzeyd, en kan men niet verlangen
Ons léven van een ure, als ons de dood komt prangen.

Peyst, dat geen Mensch, hoe ryk; kan zonder d'ander léven;
Een armen Man moet zelfs den KONING bystand géven,
Door goed of door syn lyf: den armen word gevoed
Door synen arbeyd, of, der Ryken overvloed:
Dus, niet zoo slecht, of 't kan tot nut en voordeel strekken,
Als d'een hand d'ander wascht, dan zynze zonder vlekken.

Past op, en let wel toe, aen wie gy wilt vertrouwen
den grond van uw gemoed, en zaken recht t'ontvouwen:
Noyt wys Man vond'et goed, aen iegelyk zyn hert
T'ontblooten; want daer naer brengt u vertrouwen smert,
't Mag komen dat uw Vriend (wien gy ontdekt uw zaken)
Uw Vyand werd, dus moogt gy zoo in onheyl raken.

Prangt droefheyd lyf en Ziel met smert niet uyt te spréken,
Wat pyn oyt (a) *dwingeland* arglistig heeft bedacht;
Noch is de pynelykheyd niet in gewigt te réken,
By 't prangen van 't (b) *gewiss'*, als 't kwaed nu is volbragt:
Want dézen Beul ons volgt en kwelt ons t'aller uren;
Maer d'ander pyn en smert en kan niet lange dueren.

Putoor, Vink en Nachtegael,
Loven Godt elk in hunn' Tael,
Voor 't weynig dat elk nut en hun den Heer verleent:
Waer blyft den Mensche dan, die zoo vèel heeft ontvangen,
En gantsche jaeren loopt, eer hy met dank en zangen
Den Géver looft, ô schand! ô hert geheel versteent!
Arger dan de wilde dieren, die met zang den SCHEPPER vieren.

Peste, honger, oorlogsplagen
Zyn te vluchten en 't ontzien;
Wreede Dieren, ziekten, slagen,
Branden, Moorden ziet men vliên:
Maer noch dezen onvermindert
GODT vergrammen door het kwaed
Ons alleen de ziel maer hindert;
Vlucht de zonde vroeg en laet.

Proeft my GODT in deze tyden
Door den geessel van uw' minn',
Mag ik maer hier naer verblyden,
't Lyden strekt my tot gewin.
Kapt en kerft my met betrouwen
In dit léven, 'k acht'et niet,
Als gy my hier naer wilt spaeren:
Eeuwig vreugd volgt dit verdriet.

Perst zoo de vrees den Wolf, dat hy heeft by de Schapen
Syn wreeden aerd gestilt, doen hy eens onverwacht
Gevangen was; en zal het eeuwig vyers gedacht
Het Menschenkind niet voor de booze zonden wapen?
Daer dézen ramp niet 't lyf, maer ook de Ziele raekt,
Wat is 't dat hier den Mensch zoo ongevoelig maekt?

(a) tyran (b) conscientie

Peyst gy, ô Luyaerd! tot uw eynde te geraeken;
Die dwaelt en slaept op 't Deugdepad?
Neen, neen, staet op en wilt ontwaken:
Den Man die weet de plaets heeft geen verholen schat;
Maer wel die hem komt uyt te graven:
't Is niet alleen genoeg dat gy geen zonde doet,
Men moet in 's HEERENS Hof geduerig werken, slaven,
Die daer niet voordert, aers'len moet.

* * *

De onnoodige Q voor de Vlaemsche Tael, hebben wy noch willen stellen, om haere Voorstaenders te believen, en dat de kennis van dit Letter niet ondienstig is, indienze daer naer de Latynsche of Fransche Taelen willen Leeren.

Quaede Menschen ende verleyders zullen voorderen tot arger, dolende, ende in dolinge brengende. Maer blyft gy in de dingen die gy geleert hebt, ende u bevolen zyn, wetende van wie gy die geleert hebt. Alle schrifture van GODT ingegeven, is (a) *profytelyk* om te leeren, om te berispen, om te straffen. *2. Thim. 3. v. 13. 14. 15.*

Quellinge lyden wy in alles, maer wy en worden niet benauwt, wy lyden nood, maer wy en worden daerom niet mismooedig. Wy lyden vervolging, maer wy en worden daerom niet verlaeten: wy worden verworpen, maer wy en gaen niet verloren, altyd het sterven JESU in ons lichaem omdragende, op dat JESUS leven ook geopenbaert worde in ons lichaem. *2. Corint. 4. v. 8. 9. 10.*

Quaede Mannen en denken op 't Oordeel niet; maer wie de HEERE zoeken, aenmerken alle dingen. Beter is eenen armen, wandelende in syne (b) *simpelheyd*, dan eenen ryken in verkeerde wegen. Zoo wie de Wet bewaert, is eenen wyzen Zoon; maer wie brasseerders voed, die beschaemt synen Vader. *Proverb. 28. v. 5. 6. 7.*

Quaede dingen zend den sterken HEERE toe, ende wie is'er diese zal verdryven? Daer is een vyer uyt synder gramschappen gegaen, ende wie is'er die dat zal uytblusschen? Hy zal blixemen, ende wie en zal niet vreezen? Hy zal donderen, ende wie en zal niet beven? want sterk is zyne hand die den boge spant. *Esdr. 16. v. 8. 9. 10. 11.*

Quaed ende eene onverdragelyke zake is het helsche vyer; wie en weet dit niet? Ende een schrikkelyk (c) torment; nochtans brengt daer duyzend helsche vyeren, gy en zult niet zulks voortsbrengen, als is, verstooten uyt de (d) glorie, ende van CHRISTO gehaet te worden, ende van hem te hooren, ik en kenne u niet. *Chrisost. Hom. 24. in cap. 24. Matth.*

Quaede droefheyd beroert ende verstoort de Ziele, ende stelt de zelve in eene ongerustigheyd; zy veroorzaekt eene onmaetige vreeze, ende eene walge in 't bidden; sy verdooft ende overvalt de hersenen; sy berooft de Ziele van raed, ende van oordeel, van verstand, ende van moed, ende sy beneemt haer alle krachten. *Francisc. Sales. Onderwyz. 3. deel 12. Hoofdstuk.*

(a) voordeelich (b) eenvoudigheyd (c) pyn (d) heerlykheyd des Hémels

Quakkels, Manna, klaere Vlieten, (a)
Zend den HEER in de Woestyn,
Op dat GODES Volk genieten
Hulp en troost in nood en pyn:
Wanneer Moyses met betrouwen
Op den HEER syn hope stelt.
Droeve Menschen in benouwen,
Als u smert en zorgte kwelt,
Bid uw' Schepper, hy zal 't weenen
Stutten, en u troost verleen.

Quintus, Raedsheer binnen Roomen, (b)
(Naer Macrobius beschryf)
Zoo (c) *nauwkeurig* ingenomen
In het kleeden van syn lyf,
Dat hy ging een Man verwyzen
Tot de dood, die in 't gedrang
Synen Tabbaert (wat afgryzen!)
Had ontplooyt, zelfs door bedwang.
Wat een dwaesheyd! zal men kleeren
Meer als 't Menschen léven eeren?

Quirinus (d) doen hy sticht' dat schoon en prachtig Rômen (e)
Dat d'Opperheerschappy der Wereld heeft bekomen,
't Was van een kleyn begin; maer door d'Eendragtigheid,
Goed Burgerwetten, en der Vorsten kloek beleyd,
Is 't zoo beroemelyk geraekt: men moet maer werken
Slechts met een goed gepeys, GODT zal ons werk versterken.

Quetst noyt uws Naestens eer' door achterklap te spreken,
Schoon 't ligt gebeurt 't is een der argste Zielgebreken,
Een achterklapper dood dry Zielen met een woord;
Zyn naesten die hy tergt; syn Ziel, en diens die 't hoort,
En wyl men tot de boet 't gestolen weér moet geven;
Hoe menig klappers tong is daer te kort gebleven?

Quaed en naedeelig is 't met veelderhande zaken
Zig te bemoeyen: want die zelden wel geraken.
Die zig veel onderwind en brengt niet veel te recht;
Gemerkt in dit gewoel d'een zaak met d'ander vecht;
Maer die gelukkelyk hier wilt iet goeds verrichten,
Die moet te veel gewoels van ander vremde zwichten.

Quam zeker Meester niet der zeven vrye Konsten,
By eenen Huysman om te vragen een stuk brood,
Die moest zyn Huysgezin behouden voor den nood (f)
Slechts met een Ambacht maer, en niet door iémands jonsten?
Dit leert, dat'et niet baet te weten vele zaken,
Is 't dat men niet door vlyt die vruchtbaer weet te maken.

Quaeddonders zullen niet haer volle dagen leven,
Maer om hun boos bedryf zoo worden die verkort:
Gelyk om dievery den Vos verdorven word.
Hoe menig booswicht is tot galge of rad gedreven
In d'helft van zynen tyd ? 't welk Godt zoo laet geschiên,
Ook om de zonden straffe in dézen klaer te zien.

(a) Exodi 7. (b) Nierenberg, verschil tusschen tydelyk en eeuwig, 300. bladz. (c) curieus
(d) Romulus, ook Quirinus genoemt (e) Tit. Liv. 1. Boek 13. Hoofdstuk, ook Moreri (f) CATS in syn
buytenleven

Quelling en ongemak, GODS Vloek en ander kwaed,
Zal den Dronkaerd overstorten;
'T is schroomelyk wat dat eenen dronken Mensch bestaet:
Alexander ging verkorten
Het léven van zyn weerden Vriend,
Terwyl hy door den wyn de reden had verlooren.
Dus zyt gy wys, noyt (a) *Bacchus* dient.
Want 't is onsprekelyk wat hy heeft wee (b) *beschoren*.

Quisters van den weerden tyd,
Die zoo menig uer verslyt,
In te spelen, lachen, klappen;
Daer gy deugd en wétenschappen
Moest handhaeven t'uwer baet.
Jongers béter gaede slaet
Uwen tyd die gy tot leeren
Moet gebruyken, of verzeeren
Naekt u in den ouden dag,
Als men niet meer leeren mag.

Qualyk zyt gy mensch beraeden,
Die zoekt plaetsen heel bedekt,
Om in zonden vry te baeden;
In wat hoeken gy vertrekt,
GODT is daer voor u gekomen.
Schuylt in 't duyster van den nacht,
Duykt u in de brakke stroomen:
Schoon gy u in d'aerde bragt,
Hy zal daer zien al uw werken,
Jae zelfs uw gepeyzen merken.

Quelt u het dertel vleesch; komt u de Wéreld tergen,
Bespringt u 't helsch gespuys; vlucht straks met alle vlyt
Tot den HEER op (c) *Sions* Bergen,
Van daer komt hulp' altyd.
't Is Hy die van den brand te *Babylon* bewaerde
Dry Mannen in het vyer; en *Daniël* gestelt
By de Leeuwen, elk een spaerde
Hem, wyl GODT brak 't Leeuws geweld.

Quispelsteirt den trouwen hond,
Mits gy ondertusschen jont
Hem een stuksken droogen brood
En zoo voed in zynen nood:
Zullen wy (van GODT begift
Met de réden) in den drift
Van 't bedanken over 't goed,
Dat den milden HEER ons doet,
Traeger wezen als een beest?
Jonge Kinders zyt bevreest;
GODES jonst word u ontzeyd
Zoo gy mist in Dankbaerheyd.

Quetsst myn hert met liefde schichten,
Dat ik 't aerdsche goed versmaen;
(GEEST des Heeren) wilt my lichten,
Als myn wankelvoeten staen
Op den dwaelweg: stiert myn paeden
Recht, dat ik de zonde vlien;
Niet en zal my konnen schaeden
Als gy my zult hulpe bien.

* * *

Recht op de slappe handen, ende lamme knien, ende maekt rechte gangen met uwe voeten, op dat'er niemand kreupel gaende, niet en valle; maer laet hem genezen worden. Volgt den vrede met alle menschen, ende de Heyligheyd, waer zonder dat niemand GODT zien zal. *Hebr. 12. v. 13. 14.*

(a) God der dranken (b) toebragt (c) den Hemel

Raedende u, op dat gy van my koopt Goud dat doorvyert ende geproeft is, op dat gy ryk word, ende dat gy met witte kleederen moogt aengedaen worden, op dat niet gezien en worde de schandelykheyd uwer naektheyd; ende met oogzalve bestreykt uwe oogen, op dat gy zien moogt. Die ik lief hebbe, die straffe ende kastyde ik. *Apocal. 6. v. 18. 19.*

Raekt gy 't pek, gy zult daer af besmet worden, ende die gemeynschap houd met eenen hooveerdigen, zal hooveerdigheyd aendoen. Eenen last zal hy op hem nemen, die gemeynschap houd met eenen die eerlyker van Staete is dan hy. Ende en weest geen Gezelle van eenen die ryker is dan gy. Wat gemeynschap zal den ketel met den pot hebben. *Ecclesiast. 13 v. 1. 2. 3.*

Reykt uyt uwe bermhertigheyd de gene die u kennen, ende uwe Rechtveerdigheyd de gene die oprecht van herten zyn. En laet den voet der hooveerdige my niet overkomen, ende de hand des zondaers en roere my niet. De woorden syns monds zyn boosheyd ende bedrog. *Psalm. 25. v. 11. 12. 14.*

Reynigheyd hangt van het herte, als van haeren oorsprong, ende sy zien het lichaem aen als de stoffe. Waerom sy ook door alle de uytwendige zinnen des lichaems, ende door de gedachten, ende begeerten des herten kan verloren worden. Het is onkuyscheyd oneerlyke dingen te zien, te hooren, te spreken etc. als 't herte zig daer mede bemoeyt ende vermaek in schept. *Franc. Sales. Onderw. 3. Boek. 3. Hoofdstuk*

Rabanus zegt: als eene groote koorts of armoede den Mensch aentast, doet vergeten alle den tyd der voorgaende gezondheid ende vreugd, ende de ellende ende ziekte geeft hem zoo veel te doen, dat hy niet anders en kan gedenken; ende is 't dat hem ondertusschen in den zin komt eenigen voorspoed, dat verlicht geenszins, maer bezwaert hem eer in syne pyne. *Raban. in Ecclesiast.*

Raphel Colombo schryft: dat eens PHILIPPUS Vorst (a)

Van Spanjen, door 't verbod van in syn Hof te komen,
Twee Edelmans zoo heeft doen schudden ende schromen,
Dat d'eenen 't bloed vervriest in syn ontroerden Borst,
En sterft. Hoe zal 't dan gaen, als 't op besluit der dagen,
GODTS ZONE 't zondig Volk in 't helsche vyer zal jagen?

Rhamnusia (die helpt Jupyn het oordeel vellen (b)

Aen die boosaerdige, die gaen van hier ter hellen
Voor hun bedréven kwaed:) leert 't Menschdom schroom en schrik
Te nemen in den zond: want op dien oogenblik
Dat Godt syn Wil verklaert, al de geschapen dingen
Bereyd staen om terstond den zondaer om te brengen.

Rachab heeft des HEERENS zegen,
Om het houden van haer woord,
Op haer, en haer huys gekregen:
Want doen *Josuë* gestoord (c)
Jericho kwam t'overmannen
En te houwen alles nêer;
't Kwaed is voor haer opgespannen,
Voor haer huys, en wat haer meer
Eygen was... Wilt hier uyt merken,
Wat getrouwheyd komt te werken.

Roept dien uyt voor een wys Man,
Die met maete zwygen kan:
Want terwyl een klapper raest,
En meer kwaed als goed uytblaest:
Trekt den zwyger wel bedacht
't Goed van dezen voortgebracht.
Voorts den *Wyzenman* (d) zegt klaer:
Eenen Zot word openbaer
Door syn tong: dien Mensch is goed
Die niet met zyn tong misdoet.

(a) Feria 2. Dom. in Quadrag. (b) Ovid. *Hervorm.* 14. Boek. (c) *Josuë* 6. (d) *Proverb.* 10. v. 18. 19.

Roert geen heet yzer aen; maer wilt het eerst wel proeven,
Of gy (a) *verzengt* uw hand: en dien raekt in bedroeven
Die zonder voorberaed geduerig klapt en raest...
Dus Jongers zydy wys, spreekt noyt met grooter haest:
Maer wilt uw' woorden wel bedenken voor het spreken,
Dus zuldy van het Volk by Wyze zyn geleken.

Rookt noch een Toorts, en komt gy die slechts maer te steken
Ontrent de vlam, sy zal weer branden dadelyk:
Hoe menig Mensch die door GODTS hulpe was geweken
Van 't zondig kwaed, viel wêer als voormaels in het slyk
Der zonde, mits hy zig kwam by het kwaed te stellen:
Waekt neerstig, vlucht altyd het gén' de Ziel kan kwellen.

Raekt iémand licht ontstelt door gramschap of verdriet,
Dit zegt ons, dat dien Mensch gantschlap is van gemoed:
Een vroomme Ziel komt traeg tot uytterlyke woede;
'T en is maer grooten ramp waer voor sy zuchten bied;
Sy wilt voor min als niet, of schynbestaende zaken,
Niet stooren haere rust, haer leet niet gaende maken.

Roept in den Morgenstond zoo haest gy komt t'ontwaken,
Om hulp tot uwen HEER; wilt ook een opzet maken,
Van vlytig dién dag te vluchten 't zondig kwaed;
En dat gy boven dien, waer gy de hand aen slaet,
Zult doen tot synder eere, ook tot de minste werken:
Zoo doende zult GODTS hulp' en ook uw voordeel merken.

Raekt iémand door 't geval in armoede en ellenden,
't geluk kan wéderom hem jonnen meerder goed;
Verliest gy eens uw' Eer', wat vlyt gy aen zult wenden,
Noyt word die in 't geheel herstelt zoo 't wézen moet;
Dus moet men neerstig zien zyn EERE te bewaeren,
Geen Goed, geen Koningryk is by haer (b) t'evenaeren.
Ryst een hoogmoedig Mensch tot 't opperpunt van Eere,

Door 't GODDELYK Bestier; 't is om dat synen val
Zoo veel te zwaerder zy. De dagelyksche leere
Dit overvloedig toont: waer vind men leeger dal
Dan by een hoogen berg? De Schildpadd' word verheven,
Om met te grooter slag te némen haer het léven.

Rappen Schipper die als 't weder
Helder, stil is, ende schoon,
Alles klaer maekt op en neder,
Om, als (c) Boreas den Toon
Van 't ontstuymig weer zal spelen,

Gy u (d) *redden* moogt uyt nood:
Wyst, dat 't ons niet moet vervelen,
Om te zien, schoon wy in 't schoot
Van den voorspoed rustig slapen,
Men moet zig voor 't lyden wapen.

(a) verbrand (b) te gelyken (c) den Noordenwind (d) uythelpen, ontwerren

Reykt uwe Ooren GODT van boven,
Tot uw' dienaers dankzegging,
'k Wil met hert en tong u loven,
Voor uw milde Zegening,

Zonder maete aen my bewezen:
Schoon myn tong hier toe is krank,
Vult HEER myn gebrek in dezen;
Neemt dees wedergift in dank.

Staet, ende en wilt niet wederom met dat jok der slavernye gebonden worden: want CHRISTO JESU en doogt de Besnydenisse niet, noch de onbesnedendheyd; maer 't Geloove dat voor de Liefde werkt: gy liept wel, wie heeft u belet de Waerheyd niet onderdaenig te zyn? Want de geheele Wet wordd in een woord volbragt; bemint uwen Naesten als u zelve. *Gat. 5. v. 1. 6. 7. 14.*

Snel zyn de voeten der zondaeren om 't bloed uyt te storten, verdervinge en onzaligheyd zyn haere wegen. Ende den weg des Vredes en hebben sy niet gekent. Daer en is geene Vreeze GODTS voor haerder dagen. Een open graf is haerlieder kele, haere tonge hebben sy tot bedrog gebruykt; (a) *Fenyn* der adderen is onder haerlieder lippen. *Rom. 3. v. 15. 16. 17. 18. 23.*

Stelt myne woorden in uwe herten, ende uwen Geest, ende hangt die voor een teeken aen uwe handen, ende steltse tusschen uwe oogen, leert uwe Kinderen op dat syse overpeyzen als gy zult zitten in uw huys, ende gaen over weg, ende als gy ter ruste neder liggen ende opstaen zult. *Deuter. 11. v. 18. 19.*

Susanna zuchtende, sprak: ik ben van alle kanten benauwt: want zoo ik dit doen, zoo is 't my de dood, zoo ik 't niet en doen, zoo zal ik uwe handen niet ontgaen. Maer het is beter zonder het werk te vallen in uwe handen, dan in de tegenwoordigheyd van mynen GODT te zondigen. *Dan. 13. v. 22. 23.*

Spinnekoppen en dooden de Byen niet; maer verhinderen ende bederven haerer honing, ende sy bewinden de honingraeten zoodaenig met haere webben, dat de Byen geenzins haer werk meer kunnen voorts maken: even alzo de dagelyksche zonde en dood geenzins onze Ziele; maer bederft nochtans de Godvruchtigheyd. *Francisc. Sales. Onderwyz. eerste deel. 22. Hoofdstuk.*

Schud ende beeft, dat GODT zich niet en vergramme, ende gyliden van den rechtveerdigen weg verloren en gaet: bekent de teekenen zelve; want den Hemel is van koper geworden, ende d'aerde van yzer. (b) *d'Elementen* zelve geven de gramschap GODTS te kennen. o Kindeen der menschen! hoe lange zult gy bezwaert van herten zyn? *Chrisost. Homil. in Psalm. 113.*

Sampson kloek en sterk van macht,
Die door ongehoorde kracht (c)
Duyzend Mannen néder sloeg
Met een been: Stads poorten droeg
Op den rug; een wreeden Leeuw
Scheurd al was het schier een Meeuw:
Word door listen van een Vrouw
Overmant; en 't synder rouw
Aengebragt den *Philistyn*,
Waer verblind, vergaet vol pyn.

Scylla, t'wyl dat *Minos* tracht
Te doorbreken wal en gracht
Van haer vaders sterke Stad, (d)
Hêeft de minn' haer hert omvat;
Dus sy haer, en Stad, en Land,
Overgêeft in *Minos* hand;
Waerom sy met ramp bestormt,
In een Leeuwk is hervormt:
Waer uyt ons te leeren staet,
Dat den lust brengt alle kwaed.

(a) vergif (b) Hoofdstoffen (c) Rechteren 15. 16. Hoofdstuk (d) Ovid. Hervorm. 8. Boek

Sputina, jongeling van een bevallig wézen (a)

Uyt vrees dat iémand mogt, lust, erg, of aenstoot lêzen
Uyt zyne schoonigheyd, heeft 't lieffelyk aenschyn
Doorsnéden en doorvliemt, schoon of 't hem déde pyn.
Leert Kinders, uyt dêes daed, uw lichaam liever haeten;
Als dat de Ziele zoud' haer GODT en SCHEPPER laeten.

Snoepen, liegen, ende muylen

In jonge Kinders straft, gy Ouders wel beraen,
Een snoeper zal syn maeg vervuulen;
Die gerne liegt, is meest tot boosheyd toegedaen.
En voorts, een Kind dat muylt zal kwaed en koppig raken:
Wilt uyt dien jongen Hof by tyds dat kruyd weg maken.

Schoon *David* Herder was en 's Vaders Schapen hoedde,
GODT stelt hem op den Troon en *Israël* bestierd',
En *Moses* zoo verdrukt dat hy op 't water zwierd'
In eenen biezenkorf, wien *Pharos* Kind opvoedde
Als Vondeling, geraekt den Leydsman van GODS schaer'.
Die 's HEERENS Wetten volgt bezorgt hy verre en naer.

Spreekt altyd loffelyk van uwen Evenmensch,
Of zwygt wanneer gy niet en kont zyn lof voortsbrengen,
Nae CHRISTI (b) *voorbeeld*, die niet konde naer zyn wensch
Voor *Cayphas* waerden lof van zyn (c) *Apostels* zingen,
Die zweeg. Wilt ander doen, gelyk als gy begeert
Dat aen u zoud' geschien, dan zydy achtens weerd.

Schrikt vry voor 's HEERENS straff'; 't is schroomelyk te vallen
In d'handen van dien GODT die niet verborgen laet
Wanneer hy vonnis strykt: laet af uw zondig mallen
En volgt de waere Deugd, gy zyt bevryd van kwaed;
Want voor een strengen HEER gy zult een lieven VADER
Bekomen, die u rust en vreugd geeft bey te gader.

Spélen, jokken, loopen, wand'len,
Schouwt, ey jonge Maegden schouwt!
Vêel by nagt met jongmans hand'len,
't Is uw' eer te licht vertrouwt:
Want indien men moest gaen vragen
Aen veel dochters nu vol druk,
Waer uyt kwam haer leet en klagen:
Myn verdriet en ongeluk,
Zoud' elk zeggen, kwam gerézen,
Mits ik t'huys niet stil kond' wézen.

Stort uw' gaven, HEER, van boven,
In myn deugdverdorpe Ziel,
Die in droefheyd ligt verschoven;
Aengemerkt zy dikwils viel,
Kleyn van moed, in veel gebréken,
Denkt doch aen 't voorleden niet;
Laet uw goedheyd voor my spreken,
Hoed my van noch meer verdriet.

(a) Vader. Max. & Aub. in 't Boek der Maegd. (b) exempel (c) Godtsgezanten

Stelt gy de beternis van uw boosaerdig léven,
Mensch, uyt tot aen uw' dood; wien heeft u schrift gegeven
Dat gy bekwaemen tyd naer dezen hebben zult?
Verblindheyd; ey misbruykt niet 's HEERENS lang geduld:
Want schoon hy had den tyd; zal GODT u zeker jonnen
Syn (a) Gunstgaef waer med' gy u zoud' bekeeren konnen. (b)

Stryd Christen yveraer, wanneer gy zyt bevochten
Van d'helsche slang die stadig zwiert
Als eenen Leeuw met wreede tochten
Die om syn prooye zocht, en grimmig brult en tiert.
Zyt matig Broeders (c) wilt ook waken,
Op dat gy niet in 't net, en 's Duyvels klauwen stoot:
Wilt door een goed Gebed tot uwen GODT genaken,
Hy zal u bystaen in den nood.

Stofscheyder (d) arm en dwaes, die kost en moeyt' verliest,
Wanneer gy door uw' Konst meynt Goud te zullen maken;
Maer mist uw' ydel hop'; noch meer zyt gy te (e) *laken*,
ô Vrekaerd! die uw (f) *hey!* in geld te spaeren kiest,
En uwe Ziel verzuymt: den arbeyd is verloren;
Gaedy zoo voort, den HEER scheyd u van d'Uytverkoren.

* * *

Tot nu toe en hebdy niet gevraegt in mynen Naem. Begeert, ende gy zult ontvangen, op dat uwe blydschap mag vol zyn. In dien dag zult gy in mynen Naem begeeren, ende ik en zeg u niet, dat ik ben VADER voor u bidden zal: want den VADER zelve ulieden lief heeft, om dat gy my hebt liefgehad. *Joann. 16. v. 24. 25. 27.*

Terwylen dat gy het licht hebt, zoo gelooft in het licht, op dat gy kinderen des lichts moogt wezen. Die my versmaed ende myne woorden niet en ontvangt, die heeft eenen die hem oordeelen zal. 't Woord dat ik gesproken hebbe, dat zal hem in den uystersten dag oordeelen. Ik en ben niet gekomen dat ik de Wereld zoude verdoemen; maer om dat ik de Wereld zalig maken zoude. *Joann. 13. v. 46. 47. 48.*

Tot blydschappen is den Wyn gemaekt, ende niet tot dronkenschap van den beginne. Den Wyn matelyk gedronken, is een verheugen der Ziele en des herten: den matelyken drank is gezondheid van Ziele ende lichaam. Den Wyn veel gedronken, maekt krytinge ende gramschap, ende vele vallen. *Ecclesiast. 31. v. 35. 36. 37. 38.*

Toont my, HEERE, uwe wegen, en leert my uwe paden, tot U heb ik myne Ziele opgeheven, mynen GODT, in U heb ik betrouwen, ende ik en zal niet beschaemt worden. Nog en laet myne vyanden my niet bespotten, want alle die u verbeyden, en zullen niet beschaemt worden. *Psalm. 24. v. 1. 2. 3.*

(a) gratie (b) Dewyl Godt menigmael tot eene rechtveerdige straffe syne genaede ontrekt aen de vermetene zondaers, ende laet rampzalig sterven. (c) 1. Pet. 5. v. 8. 9. (d) Alchimist (e) blameren (f) geluk

Te rechte lyden wy deze dingen, want wy tegen onze Broeder hebben gezondigt, ziende de benouwe-
theyd syns herten, als hy ons zoo oodmoedelyk bad, ende wy en hebbender niet nae geluystert;
daerom is deze (a) tribulatie over ons gekomen. En hebbe ik 't ulieden niet wel gezeyd, sprak Ruben,
dat gy het kind geen kwaed zoude doen, ende en hebt my niet aenhoort. *V. tom. pag. 2. cap. 14. §. 4.*
Histor.

Trekt my nae U, ende berooft my van allen troost der Schepselen, die niet lang dueren en mag, want
geen geschapen dingen mag myne begeerte verzaden, ofte geheelyk te vreden stellen. Wilt my door
den vasten band der liefde met u vereenigen: want gy zyt alleen der minnende Zielen genoeg, ende
zonder U is alles ydel. *Thom. à Kem. 3. Boek. 23. Hoofdstuk.*

Tobias word van GODT gezégent hier op aerden (b)
En éven naer syn dood, om dat hy hield in waerden
Syn OUDERS, en volbrogt in alles hun gebôon.
Volgt Kinders dat ook naer: want d'Ouders zyn als Gôon,
Van wie gy naest den Heer het leven hebt ontfangen,
Wiens hert, om u, met zorge en pyne wierd bevangen.

Tygranus met zyn Vrouw gevangen, wierd gevraegt (c)
Van Cyrus die hem hield, wat dat hy zoude géven
Voor syne (d) *Gemalin?* Myn Ryk, myn goed, myn léven,
Sprak dien roemweerden Vorst... En dient'et niet beklagt,
Dat ieder Houwelyk als dit niet word bevonden,
Maer dat m'er dikwils léeft als katten doen met honden.

Tantalus in 't nat gezéten (e)
Tot de kinne, (f) stikt van dorst:
Want zoo hy zig gaet vermêten
Van syn schierverdroogde borst,
Met 't gedachte vocht te laven,
Vlucht'et van hem: 't gon ons leert,
Dat de Gierigaerds maer slaven
Vruchteloos, om dat verkeert
Al hun zorg in pyn der Zielen:
Wyl sy midden in het goed,
Vol gebrek en armoe krielen.
Noyt geen Vrek zig deugd en doet.

Trekt my JESU door uw liefde,
Wekt en roept myn traeg gemoed:
Ach! of gy myn hert zoo (g) *griefde*,
Dat ik vocht in overvloed
Uyt myn oogen kond' doen vloeyen,
Tot afwassen van myn kwaed,
En myn boosheyd te verfoeyen,
Waerom gy te recht my haet.

Tyds weerde is kostelyk, ja schier niet op te wégen:
Want die hem wel besteed, wint een oneyndig goed,
Te wéten GODT: dus stryd de booze zonden tégen.
De Tyd is kort: ter Deugd gy dien gebruyken moet:
Want als uw dagen zyn verlopen,
Geen uer kunt gy met schatten koopen.

(a) kwellingen (b) den jongen Tob. 4. 7. en 12. Hoofdstuk (c) d'Outrem. Christ. Onderw. 1. st. 1.
Deel. 8. Hoofdstuk 3. part. 1. geschied. (d) Huysvrouw (e) Ovid. Hervorm. 4. Boek (f) versmacht
(g) kwetste

Terstond zoo gy ontwaekt, wilt met het Kruys u zégen;
Draegt zoo uw' werken op, die gy dien zelven dag
Zult doen, aen uwen GODT, bid dat hy wilt uw wégen
Bestieren, en u hoed voor jammer en geklag:
Maer boven al, dat gy u houden moogt van zonden.
Vlucht (door den dag) in nood, in JESU dierbaer Wonden.

Tot ongerêgeltheyd en ongebonden lusten
Geraekt een Mensch, die zig begeeft tot dronkenschap:
Daer door ontsteekt het vleesch, den Geest word traeg en slap,
En rédeloos, zal als een beest in zonden rusten.
Men ziet het ménigmael, dat zelfs een eerlyk Man,
Hem lichtelyk misgaet, die veel kykt in de kann'.

Terwyl den Boom is zwak men kan hem lichte dwingen,
En tot een schoon Gebouw een rechten balk voortsbringen:
Maer 't is verloren werk wanneer den stam is oud...
Leert hier uyt die de zorg der Jeugd is toebetrouwt;
Dat gy die teere spruyt moet in haer Jonkheyd buygen,
Ja doetze met het zog GODTS Vrees en Wet inzuygen.

Toont GODT een dankbaer hert voor all' syn jonst en gaven,
Die hy zoo mildelyk op syne Schepsels stort:
Hy is geen jonst meer weerd die daer in komt te kort.
Maer die een dankbaer stemm' laet tot den Hémel draven,
Verwekt den milden HEER om syn goedjonstigheyd
Te toonen noch al voort met lieffelyk beleyd.

Teere Maegden, jonge spruyten,
Arm van goed, of groot van Staet;
Geeft u niet te dikwils buyten
Om te zwieren langs de straet:
Want zulks heeft'er veel doen weenen,
Mits sy raekten daer in pyn;
Jonge Maegden, kwaede beenen
Moeten staedig binnen zyn:
Of nae 't ongebonden loopen,
Moeten 't déze beyd' bekoopen.

Troetelt u een mallen Hond,
Hy maekt u beslykt terstond,
Dus syn vriendschap zal u schaeden
En met modder overlaeden;
Van gelyken zal het zyn,
Als een Valschaerd, onder schyn
Van een Vriend, met (b) bitse streken,
Zal zyn (c) wrok doen open bréken,
En u kwellen waer hy kan,
Wagt u wel van zulk een Man.

* * *

Veroodmoedigt u onder de machtige Hand GODTS; op dat hy u verheffe in den tyd des verzoekengs,
alle uwe zorgvuldigheyd werpende op hem: want hy heeft zorge voor ulieden. Weest (d) sober ende
waekt; want uwen vyand, den Duyvel, gaet om als eenen briesschenden Leeuw, zoekende die hy ver-
slinden magt. *1. Petr. 5. v. 7. 8.*

(a) Genes. 9. v.v21. & Gen. 19 (b) scherpe, kwaedaerdige bitterheyd. (c) bedekten haet. (d) matig

Uyt de herten der Menschen komen voorts kwaede gedachten, overspelen, onkuyschheden, doodslagen, dieften, gierigheden, archeden, bedrog, onzuyverheden, de kwaede oogen, (a) *blasphémie*, hoo-veerdigheid, dwaesheyd. Alle deze kwaeden komen van binnen, en maken den Mensch onreyn. *Marc.* 7. v. 21. 22. 23.

Uytzinnige als wy waeren! wy (b) *estimeerden* hun leven eene dwaesheyd, ende haerlieder eynde zonder eere. Ziet hoe sy onder de Kinderen DODTS gerekent zyn, ende hun deel onder de Heyligen hebben. Eylaes! wy hebben dan gedooft, en zyn van weg der waarheyd geweken: wy hebben ons in boosheyd ende verdervenisse vermoeyt. *Sapient.* 5. v. 4. 5. 6.

Van uwen Goede doet Aelmoesse, ende en wilt uw Aenzicht niet afkeeren van eenigen armen Mensch; alzo zal 't geschieden, dat ook van u niet en zal afgekeert worden het Aenzicht des HEEREN. In wat (c) *manieren* dat gy macht, alzo weest bermhertig; want d'Aelmoesse van alle zonde, ende van de dood verlost. *Tob.* 4. v. 7. 8. 11.

Verre zy van my dat ik iet kwaeds van ulieden zal zeggen, die Naervolgers van (d) *d'APOSTELEN* zyn, ende het Lichaem CHRISTI met hunnen Mond (e) *Consacrerén*, door de welke wy ook Christenen zyn; welke de Sleutelen van 't Ryke des Hemels hebbende, eenigzins voor den dag des Oordeels vonnis stryken. *Hyeron. Epist. 1. ad Heliód. cap. 7.*

Vergeefs worden wy Christenen genaemt, zegt den Heyligen LEO, zoo wy geene Naervolgers CHRISTI en zyn, den welken zig zelven daerom den weg heeft genaemt, op dat den handel van den Meester, een (f) *exempel* ende regel voor den (g) *Discipel* zoude wezen. *Serm. 16. de Nativit.*

Urias, mits hy niet woud' DAVIDS boosheyd styven, (h)
Draegt (nochtans (i) *onbewust* van 's Koning arg bedryven)
Een brief aen Joab, daer het vonnis van syn dood
In stond gedrukt; zoo raekte Urias in den nood.
Dit wyst, dat groote Lien; om slechts hun kwaed te dekken,
Niet schroomen eene Ziel (k) in *Charons* schuyt te trekken. (l)

Vitellus Keyzer op den Roomschen Throon gezéten, (m)
Gekoestert en gelieft van 't wankelbaer geval,
Zoo veel als iémand schier; is seffens afgemeten,
En omgebragt, gelyk den meesten schelm van al,
Van 't Roomsche (n) *Grauw*: Dit leert, dat d'aldergrootste Heeren
Niet vry en zyn van ramp en smertelyk verzeeren.

Ulisses blyft bevryd van *Circés* slimme tréken: (o)
Want hem Mercurius 't Kruyd *Moly* had vereert;
Waer door hy al het kwaed van zig heeft afgekeert;
Let of den nood u praemt, dat gy u komt te stéken
By 't kwaed: want die aldaer van smetten zuyver blyft,
't Is door GODTS (p) *Wonderwerk* die synen wille styft.

(a) lasteringen (b) achteden (c) wyze, dat is, op zulker wyze (d) Godsgezanten (e) toeheyligen, toewyden, doch eygentlyk, verzelfstandigen (f) voorbeeld (g) Leerling (h) 2. Boek der Koningen (i) Onwetende (k) bedied hier sterven; want Charon is die de Zielen der gestorvene opvoert. (l) Virgil. Aemeid. 6. Boek (m) Nierenberg in 't verschil tusschen tydel. en eeuwig 264. bladz. (n) peupel, of 't populace. (o) Ovid. Hervorm. 12. Boek (p) Mirakel

Vader wilt voorzichtig letten
Wat gy voor uw Kinders doet:
Want elk zal zyn gangen zetten
Naer uw' wegen: zynze goed

't Jonge Volk zal deugdig groeyen;
Maer zoo gy de boosheyd mint
Schoon gy 't boomken wel wilt snoeyen,
't Zal tot kwaelen zyn gezint.

Voorstelt u 't argste kwaed dat d'Aerde kan vertoonen,
Als Tyger, Draek en Leeuw, Vyer, Water, Donder, straf;
Zweird, Raders Byl en Galg, waer méd' men komt te kroonen
Een (a) *Bloedgetuyg*; noch is dat minder als een kaf
In évenzwaerte met de zonde te gelyken,
Om dat de zonde doet alleen van GODT afwyken.

Voor dat gy slapen gaet, houd vast in uw gedachten,
Te rékenen met GODT, of u de Dood mogt smachten
Voor dat gy wakker word, om zoo voort 't helsche vyer
Te hoeden uwe Ziel: want 't staet in GODTS bestier
Of gy van dézen nacht in 't oordeel zult verschynen,
Om krygen loon naer werk, GODTS vreugd of helsche pynen.

Vraegd iémand, waerom dat de kwaedgenégen Lieden
De plaetsen waer dat 't kwaed bestraft word; stadig vlieden?
Sy vreezen dat men daer zal treden op hun Zeer:
Die schurft is op zyn hoofd, den kam schrikt meer en meer.
't Is klaer, dien zal de wond waerschyndlyk niet genézen,
Die 't plaester niet gebruykt dat hem kan dienstig wézen.

Verblinde Moeder, als uw kind
Dat gy zottelyk bemind,
By wylén zyne pertén toont;
Ey straft, en geensins dat verschoont;
't Is immers béter (zoo men zeyd)

Dat 't Kind, als dat de Moeder schreyd:
Want als gy 't Kind geworden laet,
Gy voed'et in zyn schandig kwaed:
En, slappe Zielen, naer uw dood,
Zal dit u brengen in den nood.

Vraegt gy tot kinderstraff' naer d'alderbeste tyden?
Gaet met een stil gemoed tot zoo gewigtig Werk:
Want by de kindertucht is gramschap niet te lyden,
Wyl zy de red'lykheyd (b) *verbelgt*, en 't oordeel sterk
Verduystert: wilt gy voordeel winnen
Door 't straffen? kiest (c) *bedaerde* zinnen.

Veel zoeter voor den Mensch te vinden voll' genoegén
In eenen kleynen staet daer GODT hem kwam te voegen
Als in een Konings Hof (gepynigt door de lust
Tot meerder Eere en Goed) te leven ongerust.
't Is beter zoo men zegt, van d'Ezel wel gedragen,
Als van het moedig Peird mishandelt en geslagen.

Vind gy een jong Gezel afkeerig van het leeren,
Houd dat noyt Wétenschap zyn handel zal vereeren;
Want 't is een arme zaek, en zelden wint men wat

(a) Martelaar (b) vernietigt (c) onberoerde, geruste

Als iémand slechts door slaenen dwang den Boek aenvat.
De Wysheyd wortelt best van diese zelfs naejaegen,
't Zyn slechte putten daer men 't water in moet dragen.

Vyer by strooy zal haest ontstéken,
En raken tot een vlam gantsch zorgelyk en kwaed;
Let wel bejaerde Lien met wien uw dochter gaet,
Een boos gezel vol slimme tréken,
Die zal dat teer geslacht afkeeren van het Goed,
En brengen tot het kwaed... Let Ouders wat gy doet.

Vlucht voor de zonde Mensch, als voor 't gezicht der slangen,
Want zoo gy daer méd' jokt en speelt,
Gy werd daer van geraekt; 't vergift zal u omvangen:
Die zal uw Ziel, GODTS évenbeeld,
Haer luyster en haer glans ontstélen,
't Is kwaed een woesten Beir te strelen.

* * *

Weet gy niet dat uwe leden eenen (a) *Tempel* zyn des *Heylig Geest* die in u is, den welken gy van GODT hebt, ende en zyt uws zelfs niet? Want gy zyt gekocht met eenen grooten Prys: eert ende draegt GODT in uw lichaem. Wie den HEERE aenhangt: die is eenen Geest met hem. *1. Corint. 6. v. 19. 20. 26.*

Wie zal ons scheidén van de Liefde CHRISTI ? (b) *Tribulatie*, benouwtheyd? Oft honger? Oft naektheyd? Oft (c) *perikel*, oft vervolginge? Oft zweerd ? Gelyk daer geschreven is: om uwen t'wille worden wy gedood dagelyks; wy zyn geacht als Schaepen die tot de dood geschikt zyn: maer in alle deze verwinnen wy, door hem die ons bemint heeft. *Rom. 8. v. 35. 36. 37.*

Wildy naer my niet luysteren, noch myne Geboden onderhouden? Ik zal u den honger zenden, ende den brand die u zal vernielen. Gy zult vergeefts zaeyen: want uwen vyand zal het opeten. Ik zal my Aenzicht tegen u keeren, ende uwe vyanden zullen u verwinnen ende onderwerpen. *Levit. 26. v. 15. 16. 17*

Word gewasschen, weest zuyver, ende doet weg het kwaed uwer gedachten van myne oogen, houd op van kwaed te doen; leert wel doen, zoekt het Recht, komt te hulpe den verdrukten, doet recht de Weezen, beschermt de Weduwen; is 't dat uwe zonden zullen geweest hebben als scharlaken graen, zoo zullen sy gelyk sneeuw wit gemaekt worden. *Isa. 1. v. 16. 17. 19.*

Werwaerts ik gaen, HEERE, gy en verlaet my niet, 't en zy dat ik U eerst verlaete: al waer ik ben, gy en vertrekt U niet: want gy zyt alom; op dat ik U vinde, door den welken ik moeste wezen, op dat ik zonder U niet verloren en gaen, naedemael dat ik zonder U niet en kan wezen... 't Gene ik doen ziet gy beter, dan ik die het doen. *Augustin. in soliloq. cap. 14.*

(a) Kerke (b) kwellinge, gekwel. (c) gevaerlykheyd.

Wie over syne begeerlykheden geene heerschappye en kan behouden, zegt den Heyligen (a) *Ambrosius*, die word als een omgetemt peird voortgedreven, hy word gerolt, hy word met de voeten getreden, hy word verscheurd ende gekwelt. Die in de zonde van onhuyscheyd leeft, is van nu af eenigzins in de pynen der hellen. *Bonavent. dixta. solut. tit. 1. cap. 9.*

Weduw-Vrouwken g'hebt met Voordeel (b)
Aen *Godts Vriend* (c) uw kost bestelt,
En rechtmaetig was uw oordeel
Doen uw hert niet wierd gekwelt
Door mistrouwen: want om dézen
Bleef de kruyke met uw Meel
En den Olypot in wézen,
Altyd vol en even veel.
Dat bewyst, dat Aelmoes' géven
Niemand heeft in druk doen léven.

Wenceslaus jonk van jaeren,
Door syn vyand trots van moed
Aengetast, vond geen bezwaeren
Te gaen waegen lyf en bloed
Voor zyn Volk en Onderdaenen,
Stelt op *Godt* syn hop' zeer vast:
(Zoo de Schryvers: dat (d) vermaenen)
Godt hem d'Engelen toepast,
Die syn vyand onderdrukken.
Hopt op *Godt* 't zal u gelukken.

Wolfaert *Lycaon* door uw onbermhertighéden (e)
Gepleegt op 't arme Volk, en op *Saturni* (f) Zoon,
(Wyl gy hem hebt gepoogt te paeren met de Dôon)
Waert in een Wolf hervormt: wilt men dêes (g) *kwak* ontléden?
Dien leert: wie onbeschoft den Keyzer pynt en kwelt,
Zal naederhand met pyn en hertzeer zyn ontstelt.

Wie twaelf Ambachten doet, heeft derthien ongelukken,
Want 't eene zal de vrucht van 't ander onderdrukken.
't Is onwêerleggelyk, dat dien meer voordeel doet,
Die met een Ambacht slechts syn Huysgezin wel voed
Dan die met Wétenschap geladen, blyven stéken
Met al dien lof en roem in d'uyterste gebréken.

Wel meyndy dat den Aep syn jong voordeelig mind
Wanneer hy dat omhelst dat 's Jongskens léden kraken?
Hoe menige OUDERS minn' is d'oorzaak dat een Kind
Zal van een boozen staet tot kwaden eynde raken!
Hoe menig dertel Kwant en Dochter licht van aert
En hebben met hun ramp hun OUDERS niet bezwaert.

Wrêkt niet met hittig bloed; laet uwe gramschap zinken,
Wilt ondertusschen wel op *CHRISTI* (h) *voorbeeld* dinken,
Doen hy aen 't schandig Hout voor syne Beulen bad:
Gy zult hem volgen naer, indien gy recht bevat
Dat d'alderbeste wraek is 't ongelyk vergéven:
Uw vyand, zal beschaemt, daer door, wel béter léven.

(a) Libr. de Virgin. (b) 3. Regum, oft der Koningen 17. v. 15. 16. (c) Elias (d) In de kloekmoedigheyd der Martelaeren oft Bloedgetuygen 28. September of Herfstmaend bladzyde 1486 (e) Ovid. Hervorm. 2. Boek (f) Jupiter (g) Fable (h) exempel

Wacht gy tot 't lest van uwen tyd,
Om GODT te dienen recht met vlyt:
Wat werd dat voor een dienst? Wilt gy uw jonge jaeren
Den Duyvel, Wereld, Vleesch toeeygenen, (wat schand!)
En 't slechtste deel voor GODT bewaeren?
De Jonkheyd is den Oegst, zorgt dan voor 't Vaderland.

Wilt gy jonge Kinders hoeden
Van te leeren menig kwaed,
Tracht in stilte die te voeden
Laetse weynig op de straet.
Wiltse ledigheyd doen schouwen;
Bezigheyd is deugdekruyd:
Ledigheyd zal zonden brouwen,
Alle boosheyd komt'er uyt.
Voed met leeren hun gedachten.
Menig onheyl zuldy smachten.

Wat menig klapper onbedacht
Heeft zig in bitter leet gebracht,
Om dat hy syne slibbertong
Ter rechter tyd niet wel bedwong!
Want die tot klappen is gewent,
En let niet of hy iemand schend;
Ja dikwils dwingt zig zelven niet:
Een gladde tong baert veel verdriet.
Dus Jongers spaert dat kleyne lit,
Want hier in rust en voordeel zit.

Wilt OUDERS, in uw Kind, van jongs de Deugden vesten,
't Werd in den Ouderdom hun lyf en Ziel ten besten:
't Gaet noch gelyk het plagt, de jaeren vliegen om,
En dikwils volgt het kwaed den hoogen Ouderdom.
Syn Schoenen kan men wel verwerpen; maer geen zéden
(Van jongs af ingelyft) door straff' noch door gebeden.

Wanneer de (a) *Maetzang* komt met welgevoegde kélen,
En rechtgepasten klang, op maete ons 't oor te strélen,
Dat vrolykt hert en zin, en is elk aengenaem...
Zoo ook gelukkig huys! waer iéder-een bekwaem
By beurten, op syn tyd, syn zaken gaet (b) *verrichten*.
d'Eendrachtigheyd zal daer 't geluk en zégen stichten.

Wanneer uw trots gemoed tot Eerzucht is bekoort,
Trekt met een diep gepeys nae 't Graf van *Alexander*,
Of ander machtig Vorst, en ziet daer zoo 't behoort,
Waer al dien glans en eer' nu is van d'een en d'ander,
Verdwenen als een schim... Die rechten luyster zoekt,
Gy vind die in de Deugd. Tot dees uw Ziele kloekt.

Wacht niet van 't overschot dat GODT u heeft gegeven,
Te deylen 't arme Volk tot dat gy sterven moet:
Want zoo gy noch mogt blyven leven,
Gy zoud noch houden Geld en Goed.
Dus ziet gy dat den loon word merkelyk vermindert,
Door 't geven dat men nu niet meer behouden kan,
Maer die wat geeft dat hem schier hindert,
Dat is een recht bermhertig Man.

(a) Muzyke (b) Handhaeven, uytvoeren

XUS (a) verreyzende van der dood, nu voortaan niet meer en sterft; de dood en zal over hem voortaan geene heerschappye meer hebben. Wat dat hy gestorven is om der zonden, is hy eens gestorven; maer dat hy leeft, dat leeft hy GODT. Alzoo ook gyliden, acht u zelve voorwaer gestorven der zonden, maer in CHRISTO JESU onzen HEERE. *Rom. 6. v. 9. 10. 11.*

XPUS mynen ZONE zal sterven... ende de wereld zal gekeert worden in de oude stilligheyt zeven dagen... ende 't zal zyn na zeven dagen, ende de Wereld zal verwekt worden die noch niet en waekt, ende dat bedorven was, zal sterven; ende d'aerde zal wederom geven die in haer slapen, ende dat stof der aerden, zullen de Zielen weder geven die hun bevolen zyn. *4 Esdr. 7. v. 29. 31. 32. 33.*

XPUS die door 't binnenste zynder Bermhertigheyt Mensch geworden is, heeft aengenomen alle de Menschelyke krankheden die natuerlyk zyn, ende niet en worden voor zonden gerekent. Want zoovele de Menschelyke natuere aengaet, hy heeft honger ende dorst geleden, hy heeft geslapen ende is in benouwtheyt gestelt geweest, ende voor onze zonden ter dood geleyd. *Joann. Damasc. in vit. Patr. Joseph & Barl. cap. 19.*

Xaverius het Licht van zoo véel woeste Landen,
Kwam tot zyn évenmensch in liefde zoo te branden,
Dat hy geen pyn ontzag; was stadig op de been
Om t'oeffenen de Deugd: de Wérelde scheen te kleen
Voor dat ontsteken hert... Wilt Jongers ook beminnen
Uw' Naesten, en gy zult voor loon den Hemel winnen.

Xantippe boos en kwaed heeft *Socrates* verdragen (b)
Noch met verdueligheyt; en zoo men hem kwam vragen
Waerom dat hy verdroeg zoo (c) *bats* en spytig Wyf?
Ik oefene myn geest, sprak hy, door haer gekyf,
Om als er buyten huys zal komen iet te lyden,
Ik 't lyden zy gewoon... Leert zoo het onheyl myden.

Xerxes Koning van de Grieken, (d)
Welkers Naem rust op de wieken
Van 't *Gerucht*, (e) zag op een tyd
Van een berg, zyn leger wyd,
Groot vys honderd duyzend knechten,
Die zich stelden om te vechten:
T'wyl hy al dit volk zag aen,
Zoo ontschoot hem menig traen,
Doen hy docht naer honderd jaeren,
Waer werd al dat Volk bevaeren.

Xystus Hoofd van CHRISTI Kerk, (f)
Schoon hy maer dat wichtig werk
Heeft bestiert een korten tyd,
Is hem 't voordeel niet (g) ontglyd
Van veel loffelyke daên (h)
Uyt te voeren; 't gon wyst aen,
Dat een Mensch niet noodig heeft
Dat hy lange jaeren leeft
Om te zyn volmaekt in Deugd,
Tracht hier naer Kind in uw' jeugd.

(a) Bedied by d'oude verkorting CHRISTUS, en alhier gestelt om dat onze Tael schier geen woorden en heeft die met deze Letter beginnen. (b) Diog. Laertii in vit. Socrat. (c) stuer (d) Moreri in Diction. Histor. (e) fama (f) Paus van Roomen in de derde eeuwe (g) ontgaen (h) kloekmoedigheyt der Martelaeren of Bloedgetuygen 6. Augusti bladzide 180.

Xenophon plagt ménigmael
'T volkte stichten met dées Tael: (a)
Terwyl gy zyt een (b) *troetelkind*
Van 't geluk, blyft vast gezind
Om te dienen uwen GODT,
Op dat (als zal keeren 't lot
En gy valt in tegenspoed)
Gy dan met een blyden moed,
Moogt met vast betrouwen gaen
By hem, die u kan ontslaen.

Xenocrite moedig Wyf (c)
Door een mannelyk bedryf
Héeft verlost door eygen hand,
(Van den wreeden (d) *dwingeland*)
Kumes haer Geboortestad:
Dus, als 't hert maer goed en vat
Zwaere dingen worden licht.
Jongers geen en arbeyd zwicht
Om te dooden 't zondig kwaed
Dat u brengt in 's HEERENS haet.

Xenocrates vermaerd (e) en *Wysbegeerig* Man (f)

Doen hem een Jongeling kwam vragen, hoe 't mogt wézen
Dat hy zoo weynig sprak? Hy zeyd: 't en heeft voor dézen
My noyt berouwen dat ik zweeg: maer wel alsdan,
Doen ik myn gladde tong te veel heb laeten zwieren:
Wilt, Kinders, ook uw' tong voorzigtelyk bestieren.

Ximénus Kardinael (g) *Opziener* van *Toléten*, (h)

Naer in vyf Vorstens dienst zig 't hebben wel gekwéten,
En van hun zoo bemind als iemand wezen kan,
Om syn Verstand en Deugd: raekt (i) *echter* dooden Man
Door schaedelyk vergift.... 't Gon leert dat 's weirelds Staeten,
Hoe zegenryk, schier noyt van d'afgunst zyn verlaeten.

Xenocrates een Man van Wysheyd en goed léven, (k)

Berucht (l) in zynen tyd, heeft deze Less' gegeven
Aen Alexanders Volk, die hem (m) *aenboden* Geld:
Een (n) *Wysbegeerig* Man syn hert op Konsten stelt,
Maer niet op Geld en Goed; het Geld is voor de Vorsten,
Die door verkeerden lust naer Staet en Landen dorsten.

* * *

Ydelen Mensch, wilt gy weten dat het Geloove zonder werken ydel is? Abraham onzen Vader, en is hy uyt de werken niet gerechtveerdigt, offerende Isaac synen Zone op den Autaer? Ziedy wel dat het Geloove mede wrocht met syne werken; ende dat uyt de werken het Gelove volmaekt is geweest. *Jac. 2. v. 20. 21. 22.*

Ydel is dan onze (o) *predicatie*, is 't dat CHRISTUS niet verrezen en is, ende uw Geloove is ydel. Want is 't dat wy alleen in dit leven zyn hopende in CHRISTO, zoo zyn wy de ellendigste van alle menschen: maer nu is CHRISTUS, verrezen van der dood, de Eersteling van de gene die slapen. Alzoo zullen wy ook alle in CHRISTO levendig gemaekt worden. *1. Corint. 15. v. 14. 19. 20. 22.*

(a) d'Outrem in Christel. Onderw. (b) Mignon (c) Plutarch. in zédige werken 17. (d) tyran
(e) Moreri in Dict. Hist. 2. Boek (f) Filosooph (g) Bisschop (h) Gaumes en Goutir in zyn leven
(i) evenwel, nogtans (k) Diog. Laërt. (l) Vermaerd (m) Presenteerden (n) Filosooph
(o) Voorleering, aenredening, leerréden

Yverig bewaert uw herte: want daer uyt komt dat leven. Doet van u den verkeerden mond, ende die achterklappende lippen laet verre van u zyn. Laet uwe oogen zien dat recht is, ende uwe winkbrauwen laet voor uwe gangen gaen. Schikt eenen pad uwe voeten, ende alle uwe wegen zullen gevestigd zyn. *Proverb. v. 23. 24. 25. 26.*

Ydele hope ende leugen, zyn den onverstandigen, ende de droomen verheffen den onwyzen. Gelyk een die eene schaduw aengrypt, ende den wwind vervolgt, alzo is hy die waerneemt de gedroomde leugenen. Het (a) visioen der droomen is dit gelyk, dat voor 's menschens Aenzicht is die gelykenisse van eenen anderen mensche. *Ecclesiast. 34. v. 1. 2. 3.*

Ydelheyd is het al, het leven zonder CHRISTUS. Allen vleesch is hooy, ende alle syne (b) glorie gelyk de hooyblomme. Waer is nu dat schoon Aenzicht? Waer de weerdigheyd van syn geheel lichaem? ... De Lelie is verslinst door den Zuyden-wind, ende de purpere verwe der Violette is allengskens bleek geworden. *Hieron. in Epist. Nepot.*

Yvert, vermaekt u zelve. Gy staet noch in de loopbaene; het Tonneel en is noch niet gebroken. Het is ons toegelaeten ons zelve te vermaken; de (c) remedien der (d) penitentie zyn krachtig; dat niemand zig zelve en verdoeme: dien is voorwaer de wanhope weerdig, die van syn selven wanhoopt. Geene wonde der Ziele en is ongezelyk. *Chrysostom. tom. 3. Hom. 24. in Act. Apost.*

Ysaias, yveraer (e)

Voor GODTS Naem en heylige Wetten,
Ging *Manasses* sterk en zwaer
Syn misbruyk voor oogen zetten;
Hy ontziet noch pyn noch dood
Daer het raekt GODTS achtbaerheden;
Als GODTS Naem door kleyn of groot
Word (f) *beledigt*; toont naer reden,
Op het voorbeeld voor verklaert,
Dat om GODT niet dient gespaert.

Yvo, naer hy syne zinnen (g)

In de Rechten had vermoeyd;
Ging een beter Staet beminnen,
Doen GODTS licht van binnen groeyd;
Als hy in (h) *Francisci* Wetten,
Wille, Staet en Achtbaerheyd,
Voor den Heer ging willig zetten
Waer hy heeft GODTS eer verbreyd:
Want hy zag hoe 's Werelds zaken,
Menig Mensch tot leet doen raken.

Yphicli Zoon, (i) wanneer dat *Hercules* bestormde, (k)

Het (l) zevenhoofdig Dier (op welk, zoo hy afsloeg
Een Hoofd, een and'ren kop zig dadelyk weêr vormde)
Het vyer aen *Hercules* om hem te helpen; droeg...
Dit wyst, dat hy, die wilt, den duyvel, Wereld, lusten,
Verwinnen, moet zig met een Hemels vyer toerusten.

Ys slechts van eenen nacht, is 't beeld van 's Werelds gaven,

Van Rykdom, Staet en Eer, van Lust en Vrolykheyd:
Dêes blinken wat in 't eerst; maer konnen geenzins laven
Ons hert schier onbepaelt, 't gon met geen ydelheyd
Te vullen is ... Maer GODT, *Dryvuldig, Een in Wezen,*
Den dryhoek van ons hert kan vullen en genezen.

(a) Verschyning (b) luyster, heerlykheyd (c) hulpmiddelen (d) Boetveerdigheyd (e) in 't leven
ende dood der Heyligen 37. Hoofdstuk (f) verongelykt (g) Moreri Dict. Hist. tweede Boek.
(h) is Capucyn geworden (i) Jolas (k) Ovid. Hervorm. 9. Boek (l) Hydra

Yst (e) Menschen, en verschrikt voor GODTS rechtveerdig Oordeel,

Wanneer dat ieder Ziel zal loon naer werk ontfaen,
Daer niemand, hoe vermaerd, zal hebben eenig voordeel:

Geen werk, hoe kleyn, of 't zal in onderzoeking staen.

Ziet dat gy voor dien tyd uw Ziel verciert met Deugden,

Wilt gy niet zyn vervremd van GODT en 's Hemels vreugden.

Yverige Christen Liedén,

Ziet of hoort gy langs de straet
GODT onteeren; 't mag geschieden

Dat gy gram word, ja zelfs slaet
Zonder zonde te bedryven:

Want dien toorne komt tot goed,
Mits hy vlekken uyt zal vryven,

En (a) Godslaster vlugten doet,
Daer zien zondigen en zwygen,
Ons doet deel der zonde krygen.

Yzer roest dat ledig staet,

Jae haest teenemael vergaet:

Ook een Mensch die niet en doet,

Voed de zonde in zyn gemoed:

't Spreekwoord zegt, en 't is gewis,

Dezen 's duyvels rustplaets is.

Die in ledigheyd verslyt

Synen kostelyken tyd;

En de lust kroop in die Ziel

Die tot ledigheyd verviel.

Ydel zorgen boven maeten

Hebben wy voor 's werelds eer,

Rykdom, lust en groote Staeten;

En voor 't zoeken van den HEER

Van wien neder komt te daelen

Eere en vreugd die eeuwig duert,

Staan wy yverloos en draelen...

Kind, is dit niet weerd betreurt?

Zoo gy wilt met voordeel slaven,

Gaet by GODT, dien geeft de gaven.

Ydel Kind is uw gevoelen,

Zoo gy niet met hert en zin

Naer de Wysheyd komt te doelen;

Maer slechts komt ter Scholen in

Wyl gy moet; den bank en mueren

Ydel vaten bommen meest,

Zegt men, en het is waerachtig,
Menschen ook van kleynen geest,
Spreken veel en onvoordachtig;

Want den *Wyzenman* zegt klaer:

Zoo een dwaes zich kan onthouden

Van 't onmatig spreken maer;

Voor gewis, de Menschen zouden

Wys hem noemen: maer 't geraes

Doet hem achten voor een dwaes.

Yverzuchtig (b) Menschenkind,

Die op iet dat gy bemind

Zoo verrukt zyt en verzot,

Dat gy weerdig zyt bespot;

Wyl een schaduw zelf u doet

Vreezen; en u teirt het bloed;

'T waer te wenschen dat gy hiel

Zoo in (c) *achting* uwe Ziel,

Dat gy staedig hiel de wacht;

Dezen (d) *argwaen* goed aenbracht.

Yvert Kind met hert en krachten

Tot geleerdheyd en tot Deugd:

D'eene zal u leed verzachten,

D'ander brengt u eeuwig vreugd.

'T zyn de weerdigste Vriendinnen

Van het lichaem en de Ziel;

'T gaet hun wel die dees beminnen:

Want een wyzen Man verviel

Noyt in (e) rampspoed, en 't goed léven,

Zal ons 's Hemels vreugden géven.

Scherpen Zinnen noch Verstand,

Wilt gy niet uw ramp doen dueren

Door uw schuld, neemt nu ter hand

Boek en Penn' om wel te leeren,

Want niet wéten brengt verzéeren.

* * *

(a) blasphemie (b) jalours (c) estime (d) jalousie (e) Infortune

Zalig zyt gy als men u vermaledyd, ende men u vervolgt, ende zeyd alle kwaed, tegen ulieden ligende, om mynen t'wille: verblyd u ende verheugd; want uwen loon is zeer groot in de Hemelen: want alzoo heben sy de (a) *Propheten* vervolgt, die geweest hebben voor u. Gy zyt het zout der Aerden. *Matt. 5. v. 11. 12. 13.*

Zoo wie van dezen water (der wereld) drinkt die zal wederom dorst hebben; maer zoo wie drinkt van den water dat ik hem geven zal, die en zal inder eeuwigheyd geenen dorst hebben: maer 't water dat ik hem geven zal, zal in hem worden eene (b) *fonteyne* van een springende water in 't eeuwig LEVEN. *Joann. 4. v. 13. 14.*

Zone, hebby gezondigt? Zoo en doet'er niet weder toe: maer als van 't aenzicht van eene Slange, zoo vlied de zonden, en is 't dat gy tot die komt, zoo zullen sy ontvangen. Der Leeuwen tanden zyn haere tanden, doodende de Zielen der menschen, als een zweerd op beyde zyden snydende is alle boosheyd, haere kwetsueren en hebben geene gezondheyd. *Ecclesiast. 2. v. 1. 2. 3.*

Zoo wanneer iemand eenen hardnekkigen ende moedwilligen Zone voortgebragt heeft, die nae 's Vaders ofte Moeders gebod niet en luystert, zoo dat hy gedwongen wezende, niet en gehoorzaemt, zul-lense hem nemen, ende leyden tot d'Ouderlingen van de Stad, ende naer de poorten van 't Recht. *Deuteronom. 21. v. 18. 19.*

Zult gy van zelfs door den snooden loon aengelokt, afwyken tot den genen, van wiens (c) *tyrannye* u CHRISTUS met syn Bloed verlost heeft, wie gy nu geheel toebehoort? Deze (d) *partye* hebby voor het Heylig Doopsel beleden, aen dezen hebby uwen Naem gegeven, deze Heylige (e) *Sacramenten* hebt gy ontvangen. Cyprian. de Dup. Martyro.

Zydys wys, zoo gebreekt u tot de Wysheyd, dat gy voor u zelven niet wys en zyt, al verstond gy alle de (f) *Mysterien*, wist'et de wydde der Aerde, de hoogde des Hemels, de diepte van de Zee, zoo gy u zelven niet en kent, zoo zult gy zyn gelyk iemand die zonder (g) *fondament* timmert; eene vervallinge, geene bevestigte bouwende. *Bernard. Lib. 2. de consider. cap. 3.*

Zacharias buyten hôp' (h)
Dat *Elizabeth* zoud' baeren
Eene vrucht (wyl door verloop
Waeren weg hun beste jaeren)
Krygt door syn volstandigheyd
In 't gebed en vast betrouwen
Eenen Zoon vol wys beleyd,
Heylig nae des Schrifts ontvouwen.
Wanhopt niet schoon 't kwaelyk gaet,
GODT omstoot der Menschen raed.

Zeuxes Schilder zeer ervaeren
In 't afmaelen eenig Beeld,
Kwam geen tyd noch moeyt' te spaeren, (k)
Als hy verw' door Konst verdeeld:
Aengemerkt (kwam hy te zeggen)

Zephirus g'heel nauw in vaten
In *Ulisses* magt gestelt (i)
bleef getemt; maer uytgelaten
Door de Scheepslien, heeft 't geweld
Van syn woestheyd laeten blyken:
't Welk ons leert zoo lang ons hert
Van de reden niet zal wyken,
Blyven wy bevryd van smert:
Maer ontbind'et syne tochten,
Wy zyn van veel leet bevogten.

Dat ik werk voor d'eeuwigheyd (l)
Wilt d'ees Lesse zoo uytleggen:
Dat gy, Kind, uw Ziel bereyd,
Door haer schoonen glans te geven,
Mits sy eeuwelyk moet leven.

(a) Voorzeggers, Godts Tolken (b) bron, springader (c) dwingelandy (d) zyde (e) Heylteekenen, Verbondteekenen (f) verholentheden (g) grondvest (h) Luc. 1. v. 7. 10. 57. (i) Gautru Hist. Poëtiq. pag. 154. Liv. 2 (k) Te weten, om niet te herdoen (l) Nierenberg Verschil tusschen tydelyk en eeuwig 13. Hoofdstuk.

Zeno Keyzer ryk en machtig,
Doen 't geluk zeer wankelachtig (a)
Hem haer jonst had afgezeyd,
Levend, is in 't graf geleyd,
Daer hy zig verscheurt vol pynen...

Laet voor uw gedagt verschynen
't Ongelukkig helsche vyer:
En let onder wat getier,
Jammer, smerten, vloek en treuren,
De verdoemde zig verscheuren.

Zoekt gy de Wysheyd Mensch, en peyst die niet te vinden
By Liedén die hun veel het klappen onderwinden;
Want 't oude spreekwoord zegt: die Vaten bommen meest
Die ydel zyn van nat... Dus jonge Kinders wêest
Voorzichtig; spreekt alleen wanneer den nood en reden
U noodigen daer toe: zoo toont gy wyze zeden.

Zal menig Mensch, om syn gezondheyd weer te krygen,
Of te behouden (schoon hy haest in 't Graf moest (b) zygen)
Verdragen dat men snyd en brand in 't vleesch en been?
En zal hy syne Ziel verwaereloozen? Neen!
Hy moet dien weerden Pand, den Schat van JESU WONDEN,
Die eeuwig leven zal, bewaeren vry van zonden.

Zoo gy een Jongen ziet syn kwaede pertén plegen,
Zyt haestig in de weir; doet raed eer 't voordér gaet:
Want naer een korten tyd zal 't ingewortelt kwaed
Een grooter moeyenis aenbrengen, als syn wegen
Bedorven zullen zyn: wyl van een kleyne vonk
Men zag, dat wel een vlam vol hindernis opgonk.

Zoo haest uw Ezel valt in put of kwaede straeten,
Zult gy dat arme Beest in synen nood verlaeten?
O neen! gy zyt tot hulp bereyd:
En dient dit immers niet beschreyd,
Dat uw verheven Ziel ligt in den modderpoel,
En dat gy haer verlaet in zoo benouwt gewoel?
Zoud dan een Ezel beter wezen?
O blindheyd! grooter noyt te lezen.

Zal 't (c) Schapenrot ingaen gebaende goede wegen,
Wanneer den Herder loopt in bosch en doornestruyk?
Gy Ouders zoo gy wilt dat elk een zy genegen
Tot Deugden in uw Huys, tracht gy eerst naer 't gebruyk
Van 't waere Deugdepad: 't ging eertyds als op heden,
Als 't Hoofd niet wel en is, dan kwelen al de Leden.

(a) Nierenberg Verschil tusschen tydelyk en eeuwig 4. Boek 10. Hoofdstuk. 479. bladz. (b) zinken
(c) Kudde: want rot is een hoop, bende van beesten, of volk

Zwierje Dochters veel op straeten,
Zit gy dikwils op den drill,
Gy zult van uw achting laeten,
Waer het Lam gebleven stil,
't Had niet in de doornen hagen
Laeten hangen van zyn (a) vacht.
Wilt aen Dina eens gaen vragen
Wat haer heeft in druk gebragt?
Zy zal zeggen, 't buyten woelen,
Déd' my deze smert gevoelen.

Zoete woorden kunnen stillen
Een ontstelt en gram gemoed;
Daerom zyn 't verkeerde grillen,
Te gelooven, dat men doet
Altyd voordeel daer te geven
Stuere woorden aen dien Man,
Die vol spyt komt aengedreven;
D'ondervinding leeren kan,
Aen een Grimmer staf te spreken,
Dat'et hem zal meer ontstéken.

(a) wolle

HIER VOLGEN

Eenige zoo wel Rymlooze, als op Maetgestelde

Kortbeknoopte

NIEUWEJAERS- BRIEVEN.

Hier dient opgelet, dat men in de Rymlooze Brieven, als men die aen
meer als aen eenen Persoon schryft, in de plaetse van U, oft
Uwen, ULIEDEN moet stellen.

Beminden Vader ende lieve Moeder,

Den langgewenschten dag (van GODTS begaefde (a) *Tolken*
Zoo langen tyd voorzien, verkondigt aen den Volken,
En van (b) *d'Artsvaders* met zoo grooten drift verwacht)
Verschynende, zoo wierd den (c) *Heelal* schier gebracht
Tot onbeschryfbaer vreugd: want d'Eng'len GODTS Gezanten
Die zongen boven 't Stal; verklaerden t'allen kanten
GODTS lof en (d) *Heerlykheyd*, en aen de Menschen vréd',
Die goed van wille zyn; ook toonden d'Herders méd'
Hun vlyt en vrolykheyd in CHRISTUM te bezoeken,
Beademt van de Os en d'Ezel, in de doeken
Gewonden, en op strooy in d'arme Krib geleyd;
Den SCHEPPER van den AL, de (e) *Bron* der Zaligheyd.
Ik wensch op dezen dag, op welken wy gedenken
De Liefde van den HEER, die ons zyn *Bloed* kwam schenken,
In syn BESNYDENIS, tot boeten *Adams* kwaed;
U, alle heyl en troost tot Ziel en lichaems baet.
Ik wensch dat gy dit jaer, en menige naer dezen,
Met voorspoed en geluk, van GODT bezocht moogt wezen...
Ontfangt dit NIEUWEJAER, van hem, die met oodmoed,
(Gelyk een Kind betaemt) aen U syn plicht voldoet.

Beminden Vader ende lieve Moeder, ...

Ulieden oodmoedigen en onderdaenigen Zone

Uyt Cassel dezen ... van Lauwmaend 1747.

(a) Propheten (b) Patriarchen (c) Hemel en Aerde (d) glorie (e) fonteyne

Beminde ...

Myn hert ontspringt van vreugd, zoo haest ik maer ontmoeten
Gelegenheyd om naer myn plicht myn schuld te boeten,

Die ik in overmaet aen U gehouden ben; *

Aen U, die ik naest GODT, als wezens oorsprong ken;

Aen U, die my met zorg en weedom op ging voeden:

Die my zocht voor den ramp van Ziel en lyf te hoeden;

En noch met kommer stelt dit dagelyks in 't werk:

Dit opmerk bind myn hert aen uwen dienst zoo sterk,

Dat ik my dezen dag kom werpen voor uw voeten,

Met minnelyk verzoek, myn onmacht wat t'ontmoeten;

Met noch voor dezen keer myn wil te nemen aen,

Tot dat het Godt belieft my hier in by te staen,

En my bekwaem maekt om daer naer myn plicht te kwyten.

Gelooft vast, onder dies, dat eerder zal verslyten

Myn tyd, als uyt myn Ziel geraeken het gedacht

Van wedermin ... Neemt dêes myn Nieuwjaergift in acht.

** Dezen voorigen Brief is alleen om aen Vader ende Moeder.*

Beminde ...

Doen *Adam* 't Menschdom had in 't erfelyk kwaed gesmeten,

Door d'ongehoorzaemheyd van 't zondig Vruchten éten

Die GODT hem had verbôon: niet dat de Vrucht van kwaed;

Maer om te zyn gekent van 't Schepsel in dien staet,

Als HEER; den Mensch en mogt zig uyt dat kwaed niet trekken

Of uytdoen dat misdaed: ja schoon GODT woud verwekken

Een Schepsel zoo volmaekt als 't immer wezen kan;

Diens boeting kwam te kort: om dat de zonde van

d'Artsvader zonder maet aen GODT oneyndig weerdig

Gedaen was; daerom GODT (schoon goed) is ook rechtvaardig...

Wat zal den armen Mensch geworden? Zal GODTS wraek

Hem stooten eeuwig in het vyer? Bedroefde zaak!

Neen, neen, de Wysheyd GODTS heeft middel uitgevonden,

Om overvloedelyk te boeten 't Menschens zonden:

Hy neemt de Menscheyd aen; maer nochtans blyft hy GODT

En zoo (a) *verdelgt* hy 't kwaed, en opent 's Hemels Slot.

Het is op dezen dag dat hy is Borg gebleven

Voor dat groot Werk, wanneer hy voor ons heeft gegeven

Syn eerste (b) *BLOED*; wiens kracht, U hier, en ook hier naer

Te (c) *stade* komen mag, wensch ik voor Nieuwejaer.

(a) vernietigt (b) in syne Besnydenisse (c) hulpe

Beminde ...

Saturnus héeft de Zon op haer doorglansden wagen,
Nu zes-en-veertig mael door 's Hemels Riem gedraegen (*)
In dêes begonnen Eeuw: en snelder als den wind
Sy 't acht-en-veertigste van d'achthiende eeuw begind,
Van sedert dat GODTS ZOON ten Hemel af kwam daelen,
Om 't losgeld voor de schuld van *Adam* te betaelen;
Naer menig droeve zucht, en Oude Vaders wensch,
Kwam uyt syn VADERS schoot, wierd Mensch voor ieder Mensch,
Men ziet de Liefde alom haer heete Vlammen schieten;
'T zy dat men den Persoon aenmerkt, van wien afvlieten
De traenen; 't zy men let voor wien hy deze stort:
Wanneer, hoe, waerom, waer dat hy geboren word;
'T zy dat men eyndeling gedenkt, dat hy op heden
'T bloedstorten heeft begonst, wanneer hy wierd Besneden.
Aenziende zulke Minn'ik wil met kloeken moed
Gaen vallen vol van hôp' dien grooten GODT te voet,
En bidden dat hy wilt U syn GENAEDE geven
In dezen tyd, en ook hier naermaels 't EEUWIG LEVEN:
En my bekwaemer maekt om met uytstekentheyd
Te toonen hoe het hert my in het lichaem leyd.

(*) *Hier boven kan licht het Jaer verandert worden.*

Beminde ...

Wanneer de snoode Slang de Jongen heeft verbeten
Des *Pellikaens*, terwyl hy haer ging zoeken t'éten
Dat Jongbeminnend Dier brengt met syn innig Bloed
Syn Jongen wêer te lyf, 't gon' zelfs hem kwelen doet.
GODTS *Vader eeuwige Woord*, met hem ook GODT in Wézen,
Heeft (om het Menschdom van syn doodstéek te genezen
Die het door Adams val ontfangen had) van dag
Syn dierbaer BLOED gestort met weedom en geklag.
Indien wy met 't verstand ons naer de Kribb' begeven,
Wy zien daer eenen GODT gewond, om schenken 't leven
Syn Schepsel; eenen HEER betaelt voor synen knecht;
Eens Konings Zoon voldoet voor syne Slaef, aen 't Recht
Van synen VADER ... waer zag iemand in 't voorleden
Een diergelyke minn'? Dus wil ik my op heden
Gaen werpen in den Stal voor 't Kribbeken, om daer
Te bidden aen dien GODT, dat hy dit Nieuwejaer
Voor U gelukkig maekt; dat hy U doet gevoelen
De vrucht waer naer syn minn' voor dézen kwam te doelen;
Dat is uw Ziel afwascht van alle vuyligheyd,
En naer des lévens loop naer zynen Hémele leyd.

Beminde ...

GODT den ZOON voor Adams zonden,
Word geboren in een Stal;
Tusschen 't stomme vee gevonden,
Daer hy is den HEER van al.
Die ons alles komt verleenen,
Ligt hier arm in grooten nood,
zulks dat hem de koud' doet weenen;
Jae noch meer, GODS liefde groot
Laet als zondaer sich besnyden;
Neemt dien schyn om hem t'ontslaen,
Op dat die hier naer verblyden
Die op syne wégen gaen.
Om d'Ootmoedigheid te leeren
Aen den lichtverwaenden Mensch,

Is 't dat GODT den Heer der Heeren
Vind in néderigheid zyn wensch.
Dus, op dézen dag van vreugden
'K kom u wenschen alle goed:
Dat uw hert vervult met Deugden,
Trekt de vrucht van JESU BLOED,
Dat het mag een rustplaets raken
Voor dat nieuwgeboren Kind;
Dat om ons zoo groot te maken,
Aen de Mensscheyd zich verbind.
'K wensch noch dat het u wilt geven,
Alle heyl met 't Nieuwejaer,
En naer dit katyvig léven
Boven brengt by d'Eng'len schaer.

Beminde ...

Den tyd die door zyn loop de Jaeren komt te meten;
Die aen *Matusalem* het léven heeft versléten;
Die aen zes duyzend jaer schier eynden heeft gestelt,
Van doen hy wierd van GODT verwekt en opgetelt;
Dien, heeft de gulde *Zon* haer blixemvlugge Paerden
Doen voeren langs de (a) *kim* en ronden klood der Aerden,
Duyst zeven honderd jaer, (b) en vyftig in 't getal,
Van doen den ZONE GODTS kwam rechten *Adams* val,
Door syne GODTHEYD met de Menscheyd te vervoegen
In een Persoon; om hun die zondens straffe droegen,
Te stellen op den top schier van onmet'lykheid:
Gemerkt het EEUWIG WOORD diens Broeder word gezeyd.
Nu dan, op dezen dag, op welken wy bewaeren
'T *Geheugen* (c) van die jonst, en d'ingang van die jaeren
Kom ik U naer myn plicht met een oprecht gemoed
Naer lichaem en naer Ziel toewenschen alle Goed.

BEMINDEN PETER,

Uyt Cassel den eersten des Jaers 1747.

(a) Horizeon. (b) dit getal kan met de jaeren verandert worden (c) memorie

HIER VOLGEN NU EENIGE RYMLOOZE BRIEVEN.

Beminde ...

Ik zoude grootelyks misdoen tegen myne schuldige plicht, en aen de eerbiedinge die ik U moet toedragen, zoo ik dit Jaer verder liet ingaen, zonder U in het zelve te wenschen alle soorten van voorspoed en geluk, zoo naer Ziele als naer lichaem: myne (a) *gestaetheyd*, ende de gelegentheyd mynder jaeren, die en laeten niet toe, U voor alsnoch iet anders (b) *t'aenbieden*, dan myne genegentheyd; tot dat ik U, met volmaekter werken ende waere diensten zal kunnen doen blyken, hoe ik uyt'er herten met alle eerbiedinge ben.

Uwen oodmoed. Dienaer

* * *

Alzoo het wel betaemt aen wel opgevoede Kinderen, dat sy in 't begin van ieder Jaer, wenschen aen hunne Ouders en goede Vrienden alle geluk ende (c) *zegeningen*: deze weynige regelen zullen dienen om aen dezen ten besten mogelyk te voldoen, wenschende dat GODT met dit Nieuwjaer, wilt jonnen een nieuw leven, vervult met alderhande Geestelyke ende lichaemelyke voordeelen; biddende onder dies te gedoogen dat ik my zoude noemen

Uwen oodmoed. Dienaer

* * *

Aengezien ons den goedertieren GODT heeft in 't leven gespaert tot het beginsel van dit Nieuwjaer, zoo en mag ik niet (d) nalaeten van U, het zelve te wenschen teenemael gelukkig; biddende met eenen, dat GODT U, noch lange jaeren

gelieve te laeten blyven volherden in eene volkomene gezondheid, vergezelschapt met allen Hemelschen ende wereldschen Zegen, ende my geven wilt het geluk, de (e) *gelegentheyd* ende de magt, om U volkomentlyk te doen blyken, dat ik waerlyk ben en met'er herten wil blyven

Uw oodmoed. Dienaer

* * *

Myne eerste Schryfbekwaemheyd, kome ik, met het vernieuwen van het Jaer, u opofferen, in erkennisse van zoo vele weldaeden die ik van u menigvuldig hebbe ontfangen, u wenschende alle geluk ende (f) *zegen*, ende aen my meerdere (g) *bekwaemigheyd*, om hier naer met meerder uytstekentheyd te toonen mynen yver, met den welken ik uyt'er herten blyve

* * *

De begeerten die ik hebbe, ende over langen tyd hebbe gehad, om U te doen gelooven, dat ik U eene groote liefde toedrage, ende U eere in myn gemoed met alle behoorelyke (h) *achtinge*, heeft my heden de penne doen gebruyken, om U daer van te verzekeren, ende ten zelven tyde te wenschen met het begin dezes Jaers, eene ophooping van alle voordeelen, zoo naer het lichaem als naer de Ziele, ende hier naer den eenuwigen loon; lyd daerentuschen dat ik my noeme uyt den grond des herten

* * *

- (a) conditie (b) presenteren (c) benedictien (d) manqueren (e) occasie (f) benedictie
(g) capaciteyt (h) estime

Ik wensche dat elke van deze Letters eene tonge hadde, om u ten vollen kenbaer te maken mynen drift en liefde die ik hebbe, om u mynen kleynen dienst op te dragen, ende u te wenschen alle voordeelen zoo Wereldsche als Hemelsche, in dit nu begonnen Jaer; dan en zoude ik geene groote moeyten hebben, om u te doen gelooven, dat ik anders niet en begeere, dan met alle behoorlyke (a) *eerbiedigheyd* te blyven

* * *

Het is met een uysterste gevoelen van (b) *genegentheyd*, dat ik met 't begin van 't Jaer, aen U mynen oodmoedigen dienst kome opdragen: GODT make aen U dit Jaer zoo gelukkig, gelyk met allen yver dit wensch

* * *

Den yver en drift die ik hebbe, om U, in alle (c) *gelegentheden* myne (d) *vlytigheyd* te toonen, en laet niet toe dat ik dit Jaer, voorder zoude laeten intreden, zonder U het zelve teenemaal in alles voorspoedig te wenschen: ik wenschte grondhertig dat myne begeerten zoo krachtig wierden, datse de daed zoo flukx deden voortstappen, dan en zoude gy niet alleen door myne woorden en gering Geschrift, maer in der waerheyd zien, dat ik uyt'er herten volkomelyk ben

* * *

Met het vernieuwen van het Jaer, kome ik vernieuwen myne driftige Liefdens-betuygingen, wenshende dat GODT U in dat, wilt geven eenen overvloed van Hemelsche ende aerdsche Goederen, ende my in myn onmacht [van U naer verdiensten te kunnen voldoen] believe te helpen, dewyl ik geene woorden bekwaem en vinde, om U volkomentyk te doen verstaen, met wat groote (e) *genegentheyd* ende (f) *onderwerping*, dat ik oprechtelyk ben

* * *

Myn herte ontspringt my schier van vreugd, dat den Tyd my door het beginnende Jaer (g) *gelegentheyd* komt toe te schikken, om te beginnen betoonen myne grondhertige wederliefde, naer zoo vele (h) *verbintenissen*, met de welke ik aen u verbonden ben; dus wensche u alle geluk en zegen, ende bidde vastelyk te gelooven, dat ik hier naer zal trachten om aen u inderdaed te doen blyken dat ik uytstekentelyk ben

* * *

Ik en kome hier niet, met voorgeven, van door dezen gelukwensch te zullen kunnen voldoen, aen zoo vele weldaeden ende verplichtingen die ik aen U schuldig ben: maer om u te verzekeren van myne genegentheyd ende Liefde; betrouwende onder dies, dat gy myne kleyne bekwaemigheyd aenziende, mynen goeden wille, met uwe gewoonelyke goedjonstigheyd zult ontmoeten, ende lyden dat ik my hier teekene

Uwen Oodmoedigen Dienaer

* * *

Om myne eerste bekwaemigheyd u op te dragen, néme ik het begin des Jaers 't mynder voordeele, u wenshende in 't zelve, allen zegen, ende oodmoedig biddende aen den Nieuwgebornen Zaligmaecker, dat hy u wilt némen in zyne bewaering, ende aen my wilt jonnen, meerder (i) *bekwaemigheyd*, om hier naer uytdukkelyker te kunnen toonen, ende doen blyken, dat ik inder waerheyd ben

Uwen oodmoed. Dienaer

* * *

Gelyk den snelloopenden Tyd het jaer héden komt vernieuwen, zoo néme ik de vryheyd; van aen U met openhertigheyd te komen vernieuwen mynen opdracht der Liefde, den zelve stond voldoende aen de (k) *plicht* ende Christelyke Zéden door dewelke ik U betuyge te wézen, met allen drift

* * *

(a) veneratie (b) affectie (c) occasien (d) diligentie (e) affectie (f) soumissie (g) occasie
(h) obligatien (i) capaciteyt (k) devotie

De vernieuwing van het Jaer, doet in my binnenste vernieuwen myne teerdere genegentheyd de welke my aandryft tot het naerkomen van myne plicht, ende te voldoen aen zoo oude als lofelyke gewoonte, van elkanderen in 't begin van ieder Jaer, te wenschen alle geluk ende voorspoed; zoo is 't Beminde dat ik door dit minnelyk Schrift u opdrage met eene (a) *bezondere* (b) *toeneyging*, myn herte ende genegentheden, 't welk u toewenscht alle goed, zoo tydelyk als eeuwig. Neemt dat, bid ik, in dank, ende gedooft dat ik my noeme

Uwen oodmoedigen Dienaer

* * *

Met eene bezondere Liefde ende behoorlyke eerbewyzinge kome ik U, dit beginnende Jaer wenschen, teenemaal voorspoedig naer ziele en lichaem, met het geniet van den waeren Vrede der Ziele door het herbergen van den (c) JONGEN VREDEVORST, ende nieuwgeboren ZALIGMAEKER in uw herte. En eyndende, bidde ik U, door dit Geschrift, te gelooven, dat ik waerlyk ben, met een uysterste gevoelen

Uwen Oodmoedigen Dienaer

* * *

Ik bidde myne vrymoedigheyd te verschoonen, met de welke ik U, myne kinderlyke bekwaemigheyd opdragen, met dit Nieuwjaer; gemerkt ik U wel mag verzekeren, dat ik onder die, van myne (d) *gestaetheyd* die U hunnen dienst (e) *aenbieden* zullen, den minsten niet zal gevonden worden, die U zal betuygen te wezen

* * *

Wat grove mislag zoude ik begaen, indien ik dézen dag liet ongemerkt hénen vaeren, zonder

E Y N D E

(a) particuliere (b) inclinatie (c) JESUS (d) conditie (e) presenteren (f) regarde (g) accepteren (h) liberteyt

myne Christelyke plicht te handhaven, bezonderlyk 't Uwen (f) *opzichte*, aen wien ik my zoo hoogelyks verbonden achte; ende alhoewel ik zeer wel weet, dat ik naer eysch, daer aen niet en kan voldoen, ik verhope, dat gy mynen goeden wille zult (g) *aennemen*, met den welken ik U verzekere oprechtelyk te wezen, ende te zullen blyven

* * *

De Liefde die gy my altyd hebt toegedragen, doet my hopen, dat gy dezen mynen Nieuwjaerwensch niet en zult versmaeden, noch ook niet kwaelyk zult opvatten, de groote (h) *vrymoedigheyd* die ik heden neme, van my uyt'er herten te noemen

* * *

Alhoewel ik zekerlyk weet, dat ik door myne diensten, hoe yverig ik die aanleggen zoude, noyt aen zoo veel verbintenissen die ik Ulieden schuldig ben, naer den wille myns herte en kan beantwoorden, zoo kome ik niettemin ulieden mynen kleynen dienst aanbieden, met vast betrouwen, dat gy dien, hoe gering hy ook zy, zult aennemen; ende myne machteloosheyd ontmoeten, door 't aanzien van mynen goeden wille, met den welken ik ulieden in dit Nieuwjaer wensche alle goed: Gedooft daerentusschen dat ik mag blyven

* * *

Zoo haest ik de Penne hebbe konnen gebruyken, heb ik die willen besteden, om in dit beginnende Jaer, U te wenschen alle Hemelsche Zegeningen, ende te bidden, dat gy zoude gedoogen, dat ik my onderteekene

A P P R O B A T I O.

Imprimatur si placeat Amplissimi D. Senesael Canonico Graduato & Paenitentiario.
Ipris. 19. Junii 1741

Hoc Manuscriptum nihil continet contrarium Fidei aut bonis moribus. Datum Ipris 30. Junii 1741.

O. H. DE MEY Can. Cath. Ipr.
J. SENESAEI Paenit. Ipr. Lib. Cens.